

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
SOCIALINĖS POLITIKOS FAKULTETO
MEDIACIJOS KATEDRA

AUŠRA KRIŠČIŪNAITĖ
(MEDIACIJOS STUDIJŲ PROGRAMA)

ALTERNATYVUS AKCININKŲ GINČŲ
SPRENDIMAS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė:
doc. dr. N. Kaminskienė

Vilnius, 2013

TURINYS

ĮVADAS	3
1. AKCININKŲ GINČŲ RŪŠYS IR JŲ SPRENDIMO ARBITRAŽU TENDENCIJOS	7
1.1. Akcininkų samprata	7
1.2. Akcininkų ginčai	9
1.2.1. Ginčai, kylantys iš akcininkų sutarčių	9
1.2.2. Ginčai, kylantys iš akcijų pirkimo–pardavimo sutarčių	13
1.2.3. Ginčai dėl bendrovės steigimo dokumentų	15
2. PAGRINDINIAI ALTERNATYVŪS AKCININKŲ GINČŲ SPRENDIMO BŪDAI	19
2.1. Akcininkų ginčų sprendimo arbitraže ypatumai	19
2.1.1. Akcininkų ginčų sprendimo arbitraže privalumai ir trūkumai	22
2.2. Akcininkų ginčų sprendimas mediacijos būdu	24
2.3. Užsienio šalių patirtis sprendžiant akcininkų ginčus alternatyviais būdais	28
2.3.1. Airija	28
2.3.2. Jungtinė Karalystė	30
2.3.3. Honkongas	32
3. MEDIACIJOS TAIKYMO PERSPEKTYVOS SPRENDŽIANT AKCININKŲ GINČUS LIETUVOJE	34
3.1. Engiamų akcininkų instrumento reglamentavimo bendrosios ir kontinentinės teisės sistemos šalyse lyginamieji aspektai	34
3.2. Mediacijos taikymas sprendžiant akcininkų ginčus dėl juridinio asmens veiklos tyrimo ..	40
3.3. Mediacijos taikymo perspektyvos šeimos verslo ginčiuose	44
IŠVADOS	49
LITERATŪRA	51
SANTRAUKA	59
SUMMARY	60
PRIEDAI	61

IVADAS

Temos aktualumas ir naujumas. Lietuvos Statistikos departamento duomenimis¹ populiariausias juridinis asmuo Lietuvoje – uždaroji akcinė bendrovė. 2012 m. Lietuvoje buvo registruoti 195 588 ūkio subjektai, iš kurių net 98 667 uždarnosios akcinės bendrovės. Uždarųjų akcinių bendrovių populiarumą lemia mažas minimalaus įstatinio kapitalo dydis, nesudėtinga akcijų perleidimo tvarka, ribota dalyvių civilinė atsakomybė ir kt.² Tuo tarpu akcinių bendrovių 2012 m. tebuvo įregistruota 480. Pasak R. Barker³, Direktorių instituto Bendrovių valdymo vadovo, nelistinguojamos bendrovės⁴ žymiai prisideda prie visų Europos valstybių ekonomikos augimo bei užimtumo. Bendrovių valdymo instituto Baltijos šalyse prezidentas K. K. Mortensen⁵, taip pat pažymi, jog nelistinguojamos bendrovės yra Baltijos šalių ekonomikos pagrindas. Pasak šio asmens, tokios bendrovės sukuria daugiau nei 70 proc. BVP ir suteikia daugiau nei 70 proc. darbo vietų. Bendrovių valdymo gairėse⁶ pažymima, jog nelistinguojamų bendrovių akcininkai turi ribotas galimybes parduoti jiems priklausančias akcijas, todėl jie yra išsipareigoję išlikti bendrovės akcininkais nuo vidutinio iki ilgo laikotarpio. Dėl šios priežasties akcininkai yra suinteresuoti geru bendrovės valdymu, prie kurio uždarnosiose akcinėse bendrovėse dažnai prisideda jie patys. Atsižvelgiant į tai, jog uždarnosios akcinės bendrovės yra dažniausia įmonių organizavimo forma Lietuvoje, įnešanti potencialų indėlį į valstybės ekonomikos augimą, darbe daugiau dėmesio bus skiriama uždarųjų akcinių bendrovių akcininkų ginčams.

Remiantis Nacionalinės teismų administracijos parengtomis 2009 m. bei 2012 m. civilinių bylų nagrinėjimo ataskaitomis (I instancijos teismuose), per 2009 m. bendrosios kompetencijos teismai, kaip pirmosios instancijos teismai, gavo 1409 bylas dėl juridinių asmenų bankroto. Per 2012 m. atitinkamai gautos 3568 bylos⁷. Matoma bankrutuojančių juridinių asmenų augimo tendencija rodo, jog įmonių steigėjai nesugeba efektyviai valdyti juridinio

¹ Lietuvos Statistikos departamentas: Įregistruotų ir veikiančių ūkio subjektų skaičius // <http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M4010116&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=21975&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>; prisijungimo laikas: 2013-11-27

² Remiantis Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo (toliau – LR ABĮ) 2 str., uždarnosios akcinės bendrovės (toliau - UAB) įstatinis kapitalas turi būti ne mažesnis kaip 10 tūkst. litų, tuo tarpu akcinės bendrovės (toliau - AB) – ne mažesnis kaip 150 tūkst. litų. UAB akcijos negali būti platinamos ir jomis prekiaujama viešai, AB – platinimo ir prekyvimo akcijomis viešai sąlygas nustato vertybinių popierių rinką reglamentuojantys teisės aktai. AB maksimalus akcininkų skaičius nėra nustatytas, tuo tarpu UAB - 249 akcininkai.

³ Europos Direktorių Asociacijų Konfederacija. Bendrovių valdymo gairės ir principai nelistinguojamoms Baltijos šalių bendrovėms. Vilnius: Bendrovių valdymo institutas Baltijos šalyse, 2012. P. 5.

⁴ Listinguojama bendrovė (*listed company*) – atvirojo tipo akcinė bendrovė, kurios akcijomis prekiaujama vertybinių popierių biržoje ir kuri yra įtraukta į vieną iš biržos sudaromų prekybos sąrašų, einamąjį ar oficialųjį sąrašą. (Vainienė R. Ekonomikos terminų žodynas. Vilnius: Tyto alba, 2008. P. 159) Remiantis tuo, nelistinguojama bendrovė – uždarojo tipo akcinė bendrovė, kurios akcijomis nėra prekiaujama vertybinių popierių biržoje ir kuri nėra įtraukiama į biržos sudaromus prekybos sąrašus.

⁵ Europos Direktorių Asociacijų Konfederacija. Bendrovių valdymo gairės ... P. 6.

⁶ Ten pat, P. 8.

⁷ Lietuvos Respublikos Nacionalinės teismų administracijos 2009 m., 2012 m. Civilinių bylų nagrinėjimo ataskaita (I instancijos teismuose) // <http://www.teismai.lt/lt/teismai/teismai-statistika/>; prisijungimo laikas: 2013-11-27

asmens. Neefektyvus juridinio asmens valdymas gali būti iššauktas įmonės steigėjų ar steigėjų ir vadovo tarpusavio konfliktų, nes laikas ir energija, kuri turėtų būti panaudota neatidėliotinoms įmonės problemoms spręsti, yra nukreipiama į konfliktą.⁸ Viešas verslo subjektų ginčų sprendimas gali pažeisti bendrovės reputaciją, sumažinti įmonės akcijų vertę. Tai iššaukia potencialių investuotojų nenorą įsigyti bendrovės akcijų, kas taip pat gali būti juridinių asmenų bankroto priežastimi.

Alternatyvaus ginčų sprendimo (toliau - AGS) būdų taikymas sprendžiant akcininkų ginčus leistų sumažinti laiko ir lėšų sąnaudas, taip reikalingas bendrovės problemų sprendimui, išsaugoti bendrovės akcijų vertę ir potencialius investuotojus. Tai padėtų pasiekti uždarujų akcinių bendrovių stabilumą, kuris užkirstų kelią įmonių žlugimui bei prisidėtų prie stabilios valstybės ekonomikos išlaikymo.

Verta pažymėti, kad 2009 m. Vilniaus komercinio arbitražo teismo parengtas išnagrinėtų akcininkų ginčų apibendrinimas⁹ atspindi bylų, susijusių su akcininkų ginčais augimą. Tuo remiantis darytina išvada, jog akcininkų susidomėjimas AGS auga, šio instituto reikšmė populiarėja. Pažymėtina ir tai, jog doktrinos požiūriu užsienio šalyse ši tema yra itin mažai tyrinėta, o Lietuvoje mokslinių darbų apie alternatyvaus akcininkų ginčų sprendimą nėra.

Atsižvelgiant į visus išvardytus mokslinio darbo aktualumo ir naujumo klausimus, manytina, jog yra būtina išanalizuoti teorinio bei praktinio AGS pritaikomumo galimybę bei naudą sprendžiant akcininkų ginčus Lietuvoje. Pabrėžtina ir tai, jog AGS institutui vystantis Lietuvos teisinėje sistemoje, mokslinis tiriamasis darbas padės būsimesiems taikinamojo tarpininkavimo specialistams susipažinti su dar viena ginčų kategorija, kurioje galima būtų realizuoti AGS įgūdžius.

Temos iširtumas. Alternatyvaus akcininkų ginčų sprendimo tema užsienio mokslininkų darbuose yra ištirta labai menkai, o Lietuvoje mokslinių darbų šia tema apskritai nėra. Akcininkų ginčus, spręstinus arbitraže, išskyrė A. Mourre.¹⁰ Šis autorius taip pat analizavo akcininkų ginčų sprendimo arbitražu privalumus bei iškylančias problemas ir jų sprendimo būdus. I. H. Chiu¹¹ ir S. Copp¹², Jungtinės Karalystės mokslininkai, savo darbuose akcininkų ginčus, kylančius dėl bendrovės netinkamos ir žalingos veiklos vykdymo, bandė suskirstyti į galimus nagrinėti AGS būdais ir tuos, kurie yra labiau tinkami spręsti teisme.

⁸ C. Deignan. Commercial Disputes There is a Better Way // Accountancy Ireland. 2013, Nr. 45(2). P. 56

⁹ Vilnius Court of Commercial Arbitration. Work of Vilnius Court of Commercial Arbitration (VCCA): Statistics and results with focus on shareholders disputes // http://www.arbitrazas.lt/VCCA_statistics_web1.pdf; prisijungimo laikas: 2013-11-27.

¹⁰ A. Mourre. Arbitration, jurisdiction conflicts and ADR for the resolution of disputes between shareholders // International Business Law Journal. 2004.

¹¹ I. H. Chiu. Contextualising shareholder's disputes – a way to reconceptualise minority shareholder remedies // Journal of Business Law. 2006. P. 312.

¹² S. Copp. Company law and alternative dispute resolution: an economic analysis // Company Lawyer. 2002, Nr. 23.

Atsižvelgiant į tai, kad alternatyvų akcininkų ginčų sprendimą nagrinėjo tik keletas mokslininkų bei į tai, jog akcininkų ginčai – viena iš verslo ginčo rūšių, darbe analizuojami užsienio ir Lietuvos autorių darbai alternatyvaus verslo ginčų sprendimo tema. Verslo ginčų sprendimo mediacijos keliu privalumus nagrinėjo C. Deignan¹³, M. Christiansen¹⁴, E. Langys¹⁵ ir kt. Tuo tarpu, verslo ginčų sprendimo arbitražu privalumai ir trūkumai išsamiai aptarti G. Domino bei V. Mikelėno¹⁶ mokslinėje publikacijoje.

Alternatyvaus akcininkų ginčų sprendimo tema Lietuvos kontekste tirama nebuvo, tačiau kai kurių autorių, pvz.: V. Bitės¹⁷, P. Miliausko¹⁸, R., L. Mikalonienės¹⁹ darbuose galima rasti akcininkų tarpusavio santykių problematikos analizę. Tam, kad būtų galima atskleisti šiuo metu Lietuvoje vyraujančias galimybes spręsti akcininkų ginčus taikiai verta visapusiškai ištirti akcininkų ginčus Lietuvoje, taikaus akcininkų ginčų sprendimo privalumus, trūkumus bei ypatumus, užsienio šalių praktiką bei jos pritaikymo galimybes Lietuvos teisinėje sistemoje.

Temos problematika. Akcininkų ginčai Lietuvoje yra sprendžiami arbitraže. Tačiau nei jų sprendimo specifika, nei problemos, su kuriomis gali susidurti akcininkai, norėdami kreiptis į arbitražo teismą Lietuvoje, Lietuvos mokslininkų nėra nagrinėjamos. Akcininkų ginčų sprendimo mediacijos būdu praktinės ir teorinės galimybės aprašomos tik užsienio šalių mokslininkų arba valstybės institucijų išleistuose dokumentuose. Kaip pritaikyti užsienio šalių praktiką akcininkų ginčų sprendimui mediacijos būdu Lietuvoje? Kokie akcininkų ginčai labiau skatintini spręsti arbitraže, kokie mediacijos būdu? Nei akcininkų ginčų, spręstinių arbitraže/mediacijos būdu, išskyrimo problema, nei užsienio šalių patirties pritaikymo problemos Lietuvos teisinėje doktrinoje taip pat dar nėra tyrinėtos.

Tyrimo objektas. Alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymas akcininkų ginčiuose.

Tyrimo tikslas. Ištirti alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo galimybes sprendžiant akcininkų ginčus Lietuvoje.

Tyrimo uždaviniai: Tikslui pasiekti keliami šie uždaviniai:

1. Išnagrinėti akcininkų ginčų rūšis bei akcininkų polinkį šiuos ginčus spręsti arbitraže.

¹³ C. Deignan. Commercial Disputes There is a Better Way // Accountancy Ireland. 2013.

¹⁴ M. Christiansen. Five Compelling Reasons to Build a Presuit Mediation Clause into Your Business Contracts // Florida Bar Journal. 2010. Nr. 84(1). P. 44.

¹⁵ Kaminskienė N., Račelytė D., Tvaronavičienė A. ir kt. Mediacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013. P. 354-381.

¹⁶ G. Dominas, V. Mikelėnas. Tarptautinis komercinis arbitražas. – Vilnius: Justitia, 1995.

¹⁷ V. Bitė. Akcijų pirkimo-pardavimo pripažinimas verslo perleidimu: diagnozavimo kriterijai ir reikšmė akcijų pardavėjo atsakomybei. Vilnius, 2010, Nr. 2(120).

¹⁸ P. Miliauskas. Kai kurie teoriniai akcininkų sutarčių aspektai // Teisė. 2012, Nr. 82.

¹⁹ L. Mikalonienė:

1) Uždarnosios akcinės bendrovės akcininkų teisinė kvalifikacija // Teisės problemos. 2011, Nr. 1(71);

2) Bendrovės įstatų teisinė prigimtis // Verslo ir teisės aktualijos. 2011, Nr. 6(2);

3) Akcininko *locus standi* dėl visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų pripažinimo negaliojančiais // Teisės problemos. 2012, Nr. 3 (77);

4) L. Bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų negaliojimas // Teisė 2012, Nr. 83.

2. Išanalizuoti alternatyvaus ginčų sprendimo būdų - arbitražo ir mediacijos - ypatumus, privalumus ir trūkumus sprendžiant akcininkų ginčus.
3. Išanalizuoti užsienio šalių praktiką sprendžiant akcininkų ginčus mediacijos būdu bei jos pritaikymo galimybes Lietuvoje.
4. Įvertinti bendrovę įkūrusių ir kartu vystančių verslą šeimos narių ginčų sprendimo mediacijos būdu perspektyvas.

Ginamas teiginys. Alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymas galimas tik tam tikriems tarp akcininkų išskylantiems ginčams spręsti.

Darbo metodika. Šiame darbe naudojami mokslinės literatūros analizės, dedukcijos, palyginimo, apibendrinimo bei kiti teoriniai mokslinio tyrimo metodai. Mokslinės literatūros analizės metodas naudojamas siekiant išsiaiškinti tarp akcininkų kylančių ginčų rūšis bei jų specifika, alternatyvaus verslo ginčų sprendimo būdų privalumus, trūkumus, ypatumus. Lyginimo metodo panaudojimas leido sugretinti pasirinktų užsienio valstybių teisinį reguliavimą engiamų akcininkų instrumento srityje, šio instrumento taikymo ypatumus bei mediacijos įtvirtinimo galimybes. Dedukcijos metodu naudojamos išskiriant akcininkų ginčus kaip vieną iš verslo ginčų rūšių. Apibendrinimo metodas naudojamas visame magistro baigiamajame darbe, siekiant apibendrinti išanalizuotą mokslinę literatūrą, tyrimo rezultatus bei suformuluoti išvadas.

Darbe naudojamas empirinis tyrimo metodas – dokumentų analizė. Šis metodas naudojamas analizuojant ir vertinant užsienio valstybių teisės aktus, kitų valstybinių organizacijų dokumentus, reglamentuojančius mediacijos taikymą sprendžiant akcininkų ginčus. Dokumentų analizė taip pat pasitelkiama analizuojant Lietuvos Respublikos teisės aktus, reglamentuojančius bendrovių veiklą, mediacijos ir arbitražo teisinius santykius, Lietuvos ir užsienio teismų praktiką akcininkų ginčų srityje.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys skyriai su poskyriais ir išvados. Pirmame skyriuje aptariami akcininkų ginčai bei jų sprendimo arbitražu tendencijos. Antrame skyriuje apžvelgiami akcininkų ginčų sprendimo arbitraže ypatumai, jų nagrinėjimo arbitraže privalumai ir trūkumai, akcininkų ginčų sprendimo mediacijos būdu privalumai bei užsienio šalių praktika sprendžiant akcininkų ginčus. Trečiojoje dalyje tiriamos perspektyvos akcininkų ginčus spręsti mediacijos būdu Lietuvoje.

Naudojamos sąvokos.

Akcininkai – fiziniai ir juridiniai asmenys, kurie turi įsigiję bendrovės akcijų²⁰.

Alternatyvus ginčų sprendimas – „procedūros ginčams spręsti kitomis priemonėmis nei bylinėjimasis teisme“²¹.

²⁰ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 64-1914.

²¹ Black's Law Dictionary. 8 th ed. Thomson west, 2007. P. 86

1. AKCININKŲ GINČŲ RŪŠYS IR JŲ SPRENDIMO ARBITRAŽU TENDENCIJOS

Siekiant tinkamai aptarti akcininkų ginčų rūšis bei išsiaiškinti jų sprendimo arbitražu tendencijas šiame skyriuje bus apibrėžiama akcininko sąvoka, išskiriami pagrindiniai teisinėje literatūroje bei arbitražo teismų praktikoje sutinkami akcininkų ginčai, jų specifika bei aptariamas akcininkų polinkis ginčus spręsti arbitraže.

1.1. Akcininkų samprata

Akcininkų sąvoką bei jų vaidmenį bendrovėje tinkamai atskleisti galima išnagrinėjus bendrovės sampratą. Teisinėje literatūroje sutinkamos įvairios bendrovės definicijos:

Bendrovė – „verslo vienetas, turintis teisinius įgaliojimus veikti kaip pavienis asmuo, atskirai nuo jį įkūrusių akcininkų ir egzistuojantis neribotą laiką; grupė fizinių asmenų, virtusi juridiniu asmeniu, kuris turi teisinį subjektiškumą bei įstatų suteiktas teises.“²²

Bendrovė – „kapitalo suvienijimą apibrėžianti asmenų visuma, pasireiškianti per kiekvienam akcininkui priklausančias materialiąsias ir nematerialiąsias teises proporciniu sumos principu.“²³

Bendrovė – „junginys, sukurtas kapitalo pagrindu, kurio pagrindinis tikslas – siekti kiekvieno akcininko investicijų grąžos.“²⁴

Bendrovė – „privatus juridinis asmuo, įkurtas tenkinti privačius steigėjų interesus“.²⁵

Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo²⁶ (toliau – LR ABI) 2 str. 1 d. bendrovė apibrėžiama kaip įmonė, kurios įstatinis kapitalas padalytas į dalis, vadinamas akcijomis.

Iš pateiktų bendrovės apibrėžčių išvelgiami šie bendrovės elementai: 1) įkūrėjai – akcininkai; 2) sujungtas asmenų kapitalas; 3) akcininkų teisės proporcingos investicijų dydžiui; 4) tikslas – uždirbti iš investuotų lėšų. Atkreiptinas dėmesys, jog Lietuvos mokslininkai pabrėžia būtent bendrovės steigėjų privačių interesų tenkinimą, investicijų grąžą.

Remiantis LR ABI 6 str. 2 d. kiekvienas bendrovės steigėjas turi įsigyti bendrovės akcijų ir tapti jos akcininku. Taigi galima teigti, jog kiekvienas bendrovės steigėjas yra akcininkas. Tačiau ne kiekvienas akcininkas yra bendrovės steigėjas. Lietuvos Respublikos

²² Ten pat, P. 365.

²³ Stanislovaitytė R. Lietuvos komercinė teisė. Vilnius: Ekonomikos mokymo centras, 2003. P. 56.

²⁴ Mikaloniene L. Asmeninio komercinio bendradarbiavimo pagrindinės teisinės formos: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011. P. 80-124.

²⁵ Mikelėnas V., Bartkus G., Mizaras V., Keserauskas Š. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Justitia, 2002. P. 99.

²⁶ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 123-5574.

civilinio kodekso²⁷ (toliau – LR CK) 2.45 str. akcininką įvardina kaip juridinio asmens dalyvį, asmenį, nors ir neišsaugojantį nuosavybės teisių į juridinio asmens turta, bet įgyjantį prievolių teisių ir (ar) pareigų, susijusių su juridiniu asmeniu. Įsteigus bendrovę akcininkas tampa bendrovės dalyviu ir savo turimas akcijas gali perleisti kitam asmeniui įvairiais būdais (pardavimas, mainai, dovanojimas). Aukščiau pateiktose bendrovės definicijose bei Lietuvos Respublikos įstatymuose akcininkai apibūdinami kaip juridinio asmens steigėjai ir (arba) dalyviai, nuosavybės teise valdantys tam tikrą bendrovės akcijų skaičių. Būtina pažymėti, jog juridinio asmens dalyviais gali būti fiziniai, juridiniai asmenys bei kitos organizacijos, išskyrus atvejus, nurodytus LR CK 2.60 str. 3 d.²⁸

Pagal LR CK 1.102 str. 1 d. akcija – tai vertybinis popierius, patvirtinantis jos turėtojo (akcininko) teisę dalyvauti valdant įmonę, jeigu įstatymai nenustato ko kita, teisę gauti akcinės įmonės pelno dalį dividendais ir teisę į dalį įmonės turto, likusio po jos likvidavimo, ir kitas įstatymų nustatytas teises. LR ABĮ 40 str. 1 d. pateikiama iš esmės tokia pati akcijų samprata: akcija – tai vertybinis popierius, patvirtinantis jų savininko (akcininko) teisę dalyvauti valdant bendrovę, jeigu įstatymai nenustato ko kita, teisę gauti dividendą, teisę į dalį bendrovės turto, likusio po jos likvidavimo, ir kitas įstatymų nustatytas teises. Iš šių teisės normų pateikto nebaigtinio akcininko teisių, kurias patvirtina akcija, sąrašo matyti, kad akcija patvirtina tiek turtines, tiek neturtines akcininko teises. Viena iš pagrindinių neturtinių akcininko teisių – teisė dalyvauti valdant bendrovę. Taigi akcininkas – tai bendrovę įsteigiantis fizinis, juridinis asmuo ar organizacija arba kitu būdu įgijęs bendrovės akcijų asmuo, nuosavybės teise valdantis bendrovės akcijas, kurios suteikia jam teisę dalyvauti įmonės valdyme bei kitas materialias bei nematerialias teises.

Atsižvelgiant į tai, jog darbe bus analizuojami akcininkų ginčai neaplenkiant ginčų, susijusių su bendrovės valdymu, būtina aptarti akcininkų įtaką valdant bendrovę. Akcininkai bendrovės valdymo funkciją įgyvendina visuotiniame akcininkų susirinkime balsuojant. Turimas akcijų (balsų) skaičius išskiria juos į smulkiuosius ir stambiuosius akcininkus. „Smulkiuosius akcininkais laikytini akcininkas arba akcininkai, kurių turimas akcijų (balsų) skaičius savaime nesuteikia lemiamos įtakos valdyti bendrovę.“²⁹ Remiantis šiuo smulkiųjų akcininkų apibrėžimu, stambieji akcininkai suprantami kaip bendrovės dalyviai, kurių turimas akcijų skaičius leidžia paveikti bendrovės valdymą.

Būtina atkreipti dėmesį, jog „paskutiniu metu akcijos tampa ne tik priemone dalyvauti valdant juridinį asmenį, bet tiesiog investicija – į žinomos akcinės bendrovės akcijas

²⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

²⁸ Mikelėnas V., Bartkus G., Mizaras V., Keserauskas Š. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Justitia, 2002. P. 118.

²⁹ L. Mikalonienė. Akcininko *locus standi* ...// ten pat, P. 8.

investuojama ne siekiant dalyvauti jos akcininkų susirinkimuose, priimti sprendimus valdant ją, bet tikintis, kad didės akcijų vertė.³⁰ Todėl galima būtų sutikti su V. Bitės³¹ teiginiu, jog uždarnosios akcinės bendrovės yra tikroji verslo vykdymo priemonė, o atvirosios akcinės bendrovės - skirtos investuoti.

1.2. Akcininkų ginčai

Vilniaus komercinio arbitražo teismo parengtame 2009 m. išnagrinėtų akcininkų ginčų apibendrinime³² nurodoma, jog nagrinėtų akcininkų ginčų kilmės šaltinis buvo 1) akcininkų susitarimai; 2) akcijų pirkimo-pardavimo sutartys; 3) bendrovės steigimo dokumentai. Londono tarptautinis arbitražo teismas akcininkų ginčų kilmės šaltiniu nurodo akcininkų susitarimus, akcijų pirkimo-pardavimo sutartis bei kitas sutartis, susijusias su akcijomis (žr. 1 priedas). Tuo tarpu Stokholmo prekybos rūmų arbitražinis institutas akcentuoja akcininkų ginčus, kilusius iš akcininkų susitarimų (žr. 2 priedas). Verta atkreipti dėmesį į tai, jog ginčai gali kilti ne tik akcininkams esant fiziniaisiais asmenimis, tačiau ir vienam ar abiem iš jų esant juridiniais asmenimis. Atsižvelgiant į Vilniaus, Londono ir Stokholmo arbitražo teismų pateiktus statistinius duomenis ir mokslinėje literatūroje³³ išskiriamus akcininkų ginčus, šioje darbo dalyje bus aptariami trys pagrindiniai akcininkų ginčų tipai: 1) ginčai, kylantys iš akcininkų sutarčių; 2) ginčai, kylantys iš akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių; 3) ginčai, kylantys iš bendrovės steigimo dokumentų.

1.2.1. Ginčai, kylantys iš akcininkų sutarčių

Nors akcininkų sutarties kaip savarankiškos sutarties rūšies LR CK nereguliuoja, tačiau akcininkų sutarties institutas pripažįstamas ir LR CK, ir kituose teisės aktuose.³⁴ LR CK 2.28 str. įtvirtintos juridinių asmenų dalyvių balsavimo sutartys, LR CK 2.116 str. 2 d. – privačių juridinių asmenų dalyvių sutartys dėl priverstinio akcijų (dalių, pajų) pardavimo, Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymo³⁵ (toliau – LR VPĮ) 36 str. 1 d. įtvirtinti bendrovės vertybinių popierių savininkų susitarimai dėl vertybinių popierių perleidimo apribojimų, o šio įstatymo 24 str. 1 d. 2 p. reglamentuotos balsavimo sutartys. Akcininkų sutartis teisės literatūroje apibrėžiama kaip „teisinis instrumentas, padedantis efektyviau ir optimaliau įgyvendinti akcininkų teises ir apginti jų interesus.“³⁶ Pažymėtina, jog akcininkų sutartys Lietuvos

³⁰ K. Laurinavičius. Vertybinių popierių vieta civilinių teisių objektų sistemoje // *Jurisprudencija*. 2002, Nr. 28(20). P. 58.

³¹ V. Bitė. Akcijų pirkimo-pardavimo ...// ten pat, P. 369.

³² Vilnius Court of Commercial Arbitration. Work of VCCA ...

³³ A. Mourre. Arbitration, jurisdiction conflicts and ADR ...// ten pat, P. 287.

³⁴ L. Mikalonienė. Uždarnosios akcinės bendrovės akcininkų teisinė kvalifikacija // ten pat, P. 17.

³⁵ Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymas // *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 17-626.

³⁶ P. Miliauskas. Kai kurie teoriniai akcininkų sutarčių aspektai // ten pat, P. 76.

Respublikoje gali būti sudaromos tiek uždaroje akcinės bendrovės, kurių akcijomis nėra prekiaujama viešai, tiek atviro tipo bendrovės.³⁷

Akcininkų sutarties specifika lemia šios sutarties šalys, dalykas ir tikslas. Akcininkų sutarčiai, kaip ir kiekvienam kitam sandoriui, būdinga tai, kad šalys susitardamos siekia tam tikrų tikslų, t.y. sukurti, pakeisti arba panaikinti tam tikras savo teises ir pareigas.³⁸ Pasak M. Andenas³⁹, akcininkų susitarimas gali tarnauti daugeliui tikslų – nuo stambiųjų akcininkų kontrolės garantavimo iki smulkiųjų akcininkų teisių apsaugos. Tačiau sutinkama su L. Mikalonienė⁴⁰, jog pagrindinis akcininkų sutarčių tikslas – „kiekvieno akcininko siekis gauti investicijų grąžą įvairiomis formomis“. P. Miliauskas⁴¹ išskiria net 11 tikslų, kurių gali siekti akcininkai sudarantys akcininkų sutartį. Apibendrinus juos galima teigti, kad pagrindinės akcininkų sutartys yra: balsavimo, balsavimo teisių perleidimo, vertybinių popierių paskolos, tarpusavio santykių reguliavimo.

L. Mikalonienė⁴² sutarties šalimis įvardina bendrovės akcininkus. M. Andenas⁴³ taip pat teigia, jog „akcininkų sutartys gali būti sudaromos tik tarp akcininkų: visų, dviejų ar daugiau.“ Tačiau kitų autorių moksliniuose darbuose⁴⁴ vyrauja nuomonė, jog akcininkų sutartis gali būti sudaryta ne tik tarp akcininkų grupės ar visų akcininkų, bet ir tarp akcininkų ir bendrovės. P. Miliauskas⁴⁵ pažymi, jog „akcininkų sutarties šalimis gali būti ne tik akcininkai (bent vienas akcininkas privalo būti šalimi) ar pati bendrovė, tačiau ir akcininkų įpėdiniai ar bendrovėje sudaromų organų nariai.“ L. Mikalonienė⁴⁶ nesutinka su tokia mintimi, nes, pasak šios mokslininkės, akcininkų sutartis su bendrove neatitinka subjektinės sudėties reikalavimų. Kadangi šiame darbe aptariami akcininkų ginčai, darbo autorė nagrinės tik iš tarp akcininkų sudarytų susitarimų kylančius ginčus, aplenkiant diskusiją dėl tikrųjų akcininkų sutarties šalių.

Dar vienas skiriamasis akcininkų sutarties požymis – jos dalykas, kuris įvardijamas kaip „susitarimas dėl akcininkų teisių įgyvendinimo“.⁴⁷ Taip pat pažymėtina, jog šios sutarties dalyku gali būti tik akcininkų teisės ir pareigos vienas kitam bei su akcininkų valdomomis akcijomis susiję akcininkų įsipareigojimai. Akcininkų sutartyse įtvirtinamos nuostatos dėl: 1) bendrovės

³⁷ P. Miliauskas. Kai kurie akcininkų sutarčių reglamentavimo lyginamieji aspektai: Lietuvos Respublika // Teisė. 2012, Nr. 83. P. 216.

³⁸ Mikėlėnas V., Taminskas A., Vileita A. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras. Vilnius: Justitia, 2001. P. 157.

³⁹ M. Andenas. Shareholder's agreements: Some EU and English Law Perspectives. 2007. P. 136.

⁴⁰ L. Mikalonienė. Uždarnosios akcinės bendrovės ...// ten pat, P. 23.

⁴¹ P. Miliauskas. Kai kurie teoriniai akcininkų sutarčių aspektai // ten pat, P. 78-82.

⁴² L. Mikalonienė. Uždarnosios akcinės bendrovės ...// ten pat, P.23.

⁴³ M. Andenas. Shareholder's agreements: Some EU and English Law Perspectives. P. 136.

⁴⁴ Cadman J. Shareholders' agreements. London: Sweet & Maxwell Limited, 2004. P. 3.; P. Miliauskas. Kai kurie teoriniai akcininkų sutarčių aspektai // ten pat, P. 89.

⁴⁵ P. Miliauskas. Kai kurie teoriniai akcininkų sutarčių aspektai // ten pat, P. 89.

⁴⁶ L. Mikalonienė. Uždarnosios akcinės bendrovės ...// ten pat, P. 19.

⁴⁷ Ten pat, P. 23

valdymo klausimų; 2) balsavimo visuotiniame akcininkų susirinkime; 3) akcijų perleidimo trečiajai šaliai sąlygų.⁴⁸

Kalbant apie akcininkų sutarčių specifiškumą, pažymėtina, jog akcininkų sutartyse įtvirtintos akcininkų pareigos skiriasi nuo bendrovės įstatuose ar kituose steigimo dokumentuose numatytų pareigų - jos yra privalomos tik akcininkų susitarimą pasirašiusiems asmenims.⁴⁹

Apibendrinus tai, kas išdėstyta, akcininkų sutarčių institutą būtų galima įvardinti kaip akcininkų tarpusavio santykių reguliavimo instrumentą, padedantį efektyviau įgyvendinti pagrindinį akcininkų siekį – naudoti gavimą iš investuoto turto. Tačiau pažymėtina, jog akcininkų sutarties paskirtis yra ne tik užtikrinti akcininkų bendradarbiavimą darant įtaką bendrovės valdymui, ji taip pat atlieka akcininkų ginčų prevencinę funkciją bei gali nustatyti sutarties šalių ginčų sprendimo būdus.⁵⁰ Autorės nuomone, akcininkų sutartį būtų galima laikyti ne tik priemone, mažinančia konfliktų tikimybę ar konfliktų sprendimo būdus įtvirtinančiu šaltiniu, bet ir konfliktų kilimo priežastimi.

Šio poskyrio pradžioje minėta, jog kai kurios akcininkų sutartys yra reglamentuojamos LR CK. Tai balsavimo bei balsavimo teisių perleidimo sutartys. Balsavimo teisė sudaro galimybes kontroliuoti ir daryti įtaką bendrovės veiklai, todėl ją galima laikyti pagrindine akcininkui vertybinių popierių suteikiama teise.⁵¹ Taigi, akcininkai, sudarydami LR CK 2.89 bei 2.88 straipsniuose įtvirtintas sutartis, gali susitarti dėl efektyvesnio bendrovės valdymo.

LR CK 2.88 str. reglamentuojama juridinio asmens balsavimo sutartis. Šia sutartimi bendrovės akcininkai gali susitarti dėl bendro balsavimo teisių įgyvendinimo.⁵² Kitaip tariant, šioje sutartyje numatoma, kaip bus balsuojama visuotiniame akcininkų susirinkime. Pasak P. Miliausko⁵³, balsavimo sutartis sudaro galimybes akcininkams efektyviau įgyvendinti savo teises balsuojant visuotiniame akcininkų susirinkime ir derinti savo veiksmus kontroliuojant bendrovę. Balsavimo sutartį sudaro juridinio asmens dalyviai, t.y. akcininkai, todėl ginčus, kylančius dėl šios sutarties normų nesilaikymo galima būtų įvardinti akcininkų ginčais.

Balsavimo teisės perleidimo sutartis reglamentuota LR CK 2.89 str. Sudarydami balsavimo teisės perleidimo sutartį akcininkai perleidžia balsavimo teisę kitiems asmenims neperleisdami vertybinio popieriaus nuosavybės teisės.⁵⁴ Kitaip tariant, akcijos nuosavybės teisės išlieka bendrovės akcininkui, o balsavimo teisė yra perduodama trečiajam asmeniui. Taigi perleidus savo balsavimo teisę kitam asmeniui, akcininkas „nebegali pats įgyvendinti šios teisės

⁴⁸ A. Mourre. Arbitration, jurisdiction conflicts and ADR ...// ten pat, P. 287.

⁴⁹ Cadman J. Shareholders' agreements. P. 18.

⁵⁰ L. Mikalonienė. Uždarosios akcinės bendrovės ...// ten pat, P. 6.

⁵¹ P. Miliauskas. Kai kurie akcininkų sutarčių ...// ten pat, P. 202.

⁵² Ten pat, P. 204.

⁵³ Ten pat, P. 208.

⁵⁴ Ten pat, P. 201.

balsavimo teisės perleidimo sutarties galiojimo laikotarpiu.⁵⁵ LR CK 2.89 str. 1 d. įtvirtinta, jog perleisdamas balsavimo teisę akcininkas sutartyje gali nustatyti konkrečią balsavimo teisės įgyvendinimo tvarką ir būdus. LR CK 2.122 str. nustatyta, kad balsavimo teisė gali būti gražinama akcijų savininkui, jeigu balsavimo teisę įgijusio asmens veiksmai prieštarauja bendrovės tikslams ir negalima pagrįstai manyti, jog tokie veiksmai ateityje pasikeis. Todėl sutartyje net ir nenustačius, kokiems tikslams turi būti naudojamos perleistos balsavimo teisės, balsavimo teisę įgijęs asmuo privalo paisyti bendrovės ir jos akcininkų interesų. LR CK 2.89 str. nėra nustatyta, kokiems asmenims akcininkai gali perleisti savo balsavimo teisę, todėl galima daryti išvadą, jog balsavimo teisės įgijėju gali būti bet kuris asmuo. Ginčai tarp balsavimo teisės perleidėjo ir įgijėjo dėl balsavimo teisės įgijusio asmens veikimo, prieštaraujančio bendrovės ir akcininkų interesams aptinkami teismų praktikoje.⁵⁶ Tačiau būtina pažymėti, jog tik balsavimo teisių įgijėjui esant akcininku, ginčai, kylantys iš balsavimo teisių perleidimo sutarčių, bus vadinami akcininkų ginčais. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad akcininkų sutartys gali apimti tiek LR CK 2.88 str., tiek LR CK 2.89 str. reglamentuojamus klausimus, t.y. be balsavimo teisės įgyvendinimo visuotiniame akcininkų susirinkime, akcininkų sutartyje taip pat gali būti aptariami įvairūs kiti su akcininkų tarpusavio santykiais susiję klausimai.⁵⁷

Verta atkreipti dėmesį į Stokholmo prekybos rūmų arbitražinio instituto pateiktus duomenis apie akcininkų ginčus, kilusius iš akcininkų sutarčių (žr. 2 priedas). 2009-2012 m. šiame arbitražo teisme buvo registruota 130 ginčų, kilusių iš akcininkų sutarčių. Pažymima, jog 24 ginčai kilo tarp akcininkų, esančių fiziniiais asmenimis, 21 - vienai iš šalių esant fiziniu asmeniu, kitai – juridiniu ir 85 ginčai akcininkams esant juridiniais asmenimis. Remiantis šiais duomenimis galima daryti išvadą, jog akcininkais esantys juridiniai asmenys yra labiau linkę spręsti tarpusavio ginčus, kilusius iš akcininkų sutarčių, arbitraže nei akcininkai, esantys fiziniiais asmenimis.

Vilniaus komercinio arbitražo teismo 2009 m. pateiktoje informacijoje apie tarp akcininkų išskylančius ginčus pažymima, jog yra matoma tendencija akcininkų sutartyse ir akcijų pirkimo-pardavimo sutartyse įtvirtinti arbitražo išlygą. Remiantis Londono tarptautinio arbitražo teismo pateiktais duomenimis, iš visų 2012 m. nagrinėtų akcininkų ginčų 35, 7 proc. ginčų kilo iš akcininkų susitarimų (žr. 1 priedas). P. Miliauskas⁵⁸ pažymi, jog akcininkų ginčų sprendimo bendru akcininkų susitarimu, padedant tarpininkams, arba pasinaudojant arbitražine išlyga tendenciją lemia akcininkų nenoras akcininkų sutartyse esančios konfidencialios informacijos bei savo ketinimų atskleisti viešai. Akcininkų polinkį iš akcininkų sutarčių kylančius ginčus spręsti

⁵⁵ Ten pat, P. 209.

⁵⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje T. S., L. A. v. UAB „Respublikos spaustuvė“, V. T. (bylos Nr. 2A-121/2010).

⁵⁷ P. Miliauskas. Kai kurie akcininkų sutarčių ... // ten pat, P. 215.

⁵⁸ P. Miliauskas. Kai kurie teoriniai akcininkų sutarčių aspektai // ten pat, P. 77

arbitražo teisme patvirtina ne tik užsienio arbitražo teismų pateikti duomenys, bet ir Lietuvos teismų praktika.⁵⁹

1.2.2. Ginčai, kylantys iš akcijų pirkimo–pardavimo sutarčių

Akcijos yra vertybiniai popieriai, suteikiantys akcininkui turtines bei neturtines teises. Pirkimo – pardavimo sandorį būtų galima apibūdinti kaip nuosavybės teisės perdavimą kitam asmeniui atlygintinai. Iš to seka, jog akcijų pirkimo–pardavimo sutartimi pirkėjas įgyja nuosavybės teisę į perkamas akcijas ir tuo pačiu įgyja bendrovės įstatuose bei LR ABĮ numatytas akcininko teises. Taigi įgijus akcijų, įgyjamos visos teisės, kurias iki akcijų perleidimo turėjo įmonės akcininkas. Kitaip tariant, akcininkų įgijėjas įgauna teisę dalyvauti organizacijos veikloje, proporcingą teisei į dalį įstatyminiame kapitale.⁶⁰

Kalbant apie galinčius kilti ginčus tarp akcijų pardavėjo bei įgijėjo pažymėtina, jog akcijų pirkėjas gali reikšti reikalavimus pardavėjui tik dėl akcijų trūkumų, t.y. pirkėjas gali reikšti pretenzijas pardavėjui tik dėl trūkumų, kurie padaro pačias akcijas netinkamas normaliam naudojimui (t.y. liečia balsavimo teisių, teisės į dividendus, teisės dalintis likviduojamos bendrovės turtą ir kitų teisių įgyvendinimą).⁶¹ Taigi galimi ginčai dėl parduotų akcijų trūkumų.

Tačiau galimi atvejai, kai akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi įgyjama ne tik akcijos, bet įsigyjamas verslas, kitaip tariant akcijų perleidimas tampa verslo perleidimu. Pasak V. Bitės⁶², tam, kad akcijų perleidimas būtų pripažįstamas verslo perleidimu, akcijų pirkimo-pardavimo sutartis turi atitikti šiuos kriterijus: 1) abiejų sandorio šalių tikroji valia yra perleisti verslą, o ne paprasčiausiai akcijas kaip vertybinius popierius; 2) sandorio objektu turėtų būti *dviejų trečdalių ar didesnė* balsavimo teisių dauguma, jeigu bendrovės įstatai nenustato didesnės daugumos. Verslo perleidimo atveju akcijų pirkimo-pardavimo sutarties sudarymui „esminės reikšmės turi labiau įmonės, o ne akcijų savybės, ir akcijų pirkėjui, jeigu jis nėra tik investuotojas, itin svarbu įsigyti kokybišką įmonę, be teisinių ir objektinių trūkumų, leidžiančią pirkėjui toliau efektyviai vykdyti perimtą verslą.“⁶³ Lietuvos Respublikos įstatymai nenumato galimybės pareikšti pretenzijas pardavėjui dėl valdomos įmonės trūkumų. Esant atvejui, kai akcijų pirkimo-pardavimo tikrasis sutarties tikslas yra įmonės perleidimas, V. Bitė⁶⁴ siūlo Lietuvos teismams

⁵⁹ Vilniaus apygardos teismo 2009 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje A. P., M. Š., R. J., A. A., N. A., T. S., E. S. v. G. K. (bylos Nr. 2S-1314-492/2009); Vilniaus apygardos teismo 2009 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje UAB „VSA Holding“ v. A. M. (bylos Nr. 2S-1318-567/2009); Šiaulių miesto apylinkės teismo 2012 m. gruodžio 6 d. nutartis civilinėje byloje A. S., UAB „3 RILL“ v. KŪB „Litcapital I“, UAB „Putokšnis“ (bylos Nr. 2-8340-394/2012); Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje OAO „Gazprom“ (bylos Nr. 2T-90/2012) ir kt.

⁶⁰ V. Bitė. Akcijų pirkimo-pardavimo ... // ten pat, P. 361-362.

⁶¹ Ten pat, P. 369-370.

⁶² Ten pat, P. 374.

⁶³ Ten pat, P. 372.

⁶⁴ Ten pat, P. 374.

taikyti daikto (įmonės) trūkumų normas. Taigi tarp perleidžiančio įmonės akcijas akcininko ir jas įsigijančiojo gali kilti ginčai dėl perleidžiamos įmonės trūkumų.

Remiantis teismų praktika⁶⁵, pastebima, jog daugelis akcininkų ginčų kyla akcininkui pardavus savo akcijas asmeniui iš „išorės“, nesilaikant LR ABĮ 47 str. nustatytos uždaryjū akcinių bendrovių akcijų perleidimo tvarkos. LR ABĮ 47 str. nustatyta akcininkų pirmenybės teisė pirkti ir pasitraukiančio iš bendrovės kapitalo akcininko pareiga pasiūlyti ir parduoti akcijas pageidaujantiui pirkti bendrovės akcininkui. Šios įstatyme nustatytos prievolės viena iš šalių yra pasitraukiantis iš bendrovės kapitalo akcininkas, kita – likę bendrovės akcininkai.⁶⁶ LAT⁶⁷ yra išaiškinęs, jog tokios pirmenybės teisės pirkti akcijas instituto tikslai yra keli:

- 1) akcininko pirmenybės teisės tinkamu įgyvendinimu sudaroma galimybė sumažinti bendrovės dalyvių skaičių ir taip sukonzentruoti kapitalą vienoje rankose. Dviejų ar daugiau akcininkų galimybės priimti sprendimus yra suvaržytos, todėl kai vienas jų parduoda savo akcijas kitam akcininkui, bendrovės strateginis valdymas, kurį įgyvendina bendrovės akcininkai, tampa efektyvesnis ir patogesnis, atitinkamai mažėja akcininkų tarpusavio nesutarimų;
- 2) pirmenybės teisė pirkti akcijas leidžia uždarosios akcinės bendrovės akcininkų atliekamą strateginį bendrovės valdymą išlaikyti tarp jau bendrovės kapitale dalyvaujančių ir bendrovės verslą gerai išmanančių asmenų.

Siekiant šių tikslų įstatyme nustatyta parduodančiojo akcininko pareiga pranešti kitiems akcininkams apie parduodamas akcijas. Tokia pareiga esamų akcininkų naudai sukuria derybinį išimtinumą, kuriuo pasinaudodami akcininkai gali įgyti bendrovės akcijų. Lietuvos teismų praktikoje šie iš akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių kylantys ginčai įvardijami ginčiais dėl akcijų pirkimo-pardavimo sutarties pripažinimo negaliojančia.⁶⁸

Lietuvos teismų praktikoje bei teisinėje literatūroje taip pat išskiriami tokie iš akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių kylantys ginčai:

- 1) dėl akcijų pirkimo kainos nustatymo ar pakeitimo;⁶⁹
- 2) dėl sutartinių įsipareigojimų pažeidimo;⁷⁰

⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje I. A. v. P. A. E. P., H. A. P., M. I. M. (bylos Nr. 3K-3-457/2013).

⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje V. G. v. R. G. (bylos Nr. 3K-3-168/2009).

⁶⁷ Ten pat.

⁶⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kauno Žalgirio Jachtklubas“ v. UAB „Bam Lit“, BUAB „Arčia“ (bylos Nr. 2-644/2013).

⁶⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Manage Holding“ v. V. B., R. B., M. B., K. S., M. T., N. B (bylos Nr. 2A-330/2008); A. Mourre. Arbitration, jurisdiction conflicts and ADR for the resolution of disputes between shareholders // International Business Law Journal. 2004.

⁷⁰ Lietuvos apeliacinis teismas 2010 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje UAB „ZZZ Baltic“ v. A. M. F. B., L. J. R. P. (bylos Nr. 2A-91/2010).

3) dėl akcijų pirkimo-pardavimo sutarties bei kitų sandorių pripažinimo verslo perleidimo sandoriu bei jo negaliojimo;⁷¹

Remiantis Londono tarptautinio arbitražo teismo duomenimis, iš visų 2012 m. nagrinėtų akcininkų ginčų net 57, 2 proc. ginčų kilo iš akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių (žr. 1 priedas). Tai patvirtina akcininkų polinkį ginčus, kylančius iš akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių spręsti arbitražo teisme.

1.2.3. Ginčai dėl bendrovės steigimo dokumentų

Remiantis LR CK 2.46 str. 1 d. bendrovės steigimo dokumentais vadinami įstatai, arba steigimo sandoris, jeigu nėra įstatų, arba bendrieji nuostatai. LR ABĮ 4 str. 1 d. įtvirtinta, jog įstatai – tai teisinis pagrindas bendrovės kaip savarankiško teisės subjekto veiklai. L. Mikalonienės⁷² teigimu, įstatai suprantami kaip šaltinis, kuriame įtvirtinamos bendrovės, jos organų bei narių teisės ir pareigos. Kaip yra pabrėžęs LAT įstatai išreiškia privataus juridinio asmens dalyvių valią suvienyti interesus ir kapitalą bendram tikslui.⁷³ Taigi galima teigti, jog įstatais įtvirtinamas bendrovės teisinis statusas bei nustatomos įsteigto naujo teisės subjekto ir jo dalyvių teisės ir pareigos.⁷⁴

Remiantis LR ABĮ 4 str. 8 d. steigiamos bendrovės įstatus pasirašo visi steigėjai. Būtina akcentuoti, jog nors įstatus pasirašo tik steigėjai, tačiau jie yra taikomi ne tik jiems, bet ir bendrovei bei naujiems bendrovės nariams, o taip pat ir akcininkams, balsavusiems prieš įstatų pakeitimus, bet nusprendusiems toliau likti bendrovės dalyviais.⁷⁵ Pagal LR ABĮ 28 str. 1 d. 1 p. įstatų pakeitimai yra priimami visuotiniame akcininkų susirinkime kvalifikuota susirinkime dalyvaujančių akcininkų balsų dauguma, tačiau kaip numatyta šio straipsnio 3 d., įstatuose gali būti numatyti ir aukštesni kvorumo reikalavimai. Pažymėtina, jog ypatingas bendrovės įstatų savitumas yra tas, kad „įstatuose vienu metu atsispindi ir dalyvių, ir bendrovės kaip savarankiško subjekto valios išraiška.“⁷⁶ Taip yra dėl to, jog visuotinio akcininkų susirinkimo pobūdis yra dualus: nors akcininkai, balsuodami visuotiniame akcininkų susirinkime, veikia savo vardu ir interesais, tačiau jų priimami ar pakeičiami bendrovės įstatai įvardijami kaip bendrovės valios išraiška.⁷⁷ Atsižvelgiant į tai, jog įstatai yra keičiami visuotiniame akcininkų susirinkime, dėl jų pakeitimų kilę ginčai teismų praktikoje įvardinami kaip ginčai dėl visuotinio akcininkų

⁷¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Katranga“ v. UAB „KRS“ (bylos Nr. 2A-362/2008).

⁷² L. Mikalonienė. Bendrovės įstatų teisinė prigimtis // ten pat, P. 276.

⁷³ Lietuvos Aukščiausio Teismo 2009 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje V. Z. v. UAB „Rovita“ (bylos Nr. 3K-3-461/2009).

⁷⁴ L. Mikalonienė. Bendrovės įstatų teisinė prigimtis // ten pat, P. 276.

⁷⁵ Ten pat, P. 269.

⁷⁶ Ten pat, P. 271.

⁷⁷ Ten pat, P. 276.

susirinkimo sprendimų pripažinimo negaliojančiais. Tuo remiantis kartu yra būtina aptarti pastaruosius ginčus.

„Akcinė bendrovė ir uždaroji akcinė bendrovė (toliau – bendrovė) civilinį teisinį subjektiškumą įgyvendina per savo organus.“⁷⁸ Pagal LR ABĮ 19 str. 1-2 d. akcinės bendrovės organai yra skirstomi į privalomuosius, prie kurių priskiriamas visuotinis akcininkų susirinkimas ir vienasmenis valdymo organas – bendrovės vadovas, bei neprivalomuosius, prie kurių priskiriama stebėtojų taryba ir valdyba. Tačiau ne visi išvardinti organai pripažįstami bendrovės valdymo organais. Išanalizavus LR ABĮ 20 straipsnio 1-2 dalis prieinama prie išvados, kad visuotinis akcininkų susirinkimas nėra priskiriamas prie bendrovės valdymo organų. Remiantis LR ABĮ 19 str. bendrovės valdymo organai yra vadovas bei valdyba, jeigu ji yra sudaroma, o bendrovės priežiūros organas - stebėtojų taryba. Visuotinį akcininkų susirinkimą galima būtų apibūdinti kaip savitą bendrovės organą.

Visuotinis akcininkų susirinkimas – tai „juridinio asmens organas, išreiškiantis bendrą juridinio asmens dalyvių nuomonę esminiais juridinio asmens teisinio statuso klausimais.“⁷⁹ LAT yra konstatavęs, kad visuotinio akcininkų susirinkimo paskirtis - tai akcininkų valios išreiškimas esminiais bendrovės veiklos klausimais balsuojant.⁸⁰ Akcininkai, balsuodami visuotiniame akcininkų susirinkime, įgyvendina teisę kontroliuoti turimas investicijas.⁸¹ LAT taip pat pabrėžė, jog teisė dalyvauti ir balsuoti visuotiniuose akcininkų susirinkimuose, kuri įtvirtinta LR ABĮ 16 str. 1 d. 1, 3 p., yra viena svarbiausių akcininko teisių.⁸² Taigi visuotinis akcininkų susirinkimas – tai juridinio asmens organas, sprendžiantis esminius juridinio asmens veiklos, statuso ar egzistavimo klausimus⁸³ bei skirtas įgyvendinti juridinio asmens dalyvių teises. Todėl visuotinį akcininkų susirinkimą galima apibūdinti kaip aukščiausią bendrovės organą.

Pasak L. Mikalonienės⁸⁴, visuotinis akcininkų susirinkimo sprendimas – tai „sąmoningas, valingas ir teisėtas bendrovės veiksmas“, kuriuo siekiama sukurti, pakeisti arba panaikinti bendrovės civilines teises ir pareigas. Būtina atsižvelgti į tai, jog akcininko balsavimo teisė yra siejama ne su asmeniu, bet su turimų akcijų kiekiu, t.y. pirmumas teikiamas

⁷⁸ L. Mikalonienė. Bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo ...// ten pat, P. 82.

⁷⁹ Mikelėnas V., Bartkus G., Mizaras V., Keserauskas Š. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, P. 182.

⁸⁰ Lietuvos Aukščiausio Teismo 2010 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje G. P. v. UAB „Lavestina“ (bylos Nr. 3K-3-393/2010).

⁸¹ Mikalonienė L. Bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo ...// ten pat, P. 83.

⁸² Lietuvos Aukščiausio Teismo 2010 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje G. P. v. UAB „Lavestina“ (bylos Nr. 3K-3-393/2010).

⁸³ Bosaitė A. Butov S. Civilinė teisė. Bendroji dalis. P. 265.

⁸⁴ L. Mikalonienė. Bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo ... // ten pat, P. 89.

„akcininkams, kurių rizika dėl investuoto kapitalo yra didžiausia ir kurie labiausiai užtikrina bendrovės finansavimą per įnašus į įstatinį kapitalą.“⁸⁵

Pažymėtina, jog bendrovės valia yra formuojama akcininkams realizuojant balsavimo teises.⁸⁶ LAT savo praktikoje yra išaiškinęs, kad LR ABĮ normų, nustatančių visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų negaliojimo pagrindus, tikslai yra ne tik akcininkų interesų apsauga, kad nebūtų priimami neteisėti nutarimai, pažeidžiantys akcininkų turtines ar neturtines teises, taip pat viešąjį interesą, šios teisės normos taip pat skirtos pačiai bendrovei bei už ginčijamą nutarimą balsavusių akcininkų teisėms apsaugoti, kad nepagrįstais ieškiniais bendrovei nebūtų daroma žala, sutrukdant jos veiklą ar kenkiant teisėtiems bendrovės interesams.⁸⁷ Taigi visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų negaliojimo instituto paskirtis – pašalinti akcininkui, bendrovei, akcininkams kaip visumai, viešajam interesui sprendimu sukeltus neigiamus padarinius.⁸⁸ Atsižvelgiant į tai galima daryti išvadą, jog tik esminiai bendrovės valios formavimosi pažeidimai gali būti pagrindas pripažinti sprendimą negaliojančiu.⁸⁹ Verta akcentuoti, jog visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų pripažinimo negaliojančiais institutu turi būti užtikrinamas akcininko, reiškiančio ieškinį, bendrovės bei likusių akcininkų skirtingų interesų suderinimas. Taigi įstatyme reglamentuotos teisės buvimas neleidžia daryti išvados, jog ši teisė bus besąlygiškai ginama teisme.

Analizuojant Lietuvos teismų praktiką dėl visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų pripažinimo negaliojančiais, pastebėtina, jog ieškovas tokiose bylose – akcininkas, o atsakovas – bendrovė.⁹⁰ Tai lemia dualus visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo pobūdis, t.y. vidiniuose santykiuose sprendimas – tai kolegialaus organo narių daugiašalis sandoris, o išoriniuose santykiuose – paties juridinio asmens valinis veiksmas.⁹¹ Atsižvelgiant į tai, galima daryti išvadą, jog ieškinys yra pareiškiamas bendrovei, bet būtent akcininkai, veikdami savo nuožiūra ir interesais balsuoja ir taip formuoja bendrovės valią, todėl ginčas, kylantis dėl visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo teisėtumo, kyla tarp akcininko, manančio, jog jo teisės bei įstatymų saugomi teisėti interesai yra pažeisti, ir susirinkime balsavusių bei sprendimą priėmusių akcininkų.

⁸⁵ Ten pat, P. 83.

⁸⁶ L. Mikalonienė. Akcininko *locus standi* ...// ten pat, P. 22.

⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje D. Š. v. UAB „Kaminera“ (bylos Nr. 3K-3-114/2006).

⁸⁸ L. Mikalonienė. Akcininko *locus standi* ...// ten pat, P. 24.

⁸⁹ Ten pat, P. 22.

⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje G. P. v. UAB „Lavestina“ (bylos Nr. 3K-3-393/2010)

⁹¹ L. Mikalonienė. Bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo ... // ten pat, P. 87.

Analizuojant Lietuvos Respublikos teismų praktiką pastebima, jog ginčai kyla ne tik dėl patvirtintos naujos įstatų redakcijos galiojimo⁹², taip pat vyrauja ginčai dėl įstatuose nustatytų akcininkų teisių pažeidimo, t. y. dėl bendrovės įstatuose reglamentuotos akcininko teisės gauti informaciją pažeidimo.⁹³ LR ABĮ 18 str. 1 d. nustatyta, jog akcininkui raštu pareikalavus, sudaryti galimybę susipažinti ar pateikti šiame straipsnyje nustatytus dokumentus privalo bendrovė. Kadangi juridinis asmuo veikia tik per savo valdymo organus, o bendrovės valdymo organai yra vadovas bei (arba) valdyba, galima teigti, jog būtent šie bendrovės organai yra atsakingi už neturtinės akcininkų teisės gauti informaciją įgyvendinimą. Tik esant atvejui, kai vienasmenis bendrovės valdymo organas yra akcininkas, ginčus dėl kito akcininko teisės gauti informaciją galima priskirti tarp akcininkų kylančių ginčų rūšiai.

Stokholmo ir Londono arbitražo teismai nepateikia duomenų apie nagrinėtus akcininkų ginčus dėl bendrovės steigimo dokumentų, tačiau kaip jau buvo minėta, Vilniaus komercinio arbitražo teismo 2009 m. išnagrinėtų akcininkų ginčų apibendrinime nurodyta, jog arbitraže yra sprendžiami akcininkų ginčai dėl bendrovės steigimo dokumentų. Atsižvelgiant į tai, galima teigti, jog nors akcininkų polinkis spręsti šiuos ginčus arbitraže nėra toks didelis kaip spręsti ginčus iš akcininkų sutarčių ar akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių, tačiau jis yra matomas.

Aptarti akcininkų ginčai yra nagrinėjami teisme arba arbitraže. Kitame darbo skyriuje bus išsamiai analizuojami du pagrindiniai alternatyvūs ginčų sprendimo būdai – arbitražas bei mediacija, šių institutų privalumai ir trūkumai jais sprendžiant akcininkų ginčus. Taip pat bus pateikiami aptartų akcininkų ginčų sprendimo arbitraže ypatumai. Siekiant išsamiai aptarti galimus akcininkų ginčams taikyti alternatyvaus ginčų sprendimo būdus, skyriaus pabaigoje bus aptariama užsienio šalių patirtis sprendžiant akcininkų ginčus alternatyviais būdais.

⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje J. J. v. UAB „Lankava“ (bylos Nr. 3K-3-315/2010).

⁹³ Panevėžio apygardos teismo 2013 m. gegužės 27 d. sprendimas civilinėje byloje J. G. R. v. UAB „Renalvita“, V. S. (bylos Nr. 2A-302-252/2013); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje V. Z. v. UAB „Rovita“ (bylos Nr. 3K-3-461/2009)

2. PAGRINDINIAI ALTERNATYVŪS AKCININKŲ GINČŲ SPRENDIMO BŪDAI

2.1. Akcininkų ginčų sprendimo arbitraže ypatumai

Pasak G. Domino ir V. Mikelėno⁹⁴, alternatyviais ginčų sprendimo metodais vadinami visi teisėti ginčų sprendimo metodai, kai šalys sprendžia ginčą nesikreipdamos į valstybės teismą. Prie šių alternatyvių ginčų sprendimo metodų priskiriamas ir arbitražas. „Arbitražas – tai teisinis verslo ginčų tarp šalių sprendimo metodas, aplenkiant įprastines teismines procedūras ir kreipiantis į trečiąjį asmenį, dėl kurio šalys abipusiai susitaria ir kuris turi įgaliojimus priimti teisiškai privalomą sprendimą“⁹⁵. Arbitražas – tai galimybė gauti teisiškai pagrįstą ir teisiškai įpareigojantį sprendimą greičiau ir pigiau negu teisme.⁹⁶

Arbitražas, kaip perspektyvus komercinių ginčų sprendimo mechanizmas, pripažįstamas jau nuo XVII amžiaus.⁹⁷ Be to, vienintelė valstybių nacionalinės teisės arbitražui plėtotis palikta erdvė ir yra komerciniai teisiniai santykiai⁹⁸. Remiantis UNCITRAL pavyzdiniu įstatymu⁹⁹, komerciniais teisiniais santykiais galima įvardinti bet kurią veiklą, kuria siekiama pelno. Tuo remiantis galima teigti, jog arbitražas – tai alternatyvus teismui verslo ginčų sprendimo būdas, išskyrus tam tikras išimtis, kai arbitražu yra išsprendžiami arbitražui nebūdingi ginčai (pvz.: darbo). Pirmoje darbo dalyje išanalizavus bendrovės apibrėžtis buvo išskirtas bendrovės steigimo tikslas – įkūrėjų siekis uždirbti iš investuotų lėšų. Ginčai tarp akcininkų kyla iš poreikio realizuoti šį tikslą, t.y. galimybę gauti pelną. Dėl šios priežasties nesuklysimė akcininkų santykius įvardinę komerciniais teisiniais santykiais, o iš jų kylančius ginčus – verslo ginčais.

Akcininkų ginčus galima perduoti spręsti arbitražo teismui tik tuo atveju, jei šalys tarpusavyje yra sudariusios arbitražinį susitarimą. Remiantis Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo¹⁰⁰ (toliau – LR KAI) 3 str. 5 d., arbitražinis susitarimas – tai „dviejų ar daugiau šalių susitarimas perduoti spręsti arbitražo teismui visus ar tam tikrus ginčus, kilusius ar galinčius kilti tarp jų dėl kokių nors konkrečių sutartinių ar kitokių teisinių santykių, kurie gali būti arbitražinio nagrinėjimo dalykas.“ Arbitražinio susitarimo tikslą galima įvardinti kaip siekį

⁹⁴ G. Dominas, V. Mikelėnas. Tarptautinis komercinis arbitražas. P. 14.

⁹⁵ Encyclopedia Britannica: Micropeadia. 1991. 1T. P. 521.

⁹⁶ National Arbitration Forum. Business-to-Business Mediation/ Arbitration vs. Litigation. Minneapolis: National Arbitration Forum, 2005. P. 10.

⁹⁷ I. H. Chiu. Contextualising shareholder's disputes ... // ten pat, P. 324.

⁹⁸ G. Dominas, V. Mikelėnas. Tarptautinis komercinis arbitražas. P. 23.

⁹⁹ United Nations Commission on International Trade Law. 2012 Digest of Case Law on the Model Law on International Commercial Arbitration. 2012. P. 7.

¹⁰⁰ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas // Valstybės žinios. 2012, Nr. 76-3932.

„atsisakyti bet kurios valstybės teismų jurisdikcijos ir perduoti ginčą spręsti arbitražui.“¹⁰¹ Atsižvelgiant į tai, arbitražinio susitarimo sudarymas reiškia, kad šalys atsisako tarpusavio ginčus nagrinėti teisme ir šie ginčai yra pašalinami iš valstybės teismų jurisdikcijos. Taigi arbitražinis susitarimas yra privalomas ne tik šalims, bet ir teismams.¹⁰² Remiantis LR KAI 10 str. 1 d., arbitražinis susitarimas gali būti įformintas kaip:

1. Arbitražinė išlyga, įrašyta sutartyje;
2. Šalių sudaryta atskira sutartis.

Pasak A. Mourre¹⁰³, arbitražinis susitarimas taip pat gali būti įtraukiamas į bendrovės įstatus. Šiuo atveju arbitražinio susitarimo įtraukimas į bendrovės įstatus negali būti įvardijamas kaip arbitražinė išlyga, įrašyta sutartyje. L. Mikalonienė¹⁰⁴ pažymi, jog bendrovės įstatų negalima laikyti nei norminiu aktu, nei sandoriu. Bendrovės įstatai – tai savarankiškas teisinis aktas. Remiantis tuo, galima išskirti dar vieną arbitražinio susitarimo įforminimo būdą – arbitražinės išlygos įrašymą bendrovės įstatuose. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, akcininkai arbitražinį susitarimą gali įtvirtinti sekančiais:

1. Įrašydami arbitražinę išlygą akcininkų sutartyse ir akcijų pirkimo pardavimo sutartyse;
2. Sudarydami atskiras sutartis;
3. Įrašydami arbitražinę išlygą į bendrovės įstatus.

Būtina aptarti arbitražinių išlygų, įtrauktų į akcininkų teisinius santykius reguliuojančius teisinius aktus bei sandorius, ypatumus. Įtraukta arbitražinė išlyga į bendrovės įstatus galioja visiems bendrovės akcininkams ir ginčai, kilę tarp jų dėl įstatuose įtvirtintų dalyvių teisių pažeidimų, bus sprendžiami arbitraže. Įstatai, esantys *sui generis* bendrovės teisinis aktas, sąlygoja tai, jog pasikeitus bendrovės dalyvių sudėčiai, įstatai įpareigoja ir naujus dalyvius. Tuo remiantis, į bendrovės įstatus įtraukta arbitražinė išlyga galios ir bus privaloma naujesiems akcininkams. Atsižvelgiant į tai, jog akcininkų balsų daugumos priimti įstatų pakeitimai įpareigoja ir dalyvius, kurie balsavo prieš įstatų pakeitimus, įtraukta arbitražinė išlyga į bendrovės įstatus juos keičiant, bus taikoma ir balsavusiems prieš arbitražinės išlygos įtraukimą akcininkams. A. Mourre pabrėžia, jog įtraukiant arbitražinę išlygą į bendrovės įstatus, tokią išlygą įtraukiantys akcininkai turėtų užtikrinti, jog arbitražinė išlyga galios ne tik ginčams tarp akcininkų, bet taip pat ginčams tarp akcininkų ir bendrovės bei ginčams tarp akcininkų,

¹⁰¹ G. Dominas, V. Mikelėnas. Tarptautinis komercinis arbitražas. P. 101-102.

¹⁰² Arbitražinio susitarimo privalomumą teismams patvirtina LR KAI 11 str. 1 d. bei LR CPK 137 str. 2 d. 6 p., kuriuose nustatyta, jog teismas, gavęs ieškinį dėl klausimo, dėl kurio šalys yra sudariusios <...> arbitražinį susitarimą, atsisako jį priimti. LR ABĮ 11 str. 1 d. taip pat reglamentuota, jog esant atvejams, kai arbitražinio susitarimo sudarymo faktas paaiškėja teismui priėmus ieškinį dėl klausimo, dėl kurio sudarytas arbitražinis susitarimas, teismas jį palieka nenagrinėta.

¹⁰³ A. Mourre. Arbitration, jurisdiction conflicts and ADR ...// ten pat, P. 299.

¹⁰⁴ L. Mikalonienė. Bendrovės įstatų teisinė prigimtis // ten pat, P. 282.

bendrovės ir jos atstovų.¹⁰⁵ Nesant tokios nuorodos, bendrovei gali tapti neįmanoma prisijungti prie arbitražo proceso, susijusio su ginču dėl visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų pripažinimo negaliojančiais. Kaip buvo aptarta šio darbo 1.2.3 poskyryje, ieškovas visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų pripažinimo negaliojančiais bylose – akcininkas, atsakovas – bendrovė. Dėl šios priežasties bendrovės įstatuose būtina pažymėti, jog arbitražinis susitarimas yra privalomas ir bendrovei. Akcininkams arbitražinę išlygą įtraukus į bendrovės įstatus sudaromos sąlygos akcininkų ginčus dėl bendrovės steigimo dokumentų spręsti arbitraže.

Įtraukiant arbitražinę išlygą į akcininkų sutartis, atkreiptinas dėmesys į tai, jog akcininkų sutartis neįpareigoja nesančių sutarties šalimi ar būsimųjų akcininkų. Taigi „akcininkui perleidus akcijas trečiajam asmeniui, įsipareigojimai pagal akcininkų sutartį naujam įgijėjui *per se* nepereina.“¹⁰⁶ A. Mourre¹⁰⁷ pažymi, jog akcininkai sutartyse gali įtraukti sąlygą, jog šalis, perleidžianti savo akcijas trečiajam asmeniui, kartu perleidžia ir iš akcininkų sutarties kylančius įsipareigojimus, t.y. naujasis akcininkas tampa akcininkų sutarties šalimi. Tokiu atveju arbitražinė išlyga esanti akcininkų sutartyje, neabejotinai taptų privaloma akcijų įgijėjui. Autorės nuomone tai skatintų tarp akcijų įgijėjo ir bendrovės akcininkų iškilusių ginčų konstruktyvų sprendimą bei palengvintų situaciją tais atvejais, kai kilęs ginčas tarp bendrovės akcininkų, sudariusių arbitražinį susitarimą, įtrauktų ir naująjį akcininką.

Kalbant apie arbitražinius susitarimus būtina pažymėti, jog jie gali būti sudaryti ne visais atvejais. Pavyzdžiui, valstybė, siekdama apsaugoti pažeidžiamas šalis (tokias kaip vartotojai ar darbuotojai), gali uždrausti joms būti atskirtoms nuo nacionalinių teismų jurisdikcijos per arbitražinius susitarimus, kurių jie gali pilnai nesuprasti. LR KAI 12 str.¹⁰⁸ yra išskiriama, kokie ginčai negali būti nagrinėjami arbitraže, taigi negali būti arbitražinių susitarimų objektu. Tačiau Lietuvos teismų praktikoje¹⁰⁹ LR KAI 12 straipsnio nuostatos aiškinamos plečiamai: “Kasacinio teismo konstatuota, kad įstatymo nuostatos, kuriose įtvirtinti nearbitruotini ginčai, yra imperatyvios, todėl teismas, sprenddamas dėl šalių arbitražinio susitarimo galiojimo, turi įsitikinti, ar ginčas gali būti nagrinėjamas arbitraže <...> Toks Komercinio arbitražo įstatymo 11 straipsnio 1 dalies aiškinimas *per se* nereiškia, kad ginčai, kurie negali būti arbitražo ginčo dalykas, turi būti įtvirtinti viename teisės akte.” Taigi galima teigti, kad nearbitruotinių ginčų sąrašas, nustatytas LR KAI, nėra baigtinis.

¹⁰⁵ A. Mourre. Arbitration, jurisdiction conflicts and ADR ...// ten pat, P. 209.

¹⁰⁶ L. Mikalonienė. Uždarosios akcinės bendrovės ...// ten pat, P. 19.

¹⁰⁷ A. Mourre. Arbitration, jurisdiction conflicts and ADR ... // ten pat, P. 305.

¹⁰⁸ LR KAI 12 str. 2 d. nustatyta, jog arbitražas negali spręsti ginčų, nagrinėtinų administracine bylų teiseną, ginčų, kylančių iš šeimos teisinių santykių, ginčų dėl patentų, prekių ženklų ir dizaino registracijos. Arbitraže nenagrinėjami ginčai, kylantys iš darbo ir vartojimo sutarčių, išskyrus atvejus, kai arbitražinis susitarimas buvo sudarytas po to, kai kilo ginčas. Arbitražas taip pat nenagrinėja bylų, priskirtų nagrinėti Lietuvos Respublikos Konstituciniam Teismui.

¹⁰⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje N. V. K., I. V. K. ir R. W. A. v. K. v. UAB „Luksora“, A. L. (bylos Nr. 3K-3-353/2012).

LR ABĮ įtvirtinta, jog ginčai dėl akcininko teisės gauti informaciją¹¹⁰, ginčai dėl uždarnosios akcinės bendrovės akcininkų sąrašo¹¹¹, taip pat ginčai dėl prievolių įvykdymo papildomo užtikrinimo bendrovei mažinant įstatinį kapitalą¹¹² bei ginčai dėl atlyginimo už akcijas dydžio reorganizuojant bendrovę¹¹³, sprendžiami teisme. Pastebėtina, jog LR ABĮ reglamentuoti nearbitruotini ginčai gali kilti ir tarp akcininkų. Šio darbo 1.2.3. poskyryje autorės aptarti tarp akcininkų išskylantys ginčai dėl bendrovės įstatuose reglamentuotos akcininko teisės gauti informaciją pažeidimo patenka į šį LR ABĮ įtvirtintų nearbitruotinių ginčų sąrašą. Atkreiptinas dėmesys, jog LAT¹¹⁴ yra konstatavęs, jog juridinio asmens veiklos tyrimo procedūra nėra galima arbitražiniame teisme, nes „tai visiškai neatitiktų komercinio arbitražo teisinės prigimties ir arbitro įgaliojimų.“ Taigi akcininkų ginčai dėl juridinio asmens veiklos tyrimo taip pat yra nearbitruotini ir nagrinėtini išimtinai teisme. Nors Lietuvos teisinėje sistemoje egzistuoja keli įsakmiai įtvirtinti reikalavimai tam tikrus tarp akcininkų išskylančius ginčus spręsti išimtinai teisme, tačiau galima būtų teigti, jog bendras principas, leidžiantis spręsti akcininkų ginčus arbitraže, egzistuoja.

2.1.1. Akcininkų ginčų sprendimo arbitraže privalumai ir trūkumai

Akcininkų ginčų sprendimas arbitraže skatinamas dėl tokių arbitražo privalumų, kaip: 1) galimybė šalims arbitru pasirinkti kompetentingą ir bendrovių valdymo teisę išmanantį asmenį; 2) galimybė greičiau ir paprastai pigiau išspręsti ginčą; 3) proceso konfidencialumas, sąlygojantis konfidencialios bendrovės informacijos nepatekimą viešumon bei išlaikant paslapyje ginčo kilimo faktą; 4) galimybė šalims nustatyti arbitražo procesui taikomas taisykles bei taikytiną materialinę teisę (netgi remtis *lex mercatoria* - tarptautiniais prekybos papročiais ir principais); 5) galimybė priversti vykdyti sprendimą 149 valstybėse, kurios ratifikavo 1958 m. Niujorko konvenciją.¹¹⁵

Vienu iš svarbiausių arbitražo privalumų sprendžiant akcininkų ginčus įvardijamas arbitražo proceso uždarumas, užtikrinantis šalims konfidencialumą. E. Langys¹¹⁶ pažymi, jog verslo subjektų ginčų nagrinėjimas viešai „gali pakenkti bendrovių reputacijai, sumažinti įmonių akcijų vertę, pakenkti santykiams su trečiaisiais asmenimis ar potencialiais verslo

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 123-5574, 18 str. 1 d.

¹¹¹ Ten pat, 41¹ str. 11 d.

¹¹² Ten pat, 53 str. 5 d.

¹¹³ Ten pat, 67 str. 4 d.

¹¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje N. V. K., I. V. K. ir R. W. A. v. K. v. UAB „Luksora“, A. L. (bylos Nr. 3K-3-353/2012).

¹¹⁵ A. Mourre. Arbitration, jurisdiction conflicts and ADR ...// ten pat, P. 299; I. H. Chiu. Contextualising shareholder's disputes ...// ten pat, P. 325; R. Cheung. The Use of Alternative Dispute Resolution Allied to Active Judicial Case Management – A New Forum to Deal with Shareholder Disputes in Hong Kong? // Asia Pacific Law Review. 2008, Nr. 91. P. 95.

¹¹⁶ Kaminskienė N., Račelytė D., Tvaronavičienė A. ir kt. Mediacija. P. 358.

partneriais.“ Būtina atkreipti dėmesį į tai, jog „konfliktingose situacijose bendrovių akcijos tretiesiems asmenims gali būti nepatrauklios.“¹¹⁷ Taigi akcininkai, spręsdami ginčą arbitraže, išsaugo ginčo fakto ir esmės slaptumą, kas užtikrina bendrovės reputaciją visuomenės akyse bei potencialių investuotojų išsaugojimą. Kalbant apie galimybę ginčo šalims išsaugoti ginčo buvimo faktą ir aplinkybes būtina pažymėti, jog LR KAI 50 str. įtvirtinti arbitražo teismo sprendimo apskundimo pagrindai lemia galimą ginčo iškilimą viešumon.¹¹⁸ Tuo remiantis, ginčų sprendimą arbitraže negalima įvardinti kaip neginčijamą galimybę išsaugoti ginčo fakto buvimo paslapyje. Šiuo atveju didelį vaidmenį vaidina arbitro, kaip teisėjo, vaidmuo, lemiantis skundžiančiosios šalies pasipiktinimą dėl ginčo neišsprendimo jos naudai. Natūralu, jog pralaimėjusi šalis nori išbandyti visas įmanomas priemones nevykdyti arba uždelsti ir atidėti vykdyti jai nepalankų sprendimą¹¹⁹. Tačiau pažymėtina, jog akcininkai priimtą arbitražo sprendimą turėtų būti suinteresuoti vykdyti geranoriškai, nes, kaip jau minėta, ginčo fakto publikavimas gali pakenkti geram įmonės vardui, kas sąlygoja akcijų vertės kritimą bei akcijų nepatrauklumą investuotojams.

Kaip neginčijamą arbitražo privalumą akcininkams galima būtų išskirti specialias arbitrų žinias. Suteikta galimybė akcininkams arbitru pasirinkti išimtinai jų ginčo srityje praktikuojantį asmenį užtikrina tinkamesnį, patikimesnį ir greitesnį ginčo išsprendimą. Šiuo atveju akcininkai arbitru gali pasirinkti būtent verslo teisės srityje praktikuojantį bei bendrovių valdymą išmanantį asmenį.

G. Dominas ir V. Mikelėnas¹²⁰ tvirtina, jog arbitražo procesas yra mažiau tinkamas spręsti sudėtingas bylas, kur dalyvauja daug šalių ar suinteresuotų asmenų. A. Mourre¹²¹ pažymi, jog ginčai tarp akcininkų paprastai apima daugiau negu dvi šalis. Apžvelgus akcininkų ginčų, kylančių iš akcininkų sutarčių, teismų praktiką Lietuvoje, pastebimas bendraieškovių¹²² ir bendraatsakovių¹²³ vyravimas. Akcininkų ginčai, kylantys iš akcijų pirkimo pardavimo sutarčių, taip pat įtraukia keletą ieškovų/ atsakovų, be to pastebimas trečiųjų asmenų įtraukimas tokio pobūdžio ginčiuose¹²⁴. Kalbant apie atvejus, kai akcininkų sutartys sudaromos tarp keleto

¹¹⁷ L. Mikalonienė. Uždarosios akcinės bendrovės ... // ten pat, P. 6.

¹¹⁸ P.vz. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje AB „ORLEN Lietuva“ v. AB „Lietuvos geležinkeliai“ (bylos nr. 2A-360/2012).

¹¹⁹ G. Dominas, V. Mikelėnas. Tarptautinis komercinis arbitražas. P. 245.

¹²⁰ Ten pat, P. 44.

¹²¹ A. Mourre. Arbitration, jurisdiction conflicts and ADR ...// ten pat, P. 209.

¹²² Vilniaus apygardos teismo 2009 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje A. P., M. Š., R. J., A. A., N. A., T. S., E. S. v. G. K. (bylos Nr. 2S-1314-492/2009).

¹²³ P.vz.: Šiaulių miesto apylinkės teismo 2012 m. gruodžio 6 d. nutartis civilinėje byloje A. S., UAB „3 RILL“ v. KŪB „Litcapital I“, UAB „Putokšnis“ (bylos Nr. 2-8340-394/2012).

¹²⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Manage Holding“ v. V. B., R. B., M. B., K. S., M. T., N. B (bylos Nr. 2A-330/2008); Lietuvos apeliacinis teismas 2010 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje UAB „ZZZ Baltic“ v. A. M. F. B., L. J. R. P. (bylos Nr. 2A-91/2010).

akcininkų¹²⁵, būtina pažymėti, jog keliems ieškovams kreipiantis į arbitražo teismą iškyla arbitro paskyrimo problema. LR KAI 14 str. 5 – 6 d. reglamentuojama, jog bendraieškovia (bendraatsakovia) privalo pateikti arbitražo teismui rašytinį susitarimą dėl bendro arbitro paskyrimo. Nesulaukus bendraieškovių (bendraatsakovių) susitarimo, arbitrą (arbitrus) paskiria nuolatinės arbitražo institucijos pirmininkas, *ad hoc* arbitražo atveju – Vilniaus apygardos teismas. Taigi, bendraieškoviams ar bendraatsakoviams nepavykstant susitarti dėl ginčą nagrinėsiančio arbitro, jų nesutarimą šiuo klausimu išsprendžia LR KAI numatytos institucijos. Nors LR KAI nereglamentuoja trečiųjų asmenų galimybės įstoti į arbitražo procesą, tačiau Vilniaus komercinio arbitražo teismo arbitražo procedūros reglamento¹²⁶ 12 str. nustatyta, jog tretieji asmenys, pareiškiantys savarankiškus reikalavimus ar jų nepareiškiantys, gali įstoti į bylą tuo atveju, jeigu juos saisto arbitražinis susitarimas. Toks reglamentavimas sudaro sąlygas arbitraže spręsti ir daugiašaliams ginčams priskiriamus akcininkų ginčus. Kaip pastebi G. Dominas ir V. Mikelėnas¹²⁷, „problema kyla, kai iš pirminio ieškinio atsakovui paaiškėja, kad bendraatsakovu reikia patraukti papildomą asmenį, kuris nėra arbitražinio susitarimo šalis.“ Remiantis aptartomis bendraieškovių (bendraatsakovių) ir trečiųjų asmenų įtraukimą į arbitražo procesą reglamentuojančiomis teisės normomis, tik arbitražinį susitarimą pasirašiusios šalys įsipareigoja iškilusį ginčą spręsti arbitraže. Tuo remiantis, Lietuvoje į arbitražo procesą bendraieškovių, bendraatsakovių ar trečiuoju asmeniu negali būti įtraukta šalis, nepasirašiusi arbitražinio susitarimo.

Lietuvoje nėra galimybės į arbitražo procesą įtraukti asmenį, nesantį arbitražinio susitarimo šalimi. Dėl šios priežasties daugiašaliai akcininkų ginčai rekomenduojami spręsti arbitraže tik visoms ginčo šalims esant ir arbitražinio susitarimo šalimis. Žinoma, reikia nepamiršti, jog ne visi akcininkų ginčai įtraukia daug asmenų. Teismų praktikoje aptinkami ir išimtinai dviejų akcininkų ginčai, kurie neabejotinai yra tinkami ir skatinami spręsti alternatyviais ginčų sprendimo būdais.

2.2. Akcininkų ginčų sprendimas mediacijos būdu

Mediaciją galima būtų įvardinti kaip palengvintas derybas, vedamas trečiosios neutralios šalies, kuri padeda ginčo šalims pasiekti unikalų savo ginčo sprendimo variantą. Mediacijoje šalys yra skatinamos susitelkti ne į teisinius argumentus, bet į viena kitos interesus ir

¹²⁵ Vilniaus apygardos teismo 2009 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje A. P., M. Š., R. J., A. A., N. A., T. S., E. S. v. G. K. (bylos Nr. 2S-1314-492/2009).

¹²⁶ Vilniaus komercinio arbitražo teismo arbitražo procedūros reglamentas. 2013 // http://www.arbitrazas.lt/failai/VKAT%20Dokumentai%20LT/2013%20VKAT%20arbitra%C5%BEo%20proced%C5%ABros%20reglamentas%20ir%20Priedai%201-4_2013%2003%2001%20redakcija.pdf; prisijungimo laikas: 2013-11-27.

¹²⁷ G. Dominas, V. Mikelėnas. Tarptautinis komercinis arbitražas. P. 45.

stengtis pasiekti abiejų šalių interesus atitinkantį susitarimą. Mediatorius padeda šalims atpažinti viena kitos interesus ir juos suderinti taip, jog abi šalys pasiektų kuo didesnę naudą. Taigi mediacija – tai procesas, skirtas padėti besiginčijančioms šalims pasiekti priimtina susitarimą.

Teisinėje literatūroje¹²⁸ kaip vienas svarbiausių mediacijos privalumų sprendžiant verslo ginčus išskiriama galimybė ginčą išspręsti mažesnėmis laiko ir lėšų sąnaudomis. Jungtinės Karalystės Efektyvus ginčų sprendimo centras (*Centre for Effective Dispute Resolution*)¹²⁹ pranešė, jog medijuotų bylų vertė kiekvienais metais apytiksliai siekė 5.1 bn svarų, o 2010 m. komercinės mediacijos profesija išsaugojo apie 1.4 bn svarų eikvojamo verslo valdymo laiko, sugadintų santykių, prarasto produktyvumo ir teisinių paslaugų apmokėjimo. Pranešama, jog 89% komercinių ginčų mediacijos būdu išsprendžiama per dieną arba truputį daugiau. Kaip ilgo ir brangaus akcininkų bylinėjimosi pavyzdį galima paminėti ginčą tarp A. S., UAB „3 RILL“ v. KŪB „Litcapital I“, UAB „Putokšnis“ dėl akcininkų sutarties pripažinimo negaliojančia ir priverstinio akcijų pardavimo.¹³⁰

Kalbant apie mažesnes pinigų sąnaudas sprendžiant akcininkų ginčus mediacijos būdu, pažymėtina, jog mediacija, palyginus su arbitražu bei teismo procesu yra pigiausia. Kreipiantis į teismą, mokamas žyminis mokestis, be to išleidžiamos didelės sumos teisininkams, ruošiantiems procesinius dokumentus bei advokatams, atstovaujantiems šalis teismo posėdžiuose. Mediacijoje šalys turi pasirinkimo teisę pačios atstovauti save procese ar būti atstovaujamos advokato ar teisininko.¹³¹ Vilniaus komercinio arbitražo teismo tarpininkavimo ir taikinimo procedūros reglamente¹³² nustatyta, jog žyminis mokestis kreipiantis dėl tarpininkavimo nėra mokamas, be to ginčo šalys pačios pasirenka, ar savo interesus gins pačios ar įgalios tai atlikti kitus asmenis. Kadangi mediacijos keliu išsprendus ginčą pralaimėjusių šalių nėra, šalių patirtas išlaidas mediacijos procese, remiantis užsienio šalių praktika¹³³, apmoka abi šalys lygiomis dalimis.

¹²⁸ Kaminskienė N., Račelytė D., Tvaronavičienė A. ir kt. Mediacija. P. 369; M. Christiansen. Five Compelling Reasons ...// ten pat, P. 45.

¹²⁹ Centre for Effective Dispute Resolution. The Fourth Mediation Audit. 2010 // <http://www.cedr.com/docslib/CEDRMediatorAudit2010.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-11-27.

¹³⁰ Šalys ginčą teisme sprendė nuo 2012 m. lapkričio 30 d. iki 2013 m. liepos 22 d. Šiuo metu ginčas nagrinėjamas Vilniaus komerciniame arbitražo teisme, nors, būtina paminėti, jog šalys ir toliau kreipiasi į valstybės teismus pagal LR KAI 27 str. Pažymėtina, jog byloje buvo teiktas atsakovų prašymas priteisti iš ieškovų solidariai 66 821, 35 Lt bylinėjimosi išlaidų. Kalbant apie ginčo sprendimo paieškoms išleistas šalių sumas, reikia nepamiršti, jog šiuo metu byla nagrinėjama arbitraže. Taigi galima tik įsivaizduoti, kokio masto bus abiejų šalių patirtos ginčo sprendimo išlaidos.

¹³¹ National Arbitration Forum. Business-to-BusinessP. 6.

¹³² Vilniaus komercinio arbitražo teismo tarpininkavimo ir taikinimo procedūros reglamentas. 2004 // http://www.arbitrazas.lt/failai/VKAT%20Dokumentai%20LT/VKAT_taikinimo%20REGLAMENTAS_nuo%202004-03-08_1.pdf; prisijungimo laikas: 2013-11-27.

¹³³ The London Court of International Arbitration. LCIA Mediation Rules. 2012 // http://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/LCIA_Mediation_Rules.aspx; prisijungimo laikas: 2013-11-27; Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce. Arbitration Rules. 2010 // http://www.sccinstitute.com/filearchive/3/35894/K4_Skiljedomsregler%20eng%20ARB%20TRYCK_1_100927.pdf; prisijungimo laikas: 2013-11-27.

Kalbant apie laiko sąnaudas sprendžiant akcininkų ginčus mediacijos būdu, kai kurie autoriai pažymi¹³⁴, jog „atsižvelgiant į ginčo sudėtingumą, jis gali būti išspręstas ir per kelias valandas.“ Taigi šis mediacijos privalumas įgalina besiginčijančius akcininkus ginčą išspręsti nepatiriant didelių nuostolių bei pagreitinant sugrįžimą prie pagrindinės jų veiklos bendrovės valdyme.

Dar vienas ypač akcininkams aktualus ir reikšmingas mediacijos privalumas – proceso konfidencialumas. Komerciniai ginčai dažnai koncentruojasi ties jautriomis komercinėmis detalėmis, kurių šalys linkusios viešai neatskleisti. Kaip jau minėta šio darbo 2.1.1. poskyryje, akcininkų ginčų sprendimas viešai taip pat gali pakenkti bendrovės reputacijai, kas sąlygotų bendrovės akcijų vertės kritimą bei potencialių investuotojų praradimą. Visiškas mediacijos proceso konfidencialumas Lietuvoje yra užtikrintas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau- LR CPK)¹³⁵ ir Lietuvos Respublikos taikinamojo tarpininkavimo įstatymo¹³⁶ teisės normomis. Galima teigti, jog mediacijos proceso konfidencialumo užtikrinimas teisės normomis sukuria mediacijos proceso šalims saugumo ir užtikrintumo aplinką bei teikia garantiją, kad viskas, ką jie pasakys mediacijos proceso metu, liks tik tarp mediacijos proceso šalių.¹³⁷

Neginčijamas mediacijos privalumas – galimybė ginčo šalims pasirinkti kvalifikuotą, būtent jų ginčo srityje besispecializuojantį tarpininką. Taigi akcininkai gali pasirinkti tarpininką, turintį bendrovių valdymo ginčų sprendimo patirties bei bendrovių valdymo žinių, kurios mediatoriui yra būtinos tam, kad suvoktų galimas konflikto ištakas ir sprendimo variantus.¹³⁸

Vienas pagrindinių požymių, skiriantis mediacijos procesą nuo arbitražo, yra mediatoriaus vaidmuo mediacijos procese. Mediatorius neatlieka teisėjo/ arbitro vaidmens ir nepriima sprendimo, įpareigojančio vieną ar kitą ginčo šalį. Mediatorius taip pat negali siūlyti šalims galimų jų ginčo išsprędimo variantų. Mediatoriaus užduotis mediacijos procese nėra pateikti kiekvienai iš šalių jų ginčo įvertinimą, bet padėti joms pasiekti susitarimą.¹³⁹ Taigi šalys bendru sutarimu priima joms priimtina sprendimą.¹⁴⁰ Anglijos apeliacinis teismas Halsey prieš Milton Keynes NHS Trust¹⁴¹ byloje, kaip vieną iš esminių mediacijos pranašumų prieš teismo procesą pažymėjo platesnę ginčo išsprędimo variantų pasiūlą: atsiprašymas, pasiaiškinimas, egzistuojantis profesinių ar verslo santykių pratęsimas naujomis sąlygomis ir vienos šalies

¹³⁴ Kaminskienė N., Račelytė D., Tvaronavičienė A. ir kt. Mediacija. P. 369.

¹³⁵ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 189 str. ir 177 str. // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹³⁶ Lietuvos Respublikos taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 7 str. // Valstybės žinios. 2008, Nr. 87-3462.

¹³⁷ Kaminskienė N., Račelytė D., Tvaronavičienė A. ir kt. Mediacija. P. 370.

¹³⁸ M. R. Runesson, M. L. Guy. Mediating Corporate Governance Conflicts and Disputes // The International Finance Corporation. 2007. P. 34.

¹³⁹ R. Nicholson, J. Corbett. Mediation and section 459 petitions // Company Lawyer. 2002, Nr. 23(9). P. 275.

¹⁴⁰ Kaminskienė N., Račelytė D., Tvaronavičienė A. ir kt. Mediacija. P. 372.

¹⁴¹ England and Wales Court of Appeal 2004 May 11 Halsey vs. Milton Keynes General NHS Trust (Case No: B3/2003/1458 and B3/2003/1582).

sutikimas padaryti kažką be egzistuojančio teisinio įsipareigojimo tai padaryti. Būtina pažymėti, kad šalių priimtas sprendimas gali būti patvirtintas teisme ir, remiantis LR CK 6.189 str. 1 d., šalims tapti įstatymo galią turinčia sutartimi. Dėl šios priežasties akcininkai neturėtų nerimauti dėl pasiekto susitarimo privalomumo ir vykdytinumo. Be to, galima sutikti su E. Langio¹⁴² pastebėjimu, jog šalys yra linkusios gera valia vykdyti mediacijos proceso metu pasiektą susitarimą. Po teismo ar arbitražo proceso tik viena iš šalių lieka laimėtoja, tuo tarpu mediacijos proceso metu pačių šalių priimtas susitarimas, tenkinantis abiejų šalių interesus, suteikia abejoms šalims nugalėtojos statusą.

Kaip jau minėta, akcininkų ginčai yra ypatingi tuo, jog įtraukia daug šalių ar suinteresuotų asmenų. Mediacija gali būti tinkama naudoti daugumai komercinių ginčų, nepriklausomai nuo to, koks sudėtingas ginčas gali pasirodyti arba kiek daug šalių gali būti įtraukta.¹⁴³ Taigi mediacija, įtraukianti į procesą daug šalių, yra itin sudėtinga, tačiau galima. Pasak A. Bates Jr. bei L. T. Holt¹⁴⁴ mediatorius daugiašaliuose ginčiuose turi būti aktyvus, leidžiantis šalims suprasti verslo pavojus, jei ginčo sprendimas nebus pasiektas mediacijos būdu. Taigi didelį vaidmenį sprendimo priėmimo link vaidina pačių šalių noras išsaugoti verslą, gerus santykius bei supratimas, kokius praradimus jos gali patirti ginčą sprendžiant teismo keliu.

Būtina pažymėti, jog mediaciją renkasi tos šalys, kurioms svarbu greitai ir veiksmingai išspręsti ginčą, panaikinti verslo grėsmę ir iki minimumo sumažinti trukdžius verslo operacijose priimtinomis finansinėmis sąlygomis.¹⁴⁵

Kalbant apie galimybę akcininkams tarpusavio ginčus spręsti mediacijos būdu, pažymėtina, jog akcininkų ginčai, kurie negali būti perduoti spręsti arbitražo teismui, negali būti sprendžiami ir mediacijos būdu. Tik teismas turi jurisdikciją nagrinėti ginčus, kylančius dėl akcininko teisės gauti informaciją, dėl akcininkų sąrašo, dėl atlyginimo už akcijas reorganizuojant bendrovę. Tačiau, remiantis E. Langiu¹⁴⁶, „šio pobūdžio ginčų sprendimas teisme laikui bėgant gali tapti nenaudingas ekonomine prasme“, nes „gali būti prarastas bylinėjimosi tikslingumas – tarkime, akcijų kaina, kuri dėl kilusio ginčo gali tiesiog nukristi.“ Akcininkų ginčai dėl juridinio asmens veiklos tyrimo taip pat yra nagrinėjami išimtinai teisme.

Apibendrinant galima būtų teigti, jog mediacija, kaip ir arbitražas, gali būti tinkamas spręsti tik tuos ginčus, kuriuos įstatymų leidžiamoji ir teisminė valdžia nusprendė esant tinkamus

¹⁴² Kaminskienė N., Račelytė D., Tvaronavičienė A. ir kt. Mediacija. P. 372.

¹⁴³ Law Reform Commission Report Alternative Dispute Resolution: Mediation and Conciliation. Dublin: Law Reform Commission, 2010. P. 144.

¹⁴⁴ A. Bates Jr., L. T. Holt. Large, complex construction disputes: the dynamics of multi-party mediation // Dispute Resolution Journal. 2007. P. 40.

¹⁴⁵ Ten pat

¹⁴⁶ Kaminskienė N., Račelytė D., Tvaronavičienė A. ir kt. Mediacija. P. 360.

nagrinėti alternatyviais ginčų sprendimo būdais. Tačiau, kaip pažymėjo Anglijos apeliacinis teismas Halsey prieš Milton Keynes NHS Trust¹⁴⁷ byloje yra atvejų, kai mediacija nėra galima: kai viena šalis nori, jog teismas išspręstų teisės klausimą ir yra svarstoma, jog įpareigojantis precedentas turėtų būti naudingas, arba kur teisių gynimo būdas yra vienintelis būdas galintis tinkamai apginti šalies teises, arba kur yra įtarimas apgaule arba kitokiu įtartinu komerciniu elgesiu. Taigi akcininkams gali būti sudėtinga nuspręsti, kuris tarp jų kiliantis ar kilęs ginčas yra tinkamas spręsti mediacijos būdu. Siekiant surasti tinkamą šios problemos sprendimo variantą toliau bus aptariama užsienio šalių patirtis sprendžiant akcininkų ginčus alternatyviais būdais.

2.3. Užsienio šalių patirtis sprendžiant akcininkų ginčus alternatyviais būdais

Remiantis dr. R. Cheung¹⁴⁸, būtų neišmintinga priimti užsienio šalių praktiką be kruopštaus jos išnagrinėjimo bei savo unikalios konteksto apsvaistymo, tačiau apžvelgiant užsienio šalių praktiką galima pasisemti naujų idėjų ir pasimokyti iš jų patirties.

2.3.1 Airija

Teisės reformos komisija Airijoje (*The Law Reform Commission*) (toliau tekste - Komisija), nepriklausoma institucija, įkurta remiantis 1975 m. Teisės reformos komisijos įstatymu¹⁴⁹. Pagrindinis Komisijos vaidmuo – nuolat apžvelgti teisę ir teikti pasiūlymus įstatymų leidžiamajai valdžiai dėl įstatymų reformavimo. 2010 m. Komisija pateikė pranešimą „Alternatyvus ginčų sprendimas: mediacija ir sutaikinimas“.¹⁵⁰ Šis Pranešimas - tai Trečiosios 2008-2014 m. teisės reformos programos¹⁵¹ dalis ir išplaukia iš Alternatyvaus ginčų sprendimo konsultacijos dokumentų.¹⁵²

Komisija mano, jog mediacija ir sutaikinimas gali būti tinkami spręsti akcininkų ginčams, kylantiems iš 1963 m. Bendrovių įstatymo (*Companies Act*)¹⁵³ 205 straipsnio, ir šie alternatyvūs būdai turėtų būti apsvaistomi prieš bylinėjantis.¹⁵⁴ Ši rekomendacija yra 2005 m.

¹⁴⁷ England and Wales Court of Appeal 2004 May 11 Halsey vs. Milton Keynes General NHS Trust (Case No: B3/2003/1458 and B3/2003/1582).

¹⁴⁸ R. Cheung. *The Use of Alternative Dispute ...*// ten pat, P. 98.

¹⁴⁹ Law Reform Commission Act. 1975, Nr. 3 // <http://www.irishstatutebook.ie/1975/en/act/pub/0003/print.html>; prisijungimo laikas: 2013-11-27.

¹⁵⁰ Law Reform Commission. *Report Alternative Dispute Resolution: Mediation and Conciliation*. Dublin: Law Reform Commission, 2010.

¹⁵¹ Law Reform Commission. *Report Third Programme of Law Reform 2008 – 2014*. Dublin: Law Reform Commission, 2007.

¹⁵² Law Reform Commission. *Consultation Paper Alternative Dispute Resolution*. Dublin: Law Reform Commission, 2008.

¹⁵³ Companies Act. 1963, Nr. 33 // <http://www.irishstatutebook.ie/1963/en/act/pub/0033/>; prisijungimo laikas: 2013-11-27.

¹⁵⁴ Law Reform Commission. *Report Alternative Dispute Resolution: Mediation and Conciliation*. Dublin: Law Reform Commission, 2010. P. 148.

Teisinių išlaidų darbo grupės pranešime (*Report of the Legal Costs Working Group*)¹⁵⁵ išdėstytos rekomendacijos atspindys, kuri skamba taip: „Mediacija <...> turėtų būti skatinama ir prašymai pagal Bendrovių įstatymo 205 straipsnį (mažumos engimas) turėtų būti pateikiami teisėjui iš anksto tam, kad mediacijos tinkamumas būtų žinomas šalims.“ Komisija pažymi, jog teisminis bylos nagrinėjimas kartais gali būti neišvengiamas siekiant apsaugoti akcininkų (ypač mažumos) teises, tačiau dažnai gali būti efektyvios ir kitos ginčų sprendimų galimybės, tokios kaip mediacija ir sutaikinimas.¹⁵⁶ Taigi Komisija rekomenduoja taikyti mediaciją bei sutaikinimą akcininkų ginčų, kylančių iš Bendrovių įstatymo 205 straipsnio, sprendimui bei pataria apsvarstyti šių alternatyvių ginčų sprendimo būdų galimybę prieš pradėdant teisminį bylos nagrinėjimą. Be to, Komisija mano, jog yra tinkama, kad ginčų sprendimo mediacijos ir sutaikinimo būdu išlygos būtų apsvarstomos, įtraukiant jas į esminius akcininkų susitarimus. Tai padėtų suvaldyti bet kurį tarp akcininkų kylantį konfliktą bei greitai išspręsti iškilusius ginčus.¹⁵⁷

2012 m. kovo 1 d. Airijos Teisingumo departamentas paskelbė Mediacijos bilio projektą (*Draft General Scheme of Mediation Bill*)¹⁵⁸, kuriame sąvoka „komercinių ginčų teisminis nagrinėjimas“ apima nuorodą į akcininkų ginčus (mažumos akcininkų engimas pagal 1963 m. Bendrovių įstatymą). Taigi, Airijoje buvo atsižvelgta į Komisijos rekomendacijas ir sudarytame Mediacijos bilio projekte įtraukta galimybė mediacijos būdu spręsti akcininkų ginčus, kylančius iš 1963 m. Bendrovės įstatymo 205 straipsnio.

1963 m. Bendrovių įstatymo 205 straipsnyje (priemonė smulkiųjų akcininkų engimo atvejais) reglamentuojama, jog bet kuris bendrovės dalyvis, kuris skundžiasi, jog bendrovės veikla yra vykdoma arba bendrovės direktoriaus įgaliojimai yra naudojami engiant jį arba bet kurį kitą dalyvį (įskaitant jį), arba nepaisant jo arba jų, kaip dalyvių, interesų gali kreiptis į teismą. Remiantis I. Rozentale¹⁵⁹, 1985 m. Jungtinės Karalystės Bendrovių įstatymo¹⁶⁰ 459 straipsnis atitinka 1963 m. Airijos Bendrovių įstatymo 205 straipsnį, kurie yra priemonė apsaugoti smulkiuosius akcininkus nuo engimo. Siekiant tinkamai atskleisti smulkiųjų akcininkų „engimo“ sąvoką bei pateikti akcininkų ginčų pavyzdžius, kurie gali būti sprendžiami mediacijos būdu, tiek 1985 m. Jungtinės Karalystės Bendrovių įstatymo 459 straipsnis, tiek 1963 m. Airijos Bendrovių įstatymo 205 straipsnis bus nagrinėjami toliau kartu.

¹⁵⁵ Report of the Legal Costs Working Group // Stationary Office, Government Publications. 2005. P. 33.

¹⁵⁶ Law Reform Commission Report Alternative Dispute Resolution: Mediation and Conciliation. Dublin: Law Reform Commission, 2010. P. 149.

¹⁵⁷ Ten pat.

¹⁵⁸ Draft General Scheme of Mediation Bill 2012 //

<http://www.justice.ie/en/JELR/MedBillGSFinal.pdf/Files/MedBillGSFinal.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-11-27.

¹⁵⁹ I. Rozentale. Sections 205 of Companies Act 1963: a comprehensive remedy for aggrieved shareholders // Undergraduate Awards. 2011. P. 1.

¹⁶⁰ Companies Act. 1985 // <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1985/6>; prisijungimo laikas: 2013-11-27.

2.3.2. Jungtinė Karalystė

Jungtinės Karalystės Bendrovių teisės peržiūros valdymo grupė (*UK Company Law Review Steering Group*) savo Galutiniame pranešime (*Final Report*)¹⁶¹ pateikė keletą esminių patarimų dėl galimybės ateityje akcininkų ginčus spręsti AGS būdu. Galutiniame pranešime pripažįstama, jog ginčus, kurie negali būti išspręsti vidinėmis bendrovės procedūromis, yra gyvybiškai svarbu tinkamai išspręsti veiksmingais ir rentabiliais išoriniais mechanizmais.¹⁶² Taip pat atkreipiamas dėmesys, jog bylinėjimasis dažnai yra ilgas, nukreipiantis ir taip menkus valdymo resursus bei brangus, kenkiantis bendrovės finansiniam stabilumui bei paliekantis smulkųjį akcininką ir/ arba bendrovę su išlaidomis, viršijančiomis bet koki teismo sprendimą.¹⁶³ Galutiniame pranešime pateikta tokia išvada: „Mes esame įsitikinę, jog visos AGS formos turėtų būti skatinamos, tikime, jog mūsų pateiktos mažumos teisių ir direktoriaus pareigų teisės reformos sumažins bylų painumą ir dėl to padarys ginčus labiau tinkamus AGS.“¹⁶⁴ Pranešime nėra pateikta jokie naujo mechanizmo, bet rekomenduota, jog Vyriausybė turėtų dirbti su arbitražo paslaugas teikiančiomis institucijomis tam, kad sukurtų arbitražo projektą, skirtą tik akcininkų ginčams.¹⁶⁵ Deja, tolimesnių diskusijų, kada arbitražas yra tinkamas ir kaip įstatymiškai įtvirtinti alternatyvų ginčų sprendimo procesą akcininkų ginčams, neaptinkama.

Svarbu paminėti, jog remiantis 2013 m. Didžiosios Britanijos jūrų ir komercinių teismų vadovu (*Admiralty and Commercial Courts Guide*)¹⁶⁶ (toliau - Vadovas), Komercinis teismas turi skatinti šalis apsvarstyti galimybę pasinaudoti AGS (tokiais, kaip mediacija, sutaikinimas, tačiau tik jais nėra apsiribojama) kaip alternatyviu būdu išspręsti ginčą. Vadove taip pat pažymima, jog nors Komercinis teismas išlieka visiškai tinkama vieta spręsti didžiąją daugumą Komerciniame sąraše (*Commercial List*) esančių ginčų, tačiau Komercinis teismas pripažįsta, jog sprendžiant ginčus AGS:

- 1) reikšmingai sumažėja šalių išlaidos;
- 2) šalims suteikiama galimybė atidėti bylinėjimąsi ir galutinai išspręsti kilusį ginčą;
- 3) šalys yra įgalinamos pasiekti susitarimą ir išsaugoti egzistuojančius komercinius santykius ir reputaciją rinkoje;
- 4) šalims pasiūlomas platesnis galimų ginčo sprendimo variantų spektras;

¹⁶¹ Great Britain Company Law Review Steering Group. *Modern Company Law for a Competitive Economy: Final Report* // Department of Trade and Industry. 2001, Nr. 1. P. 38.

¹⁶² Ten pat

¹⁶³ Ten pat

¹⁶⁴ Ten pat

¹⁶⁵ R. Cheung. *The Use of Alternative Dispute ...* // ten pat, P. 102

¹⁶⁶ HM Courts and Tribunals Service. *The Admiralty and Commercial Courts Guide*. 2013 // <http://www.justice.gov.uk/downloads/courts/admiraltycomm/admiralty-commercial-courts-guide.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-11-27.

Apibendrinant galima teigti, jog Jungtinės Karalystės įstatymuose nėra aiškiai įtvirtintos galimybės akcininkų ginčus nagrinėti AGS būdais. Tačiau atsižvelgiant į tai, jog Komerčiniai teismai, matydami galimybę ginčą išspręsti AGS būdu ir suprasdami ginčo sprendimo AGS būdais privalumus šalims, gali pasiūlyti tinkamiausią šalių (neatmetama galimybė, jog ir akcininkų) ginčui AGS būdą. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, jog iš 1958 m. Jungtinės Karalystės Bendrovių įstatymo 459 straipsnio kylančių akcininkų ginčų sprendimo AGS būdais galimybė ir nauda buvo plačiai aptariama Jungtinės Karalystės mokslininkų.¹⁶⁷

1985 m. Bendrovių įstatymo 459 straipsnis¹⁶⁸ įgalina bendrovės dalyvius kreiptis į teismą jei bendrovės veikla vykdoma ar buvo vykdoma neteisėtai žalingai visiems įmonės dalyvių interesams ar tam tikros dalyvių grupės (įskaitant besikreipiančiojo) interesams arba vykstantis ar ketinamas vykdyti veiksmas ar neveikimas sukėlė arba gali sukelti žalą. S. Copp¹⁶⁹ siūlo žvelgti į ginčus dėl 459 straipsnio pažeidimo, kaip į ginčus 1) paremtus skriauda (paprastai atspindintys galių disbalansą); 2) paremtus teisės normomis (siekiant priversti vykdyti įstatymo ar sutarties nustatytą taisyklę); 3) paremtus interesais (paprastai atspindintys aklavietę, kai viena šalis stengiasi sukurti naujus santykius). Paremti teisės normomis ginčai negali būti nagrinėjami tokiais AGS būdais kaip mediacija, tačiau ginčai, paremti nuoskauda ar interesais yra ypatingai tinkami spręsti mediacijos būdu.¹⁷⁰

I. H. Chiu¹⁷¹ akcininkų ginčus siūlo suskirstyti į tokius, kurie susiję su įgalinančiais/ lengvinančiais (*enabling/facilitative*) arba privalomais/ draudžiamais (*mandatory/prohibitory*) bendrovės teisės aspektais. Pirmoji kategorija ginčų apima akcijų išpirkimo teises, išėjimo sąlygas, dividendų dydį bei balsavimo teisių panaudojimo galimybes ir dalykus, kurie yra numatyti arba galėtų būti numatyti akcininkų susitarimuose.¹⁷² Veiksmingiausias būdas išspręsti šiuos ginčus, akcininkų sutarties sulaužymo ar jos neįvykdymo atveju, būtų akcininkų sutarties priverstinis vykdymas, arba, sutartyje esant numatytai AGS išlygai, pasinaudojimas ja ir ginčų sprendimas numatytu AGS būdu.¹⁷³ Pažymėtina, kad su privalomais/ draudžiamais bendrovės teisės aspektais susiję akcininkų ginčai, apimantys direktoriaus fiduciarines pareigas, išvestinį ieškinį, finansinę ataskaitą, labiau tinkami spręsti teisme pagal Bendrovių įstatymo 459

¹⁶⁷ S. Copp. Company law and alternative dispute resolution: an economic analysis // Company Lawyer. 2002, Nr. 23; I. H. Chiu. Contextualising shareholder's disputes – a way to reconceptualize minority shareholder remedies // Journal of Business Law. 2006; R. Nicholson, J. Corbett. Mediation and section 459 petitions // Company Lawyer. 2002, Nr. 23(9).

¹⁶⁸ Šiuo metu galioja 2006 m. priimtas Bendrovių įstatymas (Companies Act. 2006, Nr. 46 // <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/section/994>), kurio 994 straipsnis atitinka 1985 m. Bendrovių įstatyme įtvirtintą 459 straipsnį.

¹⁶⁹ S. Copp. Company law and alternative ...// ten pat, P. 371.

¹⁷⁰ Ten pat.

¹⁷¹ I. H. Chiu. Contextualising shareholder's disputes ...// ten pat, P. 330.

¹⁷² Ten pat.

¹⁷³ Ten pat.

straipsnį.¹⁷⁴ Taigi, ginčus, susijusius su įgalinančiais/ lengvinančiais bendrovės teisės aspektais būtų veiksminga laiko ir kainos atžvilgiu spręsti alternatyviais ginčų sprendimo būdais, tokiais kaip arbitražas ar mediacija. Tačiau ginčo šalims nėra lengva atskirti, ar jų ginčas yra susijęs su privalomais/ draudžiamais ar su įgalinančiais/ lengvinančiais bendrovės teisės aspektais. Taip pat galimi kompleksinių ginčų atvejai. Teismai, kaip teisės aiškintojai, yra vienintelė institucija, galinti priimti prievolę paskiriant akcininkų ginčams tinkamiausius ginčų sprendimų būdus.¹⁷⁵ Taigi, teismų atliktas ginčų atskyrimas būtų veiksmingiausias bei nulemtų geriausią ginčų sprendimo mechanizmą konkreitiems akcininkų ginčams.¹⁷⁶

2.3.3. Honkongas

2010 metais Honkongo Aukščiausiojo teismo primininkas priėmė Praktinį vadovą (*Practice Direction*)¹⁷⁷, kuriame įtvirtinta savanoriška mediacija, įgalinanti akcininkus spręsti ginčus, kylančius iš 1984 m. Bendrovių potvarkio¹⁷⁸ (*Companies Ordinance*) 168A ir 177(1)(f) straipsnių. Praktiniame vadove nustatyta, jog teismas skatina ginčo šalis apsvarstyti mediaciją, kaip galimybę išspręsti savo ginčą ekonomiškai ir operatyviai, tik tuo atveju, jei ginčas yra kilęs tik tarp akcininkų, neapimantis bendrovės kreditorių interesų bei nepažeidžiantis viešojo intereso. Bet kuriame prašymo etape, esant šalių norui pamėginti ginčą išspręsti mediacijos būdu, ji gali būti inicijuojama pateikiant pranešimą („Mediacijos pranešimas“) kitai šaliai ar šalims, kviečiant jas ginčą medijuoti. Remiantis Praktikos vadovu, pateikus Mediacijos panešimą, neracionalus atsisakymas arba nesėkmingas mėginimas medijuoti gali nulemti finansinę sankciją pasyviajai šaliai. Ar šalis veikė neracionaliai būtų nustatyta atsižvelgiant į visas bylos aplinkybes.¹⁷⁹

Bendrovių potvarkio 168A straipsnis įtvirtina, jog smulkiųjų akcininkų teisės gali būti apgintos esant neteisėtam ir žalingam įmonės veiklos vykdymui: „bet kuris bendrovės dalyvis kuris skundžiasi, kad bendrovės veikla yra arba buvo tvarkoma neteisingai ir žalingai bendrai dalyvių interesams ar tik tam tikrai dalyvių grupei (įskaitant jį patį) <...> gali pateikti pareiškimą teismui.“ Praktinis vadovas taip pat įgalina teismą paskatinti šalis spręsti ginčą dėl įmonės likvidavimo teisėtais ir teisingais pagrindais pagal Bendrovių dekretą 177(1)(f) straipsnį ten, kur nėra bendrovės bankroto įtarimo ir nėra įtarimo, jog bendrovės veikla reikalautų tyrimo dėl viešojo intereso pažeidimo.

¹⁷⁴ Ten pat.

¹⁷⁵ Ten pat, P. 332.

¹⁷⁶ Ten pat.

¹⁷⁷ Practice Direction Voluntary Mediation in Petitions Presented Under Sections 168A and 177(1)(f) of the Companies Ordinance, Cap. 32. 2009, Nr. 3.3 // <http://legalref.judiciary.gov.hk/lrs/common/pd/pdcontent.jsp?pdn=PD3.3.htm&lang=EN>; prisijungimo laikas: 2013-11-27.

¹⁷⁸ Companies Ordinance, 1984. Cap. 32 // <http://www.hkllii.hk/eng/hk/legis/ord/32/>; prisijungimo laikas: 2013-11-27.

¹⁷⁹ Ten pat.

Apibendrinant užsienio šalių praktiką, pastebima, jog AGS būdais daugiausiai siūloma spręsti ginčus, kylančius dėl bendrovės vykdomos veiklos, sukeliančios žalą smulkiesiems akcininkams. Tik Honkonge išskiriama dar viena galima spręsti AGS būdais akcininkų ginčų rūšis – tai prašymas likviduoti įmonę teisėtai ir teisingais pagrindais. Jungtinės Karalystės Lordas Hoffman O'Neill prieš Phillips¹⁸⁰ byloje pažymėjo, jog 459 straipsnio prielaidos susideda iš dviejų požymių. „Pirma, bendrovė yra asmenų susivienijimas ekonominiais tikslais. Susivienijimo santykiai sureguliuojami bendrovės įstatais ir kartais papildomais akcininkų susitarimais. Tokiu būdu bendrovės veikla vykdoma pagal nuodugniai sureguliuotas taisykles, dėl kurių susitarė akcininkai. Antra, bendrovių teisė išsivystė iš partnerystės teisės, kuri buvo laikoma <...> kaip geros valios sutartis. Šie principai, su atitinkamomis pataisomis, buvo įdiegti į bendrovių teisę.“ Vienai iš šalių pažeidus sutartis ir pasižadėjimą gera valia vykdyti susitarimus, atkurti santykius tarp šalių yra sunku. Tačiau šalys turėtų būti skatinamos, jeigu bylos aplinkybės yra palankios, vengti brangaus bylinėjimosi ir ginčą išspręsti alternatyviu būdu. Galima teigti, jog sutartiniai santykiai, esantys tarp akcininkų ir iš šių sutartinių santykių kylantys ginčai daugeliu atvejų yra palankūs spręsti lėšas taupančiu ir kūrybingu būdu, atsižvelgiant į abiejų šalių interesus.

Aptarus užsienio šalių praktikoje ir teisės doktrinoje minimus akcininkų ginčus ir jiems spręsti tinkamus AGS būdus, darytina išvada, jog akcininkų ginčai, kylantys iš sutartinių teisinių santykių, pavyzdžiui, kylantys iš akcininkų susitarimų ar akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių yra tinkami spręsti ir mediacijos keliu. Tuo tarpu ginčų dėl bendrovės steigimo dokumentų sprendimas mediacijos būdu nėra aptariamasis nei užsienio šalių praktikoje nei teisės doktrinoje. Tuo remiantis manytina, jog akcininkų ginčai dėl bendrovės steigimo dokumentų (darbe taip pat įvardijami kaip ginčai dėl visuotinio akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais) yra spręstini vieninteliu AGS būdu – arbitražu.

Airijoje, Jungtinėje Karalystėje siekiama įteisinti, o Honkonge yra įteisinta savanoriška mediacija ginčiuose tarp smulkiųjų ir stambiųjų akcininkų dėl neteisėto ir žalingo bendrovės veiklos vykdymo. Bendrosios teisės tradicijos šalyse šis smulkiųjų akcininkų teisių gynimo instrumentas yra specifinis, tačiau kaip pažymi G. Makaraitytė¹⁸¹ Lietuvoje taip pat galima išvelgti šio instituto užuomazgą. Ši smulkiojo akcininko gynybos priemonė reglamentuojama LR CK 2.124 str. Būtent šiuos ginčus, t.y. ginčus dėl juridinio asmens veiklos tyrimo, Lietuvoje išimtai nagrinėja teismas. Nepaisant šio fakto ir atsižvelgiant į užsienio šalių praktiką, kitame skyriuje bus aptariama šių akcininkų ginčų galimybė juos spręsti mediacijos būdu Lietuvoje.

¹⁸⁰ The House of Lords 1999 May 20 judgement in O'Neill v. Phillips case // <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld199899/ldjudgmt/jd990520/neill01.htm>; prisijungimo laikas: 2013-11-27.

¹⁸¹ G. Makaraitytė. Smulkiųjų akcininkų teisių gynimas (2). Teisės nugincyti (panaikinti) visuotinio akcininkų susirinkimo daugumos sprendimus // Juristas. 2006, Nr. 11. P. 30.

3. MEDIACIJOS TAIKYMO PERSPEKTYVOS SPRENDŽIANT AKCININKŲ GINČUS LIETUVOJE

Atsižvelgiant į aptartą užsienio šalių praktiką, šiame skyriuje bus analizuojamas engiamų akcininkų instrumentas Lietuvos Respublikoje lyginamuoju aspektu pateikiant Airijos ir Jungtinės Karalystės praktiką bei vertinamos AGS taikymo galimybės sprendžiant akcininkų ginčus dėl juridinio asmens veiklos tyrimo. Šio skyriaus pabaigoje taip pat bus aptariamas mediacijos taikymas šeimos verslo ginčiuose.

3.1. Engiamų akcininkų instrumento reglamentavimo bendrosios ir kontinentinės teisės sistemos šalyse lyginamieji aspektai

Pasak I. Rozentale¹⁸², 1985 m. Jungtinės Karalystės Bendrovių įstatymo 459 straipsnis, kuris atitinka 1963 m. Airijos Bendrovių įstatymo 205 straipsnį, yra pagrindinė priemonė, skirta apsaugoti smulkiuosius akcininkus nuo stambiųjų akcininkų engimo.

Jungtinės Karalystės 2006 m. Bendrovių įstatymo 994 (1A) straipsnyje reglamentuojama, jog bendrovės dalyviai gali kreiptis į teismą, jei (a) bendrovės veikla vykdoma ar buvo vykdoma neteisėtai žalingai (unfairly prejudice) visiems įmonės dalyvių interesams ar tam tikros dalyvių grupės (įskaitant besikreipiančiojo) interesams arba (b) vykstantis ar ketinamas vykdyti bendrovės veiksmas ar neveikimas (įskaitant veiksma/ neveikimą savo naudai) yra arba gali būti žalingas. Tuo tarpu Airijos 1963 m. Bendrovių įstatymo 205 straipsnyje įtvirtinama įmonės dalyvių teisė kreiptis į teismą, jei bendrovės veikla yra vykdoma arba bendrovės direktoriaus įgaliojimai yra naudojami engiant jį ar bet kurį kitą dalyvį (įskaitant jį) arba nepaisant jo arba jų, kaip dalyvių, interesų. J. Stafford¹⁸³ 205 straipsnį įvardija kaip priemonę, kuria siekiama išspręsti situacijas, kai direktoriaus valdžios vykdymas arba bendrovės veiklos vykdymas yra engėjiškas arba ignoruojami akcininko, kaip nario, interesai. Lingvistinis šių straipsnių aiškinimas leistų teigti, jog tiek Jungtinės Karalystės tiek Airijos Bendrovių įstatymai išskiria dvi priežastis, įgalinančias bendrovės dalyvius kreiptis į teismą remiantis šiais straipsniais: 1) bendrovės veikla vykdoma nepaisant/ kenkiant tam tikrų bendrovės dalyvių interesams; 2) bendrovės veikla/ neveikimas sukėlė ar gali sukelti tam tikrą žalą/ vykdoma engiant bendrovės dalyvį (-ius).

¹⁸² I. Rozentale. Section 205 of Companies Act 1963 ...// ten pat, P. 1.

¹⁸³ J. Stafford. Boardroom/ shareholder disputes and how to resolve them // Accountancy Ireland. 2006, Nr. 3(38). P. 38.

Jungtinėje Karalystėje Lordas Hoffman O'Neill prieš Phillips¹⁸⁴ byloje nusprendė, jog neteisėtumas (*unfairness*) yra sandorių tarp akcininkų pažeidimas, tokių kaip bendrovės įstatai arba akcininkų susitarimai, taip pat elgesys, kuris nešališkai būtų laikomas nesąžiningu arba prieštaraujančiu gerai valiai. Anglijos teismų praktikoje kaip pagrindas kreiptis į teismą taip pat minimas neteisėtas valdžios naudojimas pažeidžiant akcininkų teises, direktoriaus pareigų nevykdymas, bendrovės verslo nukreipimas į konkuruojančias kompanijas, kuriomis yra susidomėję bendrovės stambieji akcininkai, direktoriaus valdžios panaudojimas nesąžiningiems tikslams, direktoriaus nesugebėjimas veikti geriausiems bendrovės interesams¹⁸⁵, bendrovės įstatų pakeitimas, pernelyg didelis atlyginimas ir dividendų nemokėjimas.¹⁸⁶ Remiantis Airijos teismų praktika, engėjišku elgesiu (*oppressive conduct*) yra laikoma: „peržengiantis ribas, šiurkštus ir neteisingas“¹⁸⁷ elgesys, nesąžiningi ir neteisėti sandoriai, tokie kaip bendrovės žemių pardavimas nepakankama kaina¹⁸⁸, engėjiškas direktoriaus bendrovės valdymas¹⁸⁹, bendrovės valdymo sutarčių neįgyvendinimas¹⁹⁰, direktoriaus pašalinimas priimant reikšmingus sprendimus.¹⁹¹ Dalyvių interesų ignoravimas suvokiamas kaip „dalyvių finansinių bei verslo interesų ir interesų dėl tinkamo bendrovės valdymo“¹⁹² pažeidimas.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, pastebimas skirtingas šio instituto teisinis reglamentavimas aptariamose bendrosios teisės sistemos šalyse. Tačiau, nepaisant to, jog šių valstybių įstatymuose įtvirtintos skirtingos engimo sąvokos, pastebimas bendras šių straipsnių bruožas: akcininkai į teismą kreipiasi tuo atveju, kai bendrovės vadovai ar kiti bendrovės akcininkai vykdant bendrovės veiklą pažeidžia besikreipiančiųjų teises ir teisėtus interesus, tuo sukeldami jiems žalą.

Į teismą, remiantis įvardintomis priežastimis, pagal Airijos teisę leidžiama kreiptis „bet kuriam bendrovės dalyviui.“¹⁹³ Pažymėtina, jog bendrovės direktorius taip pat gali kreiptis į

¹⁸⁴ The House of Lords 1999 May 20 judgement in O'Neill v. Phillips case // <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld199899/ldjudgmt/jd990520/neill01.htm>; prisijungimo laikas: 2013-11-27.

¹⁸⁵ J. Payne. Sections 459-461 Companies Act 1985 in Flux: The Future of Shareholder Protection // The Cambridge Law Journal. 2005, Nr. 3(64). P. 649 – 650.

¹⁸⁶ The Law Commission Shareholders Remedies. P. 82-87 // http://lawcommission.justice.gov.uk/docs/cp142_Shareholder_Remedies_Consultation.pdf; prisijungimo laikas: 2013-11-27.

¹⁸⁷ O. Akerele. The alternative to the derivative: Section 205 of Companies Act 1963 // Undergraduate Awards. 2012. P. 2.

¹⁸⁸ O. Akerele. The alternative to the derivative ...// ten pat, P. 3; J. Stafford. Boardroom/ shareholder disputes ...// ten pat, P. 38.

¹⁸⁹ O. Akerele. The alternative to the derivative ...// ten pat, P. 3.

¹⁹⁰ J. Stafford. Boardroom/ shareholder disputes ...// ten pat, P. 38.

¹⁹¹ Ten pat.

¹⁹² I. Rozentale. Section 205 of Companies Act 1963 ...// ten pat, P. 8.

¹⁹³ Companies Act. 1963, Nr. 33 // <http://www.irishstatutebook.ie/1963/en/act/pub/0033/>; prisijungimo laikas: 2013-11-27.

teismą tokiu atveju, kai bendrovės veikla yra vykdoma jį engiant.¹⁹⁴ Tuo tarpu Jungtinėje Karalystėje ieškovas privalo būti išimtinai bendrovės dalyvis.¹⁹⁵ Pažymėtina ir tai, jog nors teisės doktrinoje ši akcininkų teisė vadinama engiamos mažumos instrumentu¹⁹⁶, nei Airijos, nei Jungtinės Karalystės Bendrovių įstatymų straipsniuose nėra minima *mažumos akcininkų* sąvoka. Anot Airijos mokslininkų¹⁹⁷, 205 straipsnis daugeliu atvejų yra priemonė smulkiesiems akcininkams apginti savo teises, tačiau ieškovas neprivalo būti mažumoje, stambieji arba 50/ 50 akcininkai taip pat gali būti engiami. Atsižvelgiant į tai, šią akcininkų teisę būtų tikslinga laikyti engiamų akcininkų instrumentu.

Anglijos teismai tam, kad būtų atkurta nukentėjusiojo akcininko padėtis, taiko priemonę, kompensuojančią akcininkui padarytą žalą.¹⁹⁸ Remiantis Jungtinės Karalystės Bendrovių įstatymo 996 straipsniu¹⁹⁹, teismas gali nuspręsti:

- 1) reguliuoti bendrovės veiklą ateityje;
- 2) įpareigoti bendrovę:
 - a) susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų, kuriuos skundžia pareiškėjas;
 - b) atlikti veiksmus, kurių atlikimo reikalauja besikreipiantis akcininkas;
- 3) pradėti civilinį nagrinėjimą teisme;
- 4) įpareigoti bendrovę nepadaryti jokių arba tiksliai nurodytų pakeitimų bendrovės įstatuose be teismo leidimo;
- 5) įpareigoti bendrovės akcininką (-us) ar pačią bendrovę supirkti akcininko akcijas, įpareigojus bendrovę supirkti akcijas – atitinkamai sumažinti įmonės kapitalą.

Analizuojant 1963 m. Airijos Bendrovių įstatymo 205 straipsnį pastebima, jog šio straipsnio 3 dalyje numatyta teismo kompetencija „priimti tokį sprendimą, kuris jo nuomone yra tinkamiausias“²⁰⁰. Kitaip tariant, teismams suteikta diskrecijos teisė pasirinkti taikytiną priemonę. Tačiau ši diskrecijos teisė yra neatsiejama nuo bendrojo principo, kad priimamas sprendimas privalo nutraukti veiksmus dėl kurių yra skundžiamasi.²⁰¹ Aptariamojo straipsnio 3 dalyje įtvirtintas nebaigtinis priemonių, skirtų nutraukti akcininkų teises pažeidžiančius veiksmus, sąrašas: bet kurių veiksmų nukreipimas arba uždraudimas; bet kurio sandorio atšaukimas ar pakeitimas; bendrovės elgesio reguliavimas ateityje; kito akcininko ar pačios įmonės įpareigojimas supirkti akcininko akcijas – šiuo atveju atitinkamai sumažinant įmonės kapitalą;

¹⁹⁴ I. Rozentale. Section 205 of Companies Act 1963 ...// ten pat, P. 6,9.

¹⁹⁵ Ten pat. P. 7.

¹⁹⁶ G. Makaraitytė. Smulkiųjų akcininkų teisių gynimas ...// ten pat, P. 30.

¹⁹⁷ I. Rozentale. Section 205 of Companies Act 1963 ... // ten pat, P. 3.

¹⁹⁸ G. Makaraitytė. Smulkiųjų akcininkų teisių gynimas ... // ten pat, P. 31.

¹⁹⁹ Companies Act. 2006, Nr. 46 // <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/section/996>; prisijungimo laikas: 2013-11-27.

²⁰⁰ Companies Act. 1963, Nr. 33 // <http://www.irishstatutebook.ie/1963/en/act/pub/0033/>; prisijungimo laikas: 2013-11-27.

²⁰¹ I. Rozentale. Section 205 of Companies Act 1963 ...// ten pat, P. 9.

kitos priemonės. Lyginant šių valstybių Bendrovių įstatymų 996 ir 205(3) straipsnius pastebima, jog keletas iš galimų taikyti valstybių teismų priemonių sutampa.

Kaip aptarta aukščiau, straipsniai, reglamentuojantys vieną iš akcininkų teisių gynimo priemonių – engiamų akcininkų instrumentą - turi keletą skirtumų, tačiau juose išvengiama ir panašumų. Be aukščiau minėtųjų, būtina išskirti pareigos nebuvimą įrodinėti teisės normų pažeidimą. Pasak I. Rozentale²⁰² bei G. Makaraitytės²⁰³, nei Airijoje nei Jungtinėje Karalystėje besikreipiantysis į teismą pagal šį instrumentą reglamentuojamus straipsnius neturi pareigos įrodinėti, kad buvo elgtasi nesąžiningai ir neteisėtai. Tokie veiksmai nustatomi objektyviai remiantis faktais.²⁰⁴

Būtina pažymėti tai, jog nors aptariamas institutas šiose valstybėse yra reglamentuojamas ir taikomas šiek tiek skirtingai, tačiau būtent šiame institute abiejose valstybėse svarstoma ir pastebima galima mediacijos nauda sprendžiant akcininkų ginčus.

Airijos mokslininkų teigimu²⁰⁵, pastebima stebinanti analogija tarp santuokos ginčų teismo nagrinėjimo ir teismo proceso, vykstančio pagal Bendrovių įstatymo 205 straipsnį. „Jie abu apima šalių elgesio patikrinimą ir dažniausiai šalių pasiryžimą ryžtingai įrodinėti savo teises nei spręsti susidariusias problemas. Šios skirtingos bylinėjimosi formos dažnai yra sukurstytos pykčio, kilusio dėl atstūmimo santuokoje ar bendrovių valdyme. Tačiau nei vienoje disciplinoje teismai negali įtikinti šalių, kad geriausia jų interesams būtų nukreipti savo dėmesį į problemų sprendimą, ne į bylinėjimąsi.“²⁰⁶ Šis autorius taip pat pažymi, jog dažnai tokiais atvejais tarp šalių egzistuoja glaudus pasitikėjimo ir abipusiškumo ryšys (kvazi-partnerystė). Tuo tarpu Teisės Komisija Anglijoje (*Law Commission*)²⁰⁷ dar 1997 m. išleido Konsultacinius raštus (*Consultation Paper*), kuriuose buvo siūloma bendrovės įstatuose įtvirtinti nuostatą, skatinančią spręsti iškilusius ginčus prieš kreipiantis į teismą.²⁰⁸

Siekiant išsiaiškinti mediacijos taikymo perspektyvas šiame institute Lietuvoje, toliau bus lyginamos aptartos bendrosios teisės sistemos šalių engiamų akcininkų instrumentą reglamentuojančios teisės normos su šį instrumentą Lietuvoje reglamentuojančiu LR CK 2.124 straipsniu.

²⁰² I. Rozentale. Section 205 of Companies Act 1963...// ten pat, P. 7.

²⁰³ G. Makaraitytė. Smulkiųjų akcininkų teisių gynimas ...// ten pat, P. 30.

²⁰⁴ I. Rozentale. Section 205 of Companies Act 1963 ...// ten pat, P. 7.

²⁰⁵ O. Akerele. The alternative to the derivative ...// ten pat, P. 11.

²⁰⁶ Ten pat.

²⁰⁷ Law Commission Consultation Paper Shareholder Remedies No 246 //

http://lawcommission.justice.gov.uk/docs/lc246_Shareholder_Remedies.pdf; prisijungimo laikas: 2013-11-27.

²⁰⁸ O. Akerele. The alternative to the derivative ...// ten pat, P. 11

LR CK 2.124 str. įtvirtina juridinio asmens dalyviams teisinę priemonę, skirtą užtikrinti juridinio asmens valdymo tinkamumą.²⁰⁹ Šiame straipsnyje reglamentuojama, jog juridinio asmens dalyviai turi teisę kreiptis į teismą prašydami paskirti ekspertus tam, kad būtų iširta juridinio asmens, juridinio asmens valdymo organų ar jų narių veikla. Tam, kad būtų pritaikytos LR CK 2.131 str. įtvirtintos priemonės, ekspertai privalo nustatyti netinkamą juridinio asmens veiklą. Pagal LAT²¹⁰ formuojamą praktiką, netinkama juridinio asmens valdymo organų ar jų narių veikla suprantama kaip LR CK 2.86 – 2.87 straipsnių nuostatų pažeidimas, t.y. juridinio asmens organo narių netinkamas pareigų vykdymas bei juridinio asmens valdymo organų narių lygiateisiškumo principo pažeidimas.

Lietuvos teismų praktikoje pastebima, jog pagrindas pradėti juridinio asmens veiklos tyrimą yra juridinio asmens ekonominių rodiklių pablogėjimas²¹¹, panašaus pavadinimo analogišką veiklą vykdančios įmonės įsteigimas²¹², juridinio asmens netinkama veikla neteikiant informacijos akcininkui²¹³, sudarant neekonomiškus, įmonei nenaudingus sandorius²¹⁴ ar kitaip pažeidžiant CK 2.86–2.87 straipsnių nuostatas. Lietuvoje kreiptis į teismą dėl netinkamos veiklos vykdymo galima tik jeigu netinkama veikla apima juridinio asmens valdymą ir juridinio asmens dalyvių sprendimus, susijusius su juridinio asmens valdymu.²¹⁵ Tuo tarpu Anglijoje ir Airijoje yra pabrėžiamas neteisėtos ir žalingos veiklos vykdymas, engėjiškas elgesys akcininko atžvilgiu, interesų ignoravimas ar jų pažeidimas, tačiau nėra nustatyta, jog tokie veiksmai privalo būti susiję išimtinai su bendrovės valdymu.

Kalbant apie asmenis, galinčius inicijuoti juridinio asmens veiklos tyrimą, LR CK 2.125 str. nustatyta, jog teisę kreiptis dėl veiklos tyrimo turi visi juridinio asmens dalyviai, kurių turimų ar valdomų akcijų nominali vertė yra ne mažesnė kaip 1/10 įstatinio kapitalo. Taigi šia akcininkų teisių gynybos priemone akcininkai gali pasinaudoti turėdami įstatyme nustatytą minimalų akcijų skaičių. Nei vienos iš aptartų bendrosios teisės sistemos šalių teisėje toks ribojimas nėra įtvirtintas.

²⁰⁹ Mikelėnas V., Bartkus G., Mizaras V., Keserauskas Š. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Justitia, 2002. P. 145

²¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje AB „Klaipėdos Smeltė“ v. UAB „Birių krovinių terminalas“ (bylos Nr. 3K-3-73/2008).

²¹¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje N. von K., I. Von K., R.W.A. von K. v. UAB „Luksora“ ir A. L. (bylos Nr. 2-2273/2011), Kauno apygardos teismo 2013 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje G. L., V. V. V. v. UAB „Atnauja“ (bylos Nr. 2-1723-257/2013), Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje A.K., V. G. v. UAB „Veiklūnė“ (bylos Nr. 2A-196/2012).

²¹² Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje N. von K., I. Von K., R.W.A. von K. v. UAB „Luksora“ ir A. L. (bylos Nr. 2-2273/2011); Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. sausio 26 d. nutartis civilinėje byloje L. R. v. UAB „Baltic Industrial Services“, M. C (bylos Nr. 2-9/2012).

²¹³ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. spalio 1 d. nutartis civilinėje byloje S. A. V., E. G. v. UAB „Fotoakis“ (bylos Nr. 2A-776/2013).

²¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje V. A. v. A. Č., UAB „Ad Locum“ (bylos Nr. 3K-3-299/2010).

²¹⁵ Mikelėnas V., Bartkus G., Mizaras V., Keserauskas Š. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Justitia, 2002. P. 247.

Lyginant šių ginčų teisminį nagrinėjimą, pastebėtina, jog Anglijoje ir Airijoje akcininkai turi „teisę iškart teismo prašyti palengvinti susidariusią padėtį ir priimti atitinkamą sprendimą“²¹⁶. Tuo tarpu Lietuvoje teismo sprendimas taikyti tam tikras priemones priimamas teismo paskirtiems ekspertams atlikus įmonės veiklos tyrimą. LR CK 2.129 str. nustatyta, jog teismo paskirti ekspertai praneša teismui savo atliekamo darbo apmokėjimo ir patirtų išlaidų atlyginimo dydį, o teismas nustato šalims mokėtiną sumą, ne mažesnę nei 70 proc. ekspertų nurodytos sumos. Pareiškėjui nesumokėjus nurodytos sumos, teismas pareiškimą palieka nenagrinėtą.²¹⁷ Taigi ekspertų paskyrimas besikreipiantiems akcininkams sąlygoja dideles finansines sąnaudas. Tuo tarpu teismo nagrinėjimo, susidedančio iš pareiškimo padavimo teismui, ekspertų skyrimo ir užmokesčio jiems nustatymo, ekspertų atliekamo tyrimo bei tyrimo ataskaitos ir rekomendacijų pateikimo, ekspertų ataskaitos ir rekomendacijų svarstymo teisme ir priemonių taikymo etapų iššaukia ir dideles laiko sąnaudas. Tai patvirtina Nacionalinės teismų administracijos parengtų 2009 - 2012 m. civilinių bylų nagrinėjimo ataskaitų duomenys.²¹⁸

Skirtingai nei aptartose bendrosios teisės šalyse, Lietuvoje pareiškėjas privalo konkrečiai įvardinti netinkamą veiklą ar nesąžiningą pareigų vykdymą ir nurodyti motyvus, kodėl veikla yra netinkama. Šios kategorijos bylose įstatymai nenumato išimties iš LR CPK įtvirtinto rungimosi principo, todėl ieškovai turi pareigą įrodyti juridinio asmens veiklos tyrimo tikslumą.²¹⁹

Dar vienas požymis, skiriantis Lietuvos Respublikoje įtvirtintą engiamų akcininkų gynybos institutą nuo šio instituto anglosaksų teisinėje sistemoje, yra ikiteisminės ginčų sprendimo tvarkos nustatymas, t.y. pareiškėjo kreipimasis į juridinį asmenį, reikalaujant nutraukti netinkamą veiklą suteikiant jam protingumo kriterijus atitinkantį laikotarpį nurodytoms aplinkybėms pašalinti.

Teismas, pritaręs pateiktai ekspertų ataskaitai, kurioje nurodyta, jog juridinis asmuo veikia netinkamai, gali taikyti vieną iš CK 2.131 straipsnio 1 dalyje numatytų priemonių.²²⁰ Taigi teismas gali priimti sprendimą:

- 1) panaikinti juridinio asmens organų sprendimus;
- 2) laikinai sustabdyti juridinio asmens valdymo organų narių įgaliojimus ar pašalinti asmenį iš valdymo organų narių;

²¹⁶ G. Makaraitytė. Smulkiųjų akcininkų teisių gynimas ...// ten pat, P. 31.

²¹⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262, 2.129 str. 2 d.

²¹⁸ Remiantis šių ataskaitų duomenimis, 2009 m. I instancijos teismuose 6 bylų (iš tuo metu nagrinėjamų 12 bylų) dėl juridinio asmens veiklos tyrimo nagrinėjimas truko 12 mėnesių ir ilgiau, 2010 m. – 4 bylų (iš tuo metu nagrinėjamų 33), 2011 m. – 7 bylų (iš tuo metu nagrinėjamų 37), 2012 m. – 7 bylų (iš tuo metu nagrinėjamų 25)

²¹⁹ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis 2013 m. rugsėjo 12 d. civilinėje byloje G. L., V. V. V. v. UAB „Atnauja“ (bylos Nr. 2-2093/2013).

²²⁰ Mikelėnas V., Bartkus G., Mizaras V., Keserauskas Š. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Justitia, 2002. P. 254.

- 3) paskirti laikinus juridinio asmens valdymo organų narius;
- 4) leisti nevykdyti tam tikrų steigimo dokumentų nuostatų;
- 5) įpareigoti pakeisti tam tikras steigimo dokumentų nuostatas;
- 6) laikinai perduoti juridinio asmens organo nario balsavimo teisę kitam asmeniui;
- 7) įpareigoti juridinį asmenį atlikti tam tikrus veiksmus ar jų neatlikti;
- 8) likviduoti juridinį asmenį ir paskirti likvidatorių.

Kaip pastebima, vos keletas priemonių sutampa su galimais Airijos ir Anglijos teismų sprendimais, t.y. įpareigoti juridinį asmenį atlikti tam tikrus veiksmus ar jų neatlikti. Būtina pažymėti, jog juridinio asmens likvidavimas nėra priemonė atitaisyti engiamų akcininkų padėtį nei Airijoje, nei Jungtinėje Karalystėje. Šiose valstybėse tam, kad būtų išvengta priverstinio likvidavimo, paplitusi priemonė yra akcininko ar pačios įmonės įpareigojimas supirkti engiamo akcininko akcijas. Lietuvoje tokia priemonė žinoma kaip atskira smulkiųjų akcininkų teisių gynimo priemonė, įtvirtinta LR CK 2.123 str.

Lietuva įmonės veiklos tyrimo institutą perėmė iš Olandijos, tuo tarpu bendrosios teisės tradicijos šalyse šis instrumentas yra specifinis. Apžvelgus šio engiamų akcininkų instrumento reglamentavimą skirtingose teisinėse sistemose pastebima, jog anglosaksų teisinės sistemos šalyse ši akcininkų teisė yra įgyvendinama lengviau. Lietuvoje šis instrumentas apsunkinamas nustatytu kiekybiniu turimų (valdomų) akcijų skaičiaus reikalavimu, pareiga įrodinėti veiklos netinkamumą ir ekspertų atliekamu juridinio asmens veiklos tyrimu, galinčiu iššaukti konfliktus ekspertų skyrimo stadijoje bei sukelti sunkumų apmokant nustatytą ekspertų darbo ir išlaidų atlyginimo sumą.

3.2. Mediacijos taikymas sprendžiant akcininkų ginčus dėl juridinio asmens veiklos tyrimo

Teisės Komisija Anglijoje pažymi, jog esant galimybei engiamų akcininkų teisės gynimo priemone pasinaudoti bet kokio dydžio bendrovėms, pastebėtina tai, jog šis institutas dažnai naudojamas iširus nedidelių privačių bendrovių savininkų – vadovų santykiams.²²¹ Tai galima paaiškinti remiantis uždarų bendrovių specifika. Uždaroji bendrovė – verslo organizacija, galinti turėti įstatymuose apibrėžtą akcininkų skaičių, kurie dažnai dalyvauja bendrovės valdyme, o jos akcijomis nėra viešai prekiaujama akcijų rinkose.²²² Dėl pastarosios priežasties engiami uždaros bendrovės akcininkai negali išsigelbėti nuo jiems žalą darančių bendrovės direktoriaus

²²¹ Law Commission Consultation Paper Shareholder Remedies No 246. P. 2 //

http://lawcommission.justice.gov.uk/docs/lc246_Shareholder_Remedies.pdf; prisijungimo laikas: 2013-11-27.

²²² D. K. Moll. Shareholder Oppression and Reasonable Expectations: of Change, Gifts and Inheritances in Close Corporation Disputes // Minnesota Law Review. 2002, Nr. 86. P. 723

ar kitų akcininkų veiksmų paprasčiausiai parduodant akcijas rinkoje. Be to, pasak D. K. Moll²²³, uždaru bendrovių akcininkai dažnai tikisi reikšmingo vaidmens bendrovės valdyme taip pat kaip investicijų grąžos. Akcininko siekis užimti vadovaujančių poziciją bendrovėje paaiškinamas specifiniu pajamų paskirstymu. Teisės mokslininkai²²⁴ teigia, jog uždaros bendrovės pajamos dažnai yra paskirstomos kaip atlyginimai, premijos ar pensiniai indėliai, todėl uždaro tipo bendrovės investuotojai tikisi naudos iš bendrovės ne dividendų, o atlyginimo forma. Uždarųjų akcinių bendrovių dominavimas Lietuvoje, akcininko siekis dalyvauti bendrovės valdyme ir taip gauti tinkamą investicijų grąžą, taip pat uždaru bendrovių akcijų rinkos nebuvimas paaiškina šių bendrovių vyravimą Lietuvos teismuose nagrinėjant ginčus dėl juridinio asmens veiklos tyrimo.²²⁵

Užsienio šalyse vyraujanti praktika būtent šios kategorijos ginčus spręsti mediacijos būdu verčia apsvarstyti alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo galimybę šiame institute ir Lietuvoje. Kaip buvo aptarta antrame šio darbo skyriuje, ginčus dėl juridinio asmens veiklos tyrimo Lietuvoje išimtinai sprendžia teismas. Tačiau LR CK 2.126 str. nustatyta privaloma išankstinė ikiteisminė ginčo sprendimo tvarka leidžia numanyti įstatymo leidėjo supratimą šios kategorijos bylų būtinumą spręsti efektyviai ir operatyviai, nes neteisminis ginčų nagrinėjimas paprastai nustatomas tam, kad asmuo turėtų galimybę nepatiriant teismo bylinėjimosi trūkumų, įgyvendinti teisę į veiksmingą, ekonomišką ir operatyvią savo pažeistų teisių gynybą.²²⁶

Ikiteisminė ginčų sprendimo tvarka reiškia, kad konkrečiais įstatymo ar sutarties numatytais atvejais ginčas pirmiausia turi būti išspręstas derybomis (pareiškėjas turi pamėginti geruoju susitarti su priešinga šalimi ir taip išspręsti ginčą) arba šalių susitarimu ginčas gali būti perduotas spręsti nepriklausomam ir nešališkam mediatoriui.²²⁷ Remiantis LR CK 2.126 str. 2 d., ieškovas, prieš paduodamas teismui pareiškimą dėl juridinio asmens veiklos tyrimo, turi kreiptis į juridinį asmenį (juridinio asmens valdymo organą, jo narį), reikalaujantis nutraukti netinkamą veiklą ir suteikti protingumo kriterijus atitinkantį laikotarpį šioms aplinkybėms pašalinti. Tokiame kreipimesi turi būti konkrečiai įvardyta netinkama veikla ar nesąžiningas pareigų vykdymas bei motyvai, kodėl veikla yra netinkama. Būtina paminėti tai, jog šio straipsnio 3

²²³ Ten pat.

²²⁴ Kiršienė J. Finansinio turto problema nuosavybės teisės doktrinoje ir teisinėje praktikoje: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003. P. 148.

²²⁵ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis 2013 m. rugsėjo 12 d. civilinėje byloje G. L., V. V. V. v. UAB „Atnauja“ (bylos Nr. 2-2093/2013); Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. lapkričio 17d. nutartis civilinėje byloje N. von K., I. Von K., R.W.A. von K. v. UAB „Luksora“ ir A. L. (bylos Nr. 2-2273/2011); Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. sausio 26 d. nutartis civilinėje byloje L. R. v. UAB „Baltic Industrial Services“, M. C (bylos Nr. 2-9/2012); Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. spalio 1 d. nutartis civilinėje byloje S. A. V., E. G. v. UAB „Fotoakis“ (bylos Nr. 2A-776/2013) ir kt.

²²⁶ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo Teismų praktikos departamentas. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, taikant išankstinio ginčų nagrinėjimo ne per teismą tvarką reglamentuojančias teisės normas, apibendrinimas. 2010. P. 455

²²⁷ Monkevičius E., Miškinis A., Meškys L. ir kt. Aplinkosaugos teisė. Vilnius: Justitia, 2011. P. 326.

dalyje reglamentuojamas būtinas advokato dalyvavimas rengiant kreipimąsi. Tuo tarpu juridinis asmuo, kurio veikla yra tirama, gali dalyvauti byloje tiek atstovaujamas, tiek neatstovaujamas advokato.²²⁸ Galima pagrįstai manyti, jog vykstant deryboms šioje ikiteisminėje ginčo sprendimo stadijoje pareiškėją atstovauja advokatas. Advokatui atstovaujant ir juridinį asmenį galimas tinkamas ginčo sprendimas derybų keliu. Tačiau esant atvejui, kai juridinis asmuo derantis nėra atstovaujamas advokato, iškyla šalių lygybės užtikrinimo problema. Šios problemos būtų galima išvengti derybų procesą vedant mediatoriui, kuris užtikrintų, jog šalių priimtas ginčo sprendimas patenkintų abiejų šalių interesus.

Kalbant apie šalių susitarimą pasitelkti trečią nešališką asmenį sprendžiant ginčą ikiteisminėje ginčo sprendimo stadijoje, būtina paminėti šiuo klausimu Lietuvoje vyraujančią teismų praktiką. Lietuvos apeliacinis teismas²²⁹ yra pasisakęs, jog ikiteisminės ginčo sprendimo tvarkos laikymasis yra tinkamas net jeigu besikreipiantysis nesilaiko šalių susitarimo spręsti ginčą pasitelkiant tarpininką, nes tokio reikalavimo įstatymų leidėjas nėra įtvirtinęs ginčo dėl juridinio asmens tyrimo išankstinio sprendimo ne teisme tvarkai. Taigi ginčas dėl juridinio asmens tyrimo mediacijos būdu gali būti sprendžiamas tik esant abiejų šalių norui kilusį ginčą išspręsti talkinant tarpininkui.

Analizuojant Lietuvos teismų praktiką²³⁰ pastebima, jog akcininkai į teismą dažniausiai kreipiasi dėl netinkamo direktoriaus pareigų vykdymo. Dažnai direktorius kartu būna ir bendrovės akcininkas, valdantis didelę dalį arba 50 proc. bendrovės akcijų. Tokiu atveju, kai įmonės akcijas valdo du akcininkai lygiomis dalimis, o vienas iš jų užima vadovaujamą poziciją bendrovėje, bendrovės valdymas pašlijus akcininkų santykiams ir pradėjus juridinio asmens veiklos tyrimą tampa itin sudėtingas. Tokioje įmonėje nesant stebėtojų tarybos ar valdybos – bendrovė yra valdoma visuotinio akcininkų susirinkimo ir direktoriaus. Teismui pritaikius LR CK 2.131 str. 1 d. 2 p. įtvirtintą priemonę ir pašalinus direktorių iš pareigų nebūtų išspręsta bendrovės valdymo problema. Tokiu atveju abiem akcininkams visuotiniame akcininkų susirinkime turint po 50 proc. balsų priimti bendrą sprendimą dėl naujo direktoriaus paskyrimo taptų neįmanoma²³¹. Nutraukti netinkamą akcininko veiklą būtų galima laikinai perduodant jo

²²⁸ Mikelėnas V., Bartkus G., Mizaras V., Keserauskas Š. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Justitia, 2002. P. 250.

²²⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje N. von K., I. von K. ir R. W. A. von K. v. A. L., UAB „Luksora“ (bylos Nr. 2-2273/2011).

²³⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje A.K., V. G. v. UAB „Veiklūnė“ (bylos Nr. 2A-196/2012), Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje V. A. v. A. Č., UAB „Ad Locum“ (bylos Nr. 3K-3-299/2010), Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. sausio 26 d. nutartis civilinėje byloje L. R. v. UAB „Baltic Industrial Services“, M. C (bylos Nr. 2-9/2012), Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. lapkričio 17d. nutartis civilinėje byloje N. von K., I. Von K., R.W.A. von K. v. UAB „Luksora“ ir A. L. (bylos Nr. 2-2273/2011), Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje V. K. v. UAB „TeleSATpress“ , K. K. (bylos Nr. 2A-863/2013).

²³¹ LR ABĮ 21 str. 1 d. reglamentuota, jog visuotinis akcininkų susirinkimas gali priimti sprendimus, kai jame dalyvauja akcininkai kuriems priklausančios akcijos suteikia daugiau kaip ½ visų balsų. Kadangi LR ABĮ 28 str.

balsavimo teisę kitam asmeniui, t. y. kitam 50 proc. bendrovės akcijų valdančiam asmeniui. Laikinas balsavimo teisės perdavimas sudarytų sąlygas neeiliniam visuotiniam akcininkų susirinkimui sušaukti ir klausimams dėl akcininko atleidimo iš direktoriaus pareigų bei naujojo direktoriaus išrinkimo išspręsti. Lietuvos teismų praktikoje²³² pastebima, jog taikant šią priemonę 50/ 50 akcininkų valdomoje įmonėje, tai sukelia didelį atsakovo nepasitenkinimą ir sąlygoja tolimesnį bylos nagrinėjimą aukštesnės instancijos teisme. Turint teisę tik vienam iš akcininkų skirti naują bendrovės direktorių, ignoruojami kito akcininko interesai. Tai ne tik neišsprendžia problemos, tačiau pablogina ir taip prastus abiejų akcininkų santykius. Akcininkai dažnai nėra homogeniška grupė, todėl jie gali siekti labai skirtingų, vienas kitam prieštaraujančių tikslų.²³³ Vyraujant sukurtai įtampai tarp akcininkų bei išsiskiriant jų tikslams gali tapti sunku pasiekti bendrą sutarimą visuotiniame akcininkų susirinkime.

Taigi bendrovės akcijoms lygiomis dalimis nuosavybės teise priklausant dviems akcininkams yra būtina tarp jų atkurti socialinę taiką. Tarpininkas, kaip nepriklausomas ir nešališkas asmuo, galėtų tinkamai pasitarnauti susiklosčius tokiai situacijai: padėti šalims atpažinti viena kitos interesus, surasti abi šalis tenkinantį sprendimą bei atkurti tarpusavio santykius. Taip pat tarpininkas galėtų užtikrinti ateityje įvykti galinčių konfliktų prevenciją perimdamas keletą bendrovės akcijų. V. Sviderskio teigimu²³⁴, perdavus nepriklausomam asmeniui bent 2 proc. (49/49/2) akcijų, būtų užtikrintas sprendimo priėmimas net ir išsiskyrus pagrindinių akcininkų nuomonei visuotiniame akcininkų susirinkime. Tokiu atveju tarpininkas atliktų nepriklausomo arbitro funkciją.

Kalbant apie akcininkų ginčus dėl juridinio asmens veiklos tyrimo, būtina pažymėti, jog ekspertai, ištyrę įmonės veiklą, ne visada pripažįsta ją esant netinkama. Esant tokiai situacijai ir akcininkams nesusitariant dėl tolimesnės bendrovės vykdomos veiklos strategijos, teismo nuomone²³⁵, vienintelis galimas kelias – akcininkų turto atidalinimas reorganizacijos būdu. Tačiau darbo autorė tokiam siūlomam problemos sprendimui nepritaria. Darbo autorės nuomone, ypač tokie ginčai, kilę išimtinai tarp privataus verslo akcininkų, pirmiausia turėtų būti sprendžiami mediacijos keliu. Tik nepavykus išspręsti ginčo mediacijos būdu galėtų būti svarstomas įmonės reorganizavimo klausimas.

nėra įtvirtinta, jog sprendimai dėl bendrovės vadovo paskyrimo yra priimami kvalifikuota balsų dauguma, vadinasi bendrovės direktorius išrenkamas paprastąją balsų dauguma 50 proc. +1.

²³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje V. A. v. A. Č., UAB „Ad Locum“ (bylos Nr. 3K-3-299/2010).

²³³ Europos Direktorių Asociacijų Konfederacija. Bendrovių valdymo gairės ir principai nelistinguojamoms Baltijos šalių bendrovėms. Vilnius: Bendrovių valdymo institutas Baltijos šalyse, 2012. P. 17.

²³⁴ Iš tarpininkavimo verslo ginčiuose paskaitos medžiagos 2011 m. kovo 4 d., dėstytojas V. Sviderskis.

²³⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje A.K., V. G. v. UAB „Veiklūnė“ (bylos Nr. 2A-196/2012).

Būtina pažymėti, jog teismas, taikdamas įstatymo išvardintas priemones bylose dėl juridinio asmens veiklos tyrimo nėra saistomas pareiškėjo prašymo. Tuo tarpu sprendžiant ginčą mediacijos ar derybų keliu šalys yra laisvos susitarti dėl taikytinų priemonių ar netgi netinkamu valdymu padarytos žalos atlyginimo. Teismai, nagrinėdami bylas dėl juridinio asmens veiklos tyrimo, nesprenžia akcininkams padarytos žalos atlyginimo klausimo. Lietuvos teisinėje sistemoje nėra įtvirtinto individualaus akcininko ieškinio instituto.²³⁶ LR ABĮ 16 str. 1 d. 5 p. reglamentuojama akcininko neturtinė teisė kreiptis į teismą su ieškiniu, prašant atlyginti bendrovei žalą, kuri susidarė dėl bendrovės vadovo ir valdybos narių pareigų nevykdymo ar netinkamo vykdymo. Akcininkams pasinaudojus šiuo išvestinio ieškinio institutu nuostoliai kompensuojami bendrovei, o ne asmeniškai akcininkams.²³⁷ Tuo tarpu ginčą sprendžiant mediacijos keliu akcininkai būtų laisvi susitarti ir dėl jiems padarytos žalos atlyginimo.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darbo autorė manytų, jog AGS yra galimas ir skatintinas kilusiems uždarų bendrovių akcininkų ginčams spręsti. Derybų ar mediacijos taikymas ikiteisminėje ginčo dėl juridinio asmens veiklos tyrimo sprendimo stadijoje naudingas siekiantiems išvengti finansinių bei laiko sąnaudų, atkurti tarpusavio santykius dėl efektyvaus bendrovės valdymo ir klestėjimo bei priimti abiem šalims naudingą sprendimą. Tuo tarpu mediacijos taikymas pasibaigus teisminiam procesui ir ekspertams nustačius, jog akcininko, užimančio vadovaujama poziciją bendrovėje, vykdoma veikla nėra netinkama, įgalintų šalis išspręsti konfliktą ir išsaugoti įmonę. Pripažinus netinkamą bendrovės valdymą šalys mediacijos keliu galėtų susitarti dėl netinkamu valdymu sukeltos žalos atlyginimo.

Paminėtina tai, jog šeimos ar kiti asmeniniai santykiai paprastai sieja uždaro tipo bendrovės investuotojus.²³⁸ Teismų praktikoje²³⁹ pastebima atvejų, kai į teismą kreipiasi didelę dalį uždaros bendrovės akcijų valdantis akcininkas dėl buvusio situotinio netinkamo bendrovės valdymo. Tokie atvejai leidžia daryti išvadą, jog teismui išsprendus formalius santuokos nutraukimo klausimus, lieka neatkurti tarpusavio santykiai. Socialinės taikos atkūrimas tarp šalių, sąlygojantis bendradarbiavimą ateityje, ypač svarbus iširus šeimai, bet vis dar vykdamant verslą kartu.

3.3. Mediacijos taikymo perspektyvos šeimos verslo ginčiuose

Remiantis Europos šeimos verslo asociacijos (*European Family Businesses*) duomenimis, Europoje 60 proc. visų įmonių sudaro šeimos verslo įmonės, o jose dirba apie 40 –

²³⁶ Jakuntavičiūtė G. Juridinio asmens valdymo organų narių civilinė atsakomybė: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2003. P. 142.

²³⁷ G. Makaraitytė. Smulkiųjų akcininkų teisių gynimas ...// ten pat, P. 32.

²³⁸ D. K. Moll. Shareholder Oppression ...// ten pat, P. 724.

²³⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje V. K. v. K. K., UAB „TeleSATpress“ (bylos Nr. 2A-863/2013).

50 proc. darbuotojų. Europos Komisija²⁴⁰ 2009 m. išleido Galutinį ekspertų grupės pranešimą (*Final Report of the Expert Group*) skatindama šalių vyriausybes sukurti palankesnę terpę šeimos verslui. Šeimos verslo įmonės yra dominuojančios tarp visų verslų, todėl ir jų ekonominė reikšmė labai didelė.²⁴¹ Kaip pažymi Ekspertų grupė²⁴², šeimos įmonės yra svarbios ne tik dėl esminio indėlio į ekonomiką, bet taip pat dėl ilgalaikio stabilumo, ypatingo atsidavimo vietos bendruomenėms, nešamos atsakomybės ir vertybių, kuriomis remiasi.

Šeimos verslo sąvoka Lietuvos įstatymuose nėra apibrėžta. LAT²⁴³ šeimos verslu įvardino santuokos metu įsteigtą individualią įmonę. Tačiau, pasak Lietuvos mokslininkų²⁴⁴, toks teisinis šeimos verslo apibūdinimas neatitinka tikrosios sąvokos reikšmės. Kaip yra apibrėžiama minėtame Galutiniame ekspertų grupės pranešime, šeimos verslas yra bet kokio dydžio įmonė, atitinkanti šiuos kriterijus:

- 1) sprendimų priėmimo teisių dauguma priklauso asmeniui, įkūrusiam įmonę ar įgijusiam bendrovės įstatinio kapitalo dalį, ar jo sutuoktiniui, tėvams, vaikams ar tiesioginiams paveldėtojams;
- 2) tiesiogiai arba netiesiogiai turima sprendimų priėmimo teisių dauguma;
- 3) mažiausiai vienas šeimos narys ar giminaitis formaliai dalyvauja įmonės valdyme;
- 4) listinguojamos bendrovės atitinka šeimos verslo apibrėžimą, jei asmuo, kuris įkūrė ar įgijo įmonę (įstatinį kapitalą), arba jo šeimos nariai ar įpėdiniai turi 25 proc. sprendimų priėmimo teisių pagal įstatinio kapitalo dydį.²⁴⁵

Pastebima, jog šiame šeimos verslo apibrėžime vyrauja trys elementai: šeima, verslas ir nuosavybė. Atsižvelgiant į tai, galima teigti, jog šeimos verslu laikytina bendrovė, kurios įstatinis kapitalas ar jo dalis nuosavybės teise priklauso šeimos nariui (-iams), kuriam (-iems) tiesiogiai ar netiesiogiai priklauso balsavimo teisių dauguma ir bent vienas šeimos narys dalyvauja bendrovės valdyme. Verta pažymėti, jog Ekspertų grupės pateiktas apibrėžimas apima šeimos įmones, kurios dar nėra perdavusios šeimos verslo kitai kartai. Tačiau, kaip pažymi S.

²⁴⁰ European Commission. Final Report of the Expert Group Overview of Family-Business-Relevant Issues: Research, Networks, Policy Measures and Existing Studies // http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/family-business/family_business_expert_group_report_en.pdf; prisijungimo laikas: 2013-11-27.

²⁴¹ S. Bakšytė, O. Stripeikis. Šeimos verslo įmonių valdymo ypatumai // Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai. 2011, Nr. 2(26). P. 22.

²⁴² European Commission. Final Report of the Expert Group Overview of Family-Business-Relevant Issues: Research, Networks, Policy Measures and Existing Studies. P. 4 // http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/family-business/family_business_expert_group_report_en.pdf; prisijungimo laikas: 2013-10-16.

²⁴³ Lietuvos Aukščiausio Teismo 2007 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje T. Ž. v. A. Ž. (bylos Nr. 3K-7-192/2007).

²⁴⁴ S. Bakšytė, O. Stripeikis. Šeimos verslo įmonių valdymo ypatumai // ten pat, P. 24.

²⁴⁵ European Commission. Final Report of the Expert Group Overview of Family-Business-Relevant Issues: Research, Networks, Policy Measures and Existing Studies // http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/family-business/family_business_expert_group_report_en.pdf; prisijungimo laikas: 2013-11-27.

Bakšytė ir O. Stripeikis²⁴⁶, vienas iš esminių šeimos verslo kriterijų – tai verslo perdavimas iš kartos į kartą. Apibendrinant tai, kas išdėstyta, *šeimos verslo* sąvoka apibūdinamas verslas, nuosavybės teise priklausantis šeimos nariams ir jų valdomas, kurio pagrindinis tikslas – verslo perdavimas iš kartos į kartą. Šiame darbe šeimos verslas bus suvokiamas kaip uždarnosios akcinės bendrovės akcijas nuosavybės teise valdančių šeimos narių vykdomas verslas.

Nepaisant fakto, jog Lietuvoje nėra įstatymiškai įtvirtintos šeimos verslo sampratos, šalyje vis dažniau kuriamas šeimos verslas. Tai patvirtina 2009 m. atliktas tyrimas²⁴⁷, taip pat žiniasklaidoje vis dažniau aptariami naujai susikūrę arba sėkmingi šeimos verslai bei šalies teismuose nagrinėjami iš šeimos verslo kylantys ginčai.²⁴⁸

Šeima nėra paprasta žmonių grupė, kurie susivienija tam, kad kurtų verslą. Tačiau šeima, pati savaime esanti socialine struktūra, gali virsti į sėkmingą verslo struktūrą.²⁴⁹ Šeimos nariai vieni su kitais yra susiję emociniais, socialiniais, ekonominiais ir teisiniais santykiais. Dėl šios priežasties, pasak Pasaulinio bendrovių valdymo forumo (*Global Corporate Governance Forum*)²⁵⁰, šeimoje kyla konfliktai, kurie iššaukia bendrovės valdymo ginčus ir atvirkišciai. Kaip pažymi A. M. Jernigan ir R. B. Lord²⁵¹, verslo kontekste nesuvaldyti ar neišspręsti konfliktai gali sukelti sumaištį darbo aplinkoje, iššvaistyti išteklius ir užkirsti kelią įmonės tikslų realizavimui. Tuo tarpu nesuvaldyti ar neišspręsti konfliktai šeimos kontekste gali sukelti nesantaiką, įtampą ir varžymąsi dėl galių ir taip iššaukti sugadintus santykius, apmaudą ir nepasitikėjimą. Stiprūs ir ilgai trunkantys šeimos santykiai padeda išlaikyti tinkamą verslo valdymą, tuo tarpu apmaudas ir nepasitikėjimas šeimoje gali sukelti disfunkcinį bendrovės valdymą.²⁵² Vadinas, šeimos verslo klestėjimas priklauso nuo gerų santykių tarp šeimos narių, kurių gerovę užtikrina destruktivių konfliktų tarp šeimos narių nebuvimas arba greitas ir efektyvus jų išsprendimas.

Tai, kad konfliktai šeimos versle turi ypatingą pobūdį, pabrėžia ne vienas užsienio šalių mokslininkas.²⁵³ Daugeliu atvejų šeimos verslo ginčas kyla ne tik dėl skirtingų nuomonių apie verslo politiką, į ginčą taip pat įtraukiami ir konfliktai šeimoje.²⁵⁴ Šeimos verslo ginčiuose didelį vaidmenį vaidina emocijos bei į ginčą dėl nuomonės tam tikru klausimu palaikymo įtraukti

²⁴⁶ S. Bakšytė, O. Stripeikis. Šeimos verslo įmonių valdymo ypatumai // ten pat, P. 24.

²⁴⁷ S. Bakšytė. Šeimos verslo valdymo gerinimo kryptys // Magistro baigiamasis darbas. Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas, 2009. P. 30.

²⁴⁸ Kauno apygardos teismo 2012 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje K. S. v. UAB „Baltkomeda“ (bylos Nr. 2A-382-413/2012) ir kt.

²⁴⁹ Global Corporate Governance Forum. Toolkit 4 Resolving Corporate Governance Disputes // International Finance Corporation. P. 7

²⁵⁰ Ten pat.

²⁵¹ A. M. Jernigan, R. B. Lord. The mediator's Role in the Family Business // American Journal of Mediation. 2008, Nr. 2. P. 4.

²⁵² Global Corporate Governance Forum. Toolkit 4 Resolving Corporate Governance Disputes // ten pat, P. 7.

²⁵³ Global Corporate Governance Forum. Toolkit 4 Resolving Corporate Governance Disputes // International Finance Corporation; S. Duhl. The Role of the Family Business Lawyer in Mediation of Family Business Disputes // American Journal Mediation. 2012, Nr. 6.

²⁵⁴ Global Corporate Governance Forum. Toolkit 4 Resolving Corporate Governance Disputes // ten pat, P. 5.

versle nedalyvaujantys šeimos nariai ar giminaičiai.²⁵⁵ Kaip viena iš palankiausių terpių kilti ginčams tiek šeimoje tiek versle įvardijamas pasiruošimas perduoti įmonę palikuonims.²⁵⁶ Šiame etape kyla daug ginčytinų klausimų, kurie, jeigu nesiimama jų spręsti, gali sukelti nuožmius ginčus tarp šeimos narių. Be kita ko, reikia pažymėti, kad ginčai kyla ne tik pasiruošimo perduoti verslą kitai kartai etape, bet ir perduotosios kartos verslo valdymo metu. Šių ginčų kilimą lemia ryšių tarp šeimos narių susilpnėjimas, kuriuo pasižymi kartų keitimasis šeimos versle.²⁵⁷ Pavyzdžiui, verslo įkūrėjo autoritetas jo vaikams gali būti stipresnis nei santykiai tarp brolių, kurie paveldėjo verslą. Kita šeimos karta į verslą gali įtraukti pusbrolius, kurių ryšiai gali būti iš esmės silpnesni už tėvų - vaikų ar brolio - brolio santykius. Pabrėžtina, jog pavydas, kylantis iš brolių konkurencijos, gali tapti ginčų dėl verslo krypties priežastimi. Kaip matyti, ginčai šeimos versle neišvengiami tiek dėl kartų kaitos, tiek dėl šeimoje kylančių ginčų, kurie dažnai yra susiję su emocijomis bei jausmais.

A. M. Jernigan bei R. B. Lord²⁵⁸ išskiria tris šalių reagavimo į konfliktinę situaciją būdus: vengimą, puolimą ir susitaikymą. Vengimo strategija apima konflikto egzistavimo neigimą, konflikto vengimą, bėgimą nuo jo. Tačiau tokia reakcija į ginčą šeimos verslo santykiuose yra neveiksminga, nes šalys neatkreipia dėmesio į konflikto užslėptas priežastis, kurios vėliau gali išaugti į nepasitikėjimą vienas kitu, sugadintus santykius. Puolimo strategija apima galių žaidimus, tokius kaip bylinėjimasis, fizinis ar verbalinis grasinimai, bauginimas ar smurtas. Toks reagavimas į konfliktą šeimos versle sukelia neatitaisomą žalą šeimai ir verslui, todėl yra neabejotinai netinkamas. Susitaikymo strategija, apimanti diskusiją, derybas ir mediaciją, yra geriausias būdas išspręsti ginčus, kylančius šeimos versle.²⁵⁹ Remiantis tuo, kad asmeniniai nesutarimai tarp šeimos narių tiesiogiai veikia verslo veiklą ir tuo, kad šeimos ginčai dažniausiai yra susiję su emocijomis, tinkamiausias būdas šeimos verslo ginčams spręsti būtų mediacija. Išimtinai bendrovių ir komercine teise paremtas ginčo sprendimo būdas - teismo procesas - apriboja galimų ginčo sprendimo variantų skaičių. Taip pat daug metų trunkantis akcininko/ direktoriaus bylinėjimasis gali sumažinti bendrovės rinkos kainą. Mediacija padeda suderinti šeimos narių interesus ir taip išlaikyti verslą šeimos rankose.

Mediacija šeimos verslo kontekste, suprantama kaip konfidencialus procesas, kurio metu kvalifikuotas neutralus specialistas skatina efektyvų šeimos bendravimą ir derybas tam, kad

²⁵⁵ S. Duhal. The Role of the Family Business ...// ten pat, P. 1.

²⁵⁶ S. Bakšytė, O. Stripeikis. Šeimos verslo įmonių valdymo ypatumai // ten pat, P. 27; Global Corporate Governance Forum. Toolkit 4 Resolving Corporate Governance Disputes // ten pat, P. 8.

²⁵⁷ Global Corporate Governance Forum. Toolkit 4 Resolving Corporate Governance Disputes // ten pat, P. 8.

²⁵⁸ A. M. Jernigan, R. B. Lord. The mediator's Role in the Family Business // ten pat, P. 5.

²⁵⁹ A. M. Jernigan, R. B. Lord. The mediator's Role in the Family Business // ten pat, P. 5.; F. Steffek. Mediation in the European Union: An Introduction. P. 6 //

http://www.diamisolavisi.net/kiosk/documentation/Steffek_Mediation_in_the_European_Union.pdf; prisijungimo laikas: 2013-11-27.

šalys išspręstų konfliktą.²⁶⁰ Mediatorius yra neutralus, nešališkas trečiasis asmuo, kuris 1) formuoja problemos sprendimo procedūras, bendravimą ir sprendimo įgyvendinimą; 2) ištransliuoja šeimos ir šeimos narių siunčiamą informaciją, skatina empatiją ir supratingumą; 3) moko šeimą ir verslo narius kaip veiksmingiau derėtis ir bendrauti; 4) išnagrinėja šalių nuomonių ir pozicijų pagrįstumą; 5) padeda suderinti šalių skirtingus interesus, sumažina priešišumą ir pakelia pasitikėjimą; 6) padeda šalims suprojektuoti sprendimo įgyvendinimo veiksmų planą.²⁶¹ Verta pažymėti, jog šeimos bendrovės valdymo ginčai apima tris aspektus: teisinį, asmeninį ir verslo.²⁶² Šeimos bendrovėse asmeniniai ir verslo klausimai dažnai yra susipynę ir, kaip jau buvo minėta, bendrovės ilgalaikė perspektyva gali būti apsunkinta brolių konkurencijos ar konfliktų dėl paveldėjimo. Pabrėžtina, jog teismas išsprendžia tik teisinį ginčo aspektą, mediacija įgalina šalis išreikšti jausmus ir išspręsti asmeninius konfliktus prieš sutelkiant šalių dėmesį į verslo aspektą ir geriausio ginčo sprendimo radimą.²⁶³ Taigi geras mediatorius turėtų atkreipti dėmesį į visus tris aspektus tam, kad galėtų padėti šalims rasti teikiantį pasitenkinimą ir nuoseklų požiūrį į kompanijos augimo strategiją.²⁶⁴

Mediacijos teikiama galimybė šalims išsakyti jausmus bei „išlaisvinti“ emocijas patenkina žmogui būdingą poreikį būti išklaustyti, padeda atsikratyti neigiamų emocijų ir tinkamai pasiruošusioms šalims pereiti prie verslo klausimų. Šeimos verslo interesą išlaikyti ilgalaikę bendrovės perspektyvą patenkina mediacijos bruožas - ginčo sprendimo nukreipimas į ateitį. Be to, mediatorius, būdamas kompetentingas konfliktų valdymo ir sprendimo specialistas, gerai išmanantis neišspręsto konflikto emocijas, finansines ir verslo pasekmes²⁶⁵, įgalina šalis priimti verslui ir šeimos santykiams naudingą sprendimą.

Nors Lietuvoje nėra pastebimas itin žymus šeimos verslų skaičius, tačiau matoma jų augimo tendencija. Kaip buvo minėta, šeimos verslo išsaugojimas priklauso nuo šeimos santykių klestėjimo. Remiantis Ekspertų grupės išvadomis, šeimos verslo išsaugojimas turi didžiulį poveikį mūsų visuomenei ir ekonomikai dėl jo nešamos finansinės naudos, teikiamų paslaugų visuomenei ir dalinimosi tam tikromis vertybėmis. Šeimos verslo mediaciją, kuri vaidina itin svarbų vaidmenį išlaikant santykių ir verslo, kaip šeimos judėjimo iš vienos kartos į kitą, gerovę, galima būtų pripažinti svarbia šeimos verslo dalimi ir ilgalaikės bendrovės sėkmės garantu.

²⁶⁰ A. M. Jernigan, R. B. Lord. The mediator's Role in the Family Business // ten pat, P. 6.

²⁶¹ Ten pat.

²⁶² Global Corporate Governance Forum. Toolkit 4 Resolving Corporate Governance Disputes // ten apt, P. 56.

²⁶³ Ten pat. P. 55.

²⁶⁴ Ten pat. P. 56.

²⁶⁵ A. M. Jernigan, R. B. Lord. The mediator's Role in the Family Business // ten pat, P. 6.

IŠVADOS

1. Išskiriami trys pagrindiniai arbitruotini akcininkų ginčų tipai: 1) ginčai, kylantys iš akcininkų sutarčių; 2) ginčai, kylantys iš akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių; 3) ginčai, kylantys iš bendrovės steigimo dokumentų. Pastarieji akcininkų ginčai labiau spęstini teisme, tuo tarpu akcininkų sutartyse ir akcijų pirkimo-pardavimo sutartyse matoma tendencija įtvirtinti arbitražo išlygą.
2. Akcininkai arbitražinį susitarimą gali įtvirtinti: 1) įrašdami arbitražinę išlygą akcininkų sutartyse ir akcijų pirkimo pardavimo sutartyse; 2) sudarydami atskiras sutartis; 3) įrašdami arbitražinę išlygą į bendrovės įstatus. Skatintinas arbitražinės išlygos įtvirtinimas bendrovės įstatuose, sudarantis sąlygas akcininkų ginčus dėl bendrovės steigimo dokumentų spęsti arbitraže. Akcininkams sudarant akcininkų sutartis patartina įtraukti ne tik arbitražinę išlygą, bet ir sąlygą, jog šalis, perleidžianti savo akcijas trečiajam asmeniui, kartu perleidžia ir iš akcininkų sutarties kylančius įsipareigojimus. Tokiu būdu užtikrinama, jog ginčai, kilę tarp akcijų įgijėjo ir senųjų bendrovės akcininkų, bus sprendžiami arbitraže.
3. Akcininkų ginčai, paprastai apimantys daugiau negu dvi šalis, akcininkams gali sukelti problemų skiriant arbitrus, įtraukiant į arbitražo procesą trečiuosius asmenis arba asmenis, nesančius arbitražinio susitarimo šalimis.
4. Lietuvos Respublikos įstatymuose įtvirtinta keletas išimtinai teisme sprendžiamų akcininkų ginčų, tokių kaip ginčai dėl akcininko teisės gauti informaciją, ginčai dėl uždarnosios akcinės bendrovės akcininkų sąrašo ir kt. Deja, LR KAI 12 str. nuostatos Lietuvos teismų praktikoje aiškinamos plečiamai, todėl akcininkų ginčai dėl juridinio asmens veiklos tyrimo taip pat yra nearbitruotini.
5. Užsienio šalyse mediacijos būdu sprendžiami ginčai tarp smulkiųjų ir stambiųjų akcininkų dėl neteisėto ir žalingo bendrovės veiklos vykdymo. Lietuvoje mediaciją būtų galima taikyti ikiteisminėje ginčo dėl juridinio asmens veiklos tyrimo stadijoje kilus dviejų uždarnosios akcinės bendrovės akcijas lygiomis dalimis valdančių akcininkų ginčui. Tarpininkas taip pat galėtų atlikti konfliktų prevencijos funkciją perimdamas keletą akcijų ir taip tapdamas nešališku arbitru šalims priimant sprendimus visuotiniame akcininkų susirinkime. Taip pat matoma galimybė mediaciją taikyti pasibaigus teismo procesui:
 - 1) ekspertams nustačius, jog akcininko, užimančio vadovaujama poziciją bendrovėje, vykdoma veikla nėra netinkama, mediacija įgalintų šalis išspręsti konfliktą ir išsaugoti įmonę;

- 2) pripažinus netinkamą bendrovės valdymą šalys mediacijos keliu galėtų susitarti dėl netinkamu valdymu sukeltos žalos atlyginimo.
6. Šeimos verslo klestėjimas priklauso nuo gerų santykių tarp šeimos narių, kurių gerovę užtikrina destruktivių konfliktų tarp šeimos narių nebuvimas arba greitas ir efektyvus jų išsprendimas. Būtinybė taikyti mediaciją šeimos verslo ginčiuose grindžiama šiais aspektais: 1) šeimos verslo ginčiuose didelį vaidmenį vaidinant emocijoms, mediacija įgalina šalis išreikšti jas, padeda atsikratyti neigiamų emocijų ir išspręsti asmeninius konfliktus prieš sutelkiant šalių dėmesį į verslo aspektą ir geriausio ginčo sprendimo radimą; 2) mediacijos bruožas – ginčo sprendimo nukreipimas į ateitį – užtikrina pagrindinį šeimos verslo tikslą – verslo perdavimą iš kartos į kartą; 3) socialinės taikos atkūrimas tarp šalių ypač reikšmingas šeimos verslą įkūrusiems sutuoktiniams, kai pastarieji nori nutraukti santuoką, tačiau toliau kartu vykdyti verslą.
7. Lietuvos Respublikos įstatymuose ir teismų praktikoje nustatyti išimtinai teisme sprendžiami akcininkų ginčai bei išanalizuota akcininkų ginčų specifika ir užsienio šalių praktika patvirtina darbo įvade iškeltą hipotezę, jog tik tam tikri tarp akcininkų išskylantys ginčai gali būti sprendžiami AGS būdais.

LITERATŪRA

Teisės norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 123-5574
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340
4. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas // Valstybės žinios. 2012, Nr. 76-3932
5. Lietuvos Respublikos taikinamojo tarpininkavimo įstatymas // Valstybės žinios. 2008, Nr. 87-3462
6. Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymas // Valstybės žinios. 2007, Nr. 17-626
7. Companies Act. 1963, Nr. 33 // <http://www.irishstatutebook.ie/1963/en/act/pub/0033/>; prisijungimo laikas: 2013-11-27
8. Companies Act. 1985 // <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1985/6>; prisijungimo laikas: 2013-11-27
9. Companies Act. 2006 // <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/section/994>; prisijungimo laikas: 2013-11-27
10. Companies Ordinance, 1984. Cap. 32. // <http://www.hkllii.hk/eng/hk/legis/ord/32/>; prisijungimo laikas: 2013-11-27
11. Law Reform Commission Act. 1975, Nr. 3 // <http://www.irishstatutebook.ie/1975/en/act/pub/0003/print.html>; prisijungimo laikas: 2013-11-27

Elektroniniai šaltiniai

12. Lietuvos Statistikos departamentas: Įregistruotų ir veikiančių ūkio subjektų skaičius metų pradžioje//<http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M4010116&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=21975&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>; prisijungimo laikas: 2013-11-27
13. Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce. Arbitration Rules. 2010 // http://www.sccinstitute.com/filearchive/3/35894/K4_Skiljedomsregler%20eng%20ARB%20TRYCK_1_100927.pdf; prisijungimo laikas: 2013-11-27

14. Centre for Effective Dispute Resolution. The Fourth Mediation Audit. 2010 // <http://www.cedr.com/docslib/CEDRMediatorAudit2010.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-11-27
15. Draft General Scheme of Mediation Bill 2012 // <http://www.justice.ie/en/JELR/MedBillGSFinal.pdf/Files/MedBillGSFinal.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-11-27
16. European Commission. Final Report of the Expert Group Overview of Family-Business-Relevant Issues: Research, Networks, Policy Measures and Existing Studies // http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/family-business/family_business_expert_group_report_en.pdf; prisijungimo laikas: 2013-11-27
17. HM Courts and Tribunals Service. The Admiralty and Commercial Courts Guide. 2013 // <http://www.justice.gov.uk/downloads/courts/admiraltycomm/admiralty-commercial-courts-guide.pdf>; prisijungimo laikas: 2013-11-27
18. Law Commission Consultation Paper Shareholder Remedies No 246 // http://lawcommission.justice.gov.uk/docs/lc246_Shareholder_Remedies.pdf; prisijungimo laikas: 2013-11-27
19. Lietuvos Respublikos Nacionalinės teismų administracijos 2009 m., 2012 m. Civilinių bylų nagrinėjimo ataskaita (I instancijos teismuose) // <http://www.teismai.lt/lt/teismai/teismai-statistika/>; prisijungimo laikas: 2013-11-27
20. Practice Direction 3.3 Voluntary Mediation in Petitions Presented Under Sections 168A and 177(1)(f) of the Companies Ordinance, Cap. 32 // <http://legalref.judiciary.gov.hk/lrs/common/pd/pdcontent.jsp?pdn=PD3.3.htm&lang=EN>; prisijungimo laikas: 2013-11-27
21. Steffek F. Mediation in the European Union: An Introduction // http://www.diamesolavisi.net/kiosk/documentation/Steffek_Mediation_in_the_European_Union.pdf; prisijungimo laikas: 2013-11-27.
22. The Law Commission Shareholders Remedies // http://lawcommission.justice.gov.uk/docs/cp142_Shareholder_Remedies_Consultation.pdf; prisijungimo laikas: 2013-11-27
23. Law Commission Consultation Paper Shareholder Remedies No 246 // http://lawcommission.justice.gov.uk/docs/lc246_Shareholder_Remedies.pdf; prisijungimo laikas: 2013-11-27
24. The London Court of International Arbitration. LCIA Mediation Rules. 2012 // http://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/LCIA_Mediation_Rules.aspx; prisijungimo laikas: 2013-11-27

25. Vilniaus komercinio arbitražo teismo arbitražo procedūros reglamentas. 2013 // http://www.arbitrazas.lt/failai/VKAT%20Dokumentai%20LT/2013%20VKAT%20arbitra%C5%BEO%20proced%C5%ABros%20reglamentas%20ir%20Priedai%201-4_2013%2003%2001%20redakcija.pdf; prisijungimo laikas: 2013-11-27
26. Vilniaus komercinio arbitražo teismo tarpininkavimo ir taikinimo procedūros reglamentas. 2004 // http://www.arbitrazas.lt/failai/VKAT%20Dokumentai%20LT/VKAT_taikinimo%20REG_LAMENTAS_nuo%202004-03-08_1.pdf; prisijungimo laikas: 2013-11-27
27. Vilnius Court of Commercial Arbitration. Work of Vilnius Court of Commercial Arbitration (VCCA): Statistics and results with focus on shareholders disputes // http://www.arbitrazas.lt/VCCA_statistics_web1.pdf; prisijungimo laikas: 2013-11-27

Specialioji literatūra

28. Akerele O. The alternative to the derivative: Section 205 of Companies Act 1963 // Undergraduate Awards. 2012
29. Andenas M. Shareholder's agreements: Some EU and English Law Perspectives. 2007
30. Bakšytė S. Šeimos verslo valdymo gerinimo kryptys // Magistro baigiamasis darbas, Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas, 2009.
31. Bakšytė S., Stripeikis O. Šeimos verslo įmonių valdymo ypatumai // Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai. 2011, Nr. 2(26).
32. Bates A. Jr., Holt L. T. Large, complex construction disputes: the dynamics of multi-party mediation // Dispute Resolution Journal. 2007
33. Bitė V. Akcijų pirkimo-pardavimo pripažinimas verslo perleidimu: diagnozavimo kriterijai ir reikšmė akcijų pardavėjo atsakomybei. Vilnius, 2010, Nr. 2(120).
34. Bosaitė A. Butov S. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Justitia, 2009.
35. Cadman J. Shareholders' agreements. London: Sweet & Maxwell Limited, 2004.
36. Cheung R. The Use of Alternative Dispute Resolution Allied to Active Judicial Case Management – A New Forum to Deal with Shareholder Disputes in Hong Kong? // Asia Pacific Law Review. 2008, Nr. 91
37. Chiu I. H. Contextualising shareholder's disputes – a way to reconceptualize minority shareholder remedies // Journal of Business Law. 2006
38. Christiansen M. Five Compelling Reasons to Build a Presuit Mediation Clause into Your Business Contracts // The Florida Bar Journal. 2010
39. Copp S. Company law and alternative dispute resolution: an economic analysis // Company Lawyer. 2002, Nr. 23.

40. Deignan S. Commercial Disputes There is a Better Way // Accountancy Ireland. 2013, Nr. 45(2)
41. Dominas G., Mikelėnas V. Tarptautinis komercinis arbitražas. – Vilnius: Justitia, 1995
42. Duhl S. The Role of the Family Business Lawyer in Mediation of Family Business Disputes // American Journal Mediation. 2012, Nr. 6.
43. Europos Direktorių Asociacijų Konfederacija. Bendrovių valdymo gairės ir principai nelistinguojamoms Baltijos šalių bendrovėms. Vilnius: Bendrovių valdymo institutas Baltijos šalyse, 2012
44. Global Corporate Governance Forum. Toolkit 4 Resolving Corporate Governance Disputes // International Finance Corporation.
45. Great Britain Company Law Review Steering Group. Modern Company Law for a Competitive Economy: Final Report // Department of Trade and Industry. 2001, Nr. 1
46. Iš tarpininkavimo verslo ginčiuose paskaitos medžiagos 2011 m. kovo 4 d., dėstytojas V. Sviderskis.
47. Jakuntavičiūtė G. Juridinio asmens valdymo organų narių civilinė atsakomybė: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.
48. Jernigan A. M., Lord R. B. The mediator's Role in the Family Business // American Journal of Mediation. 2008, Nr. 2.
49. Kaminskienė N., Račelytė D., Tvaronavičienė A. ir kt. Mediacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.
50. Kiršienė J. Finansinio turto problema nuosavybės teisės doktrinoje ir teisinėje praktikoje: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003.
51. Laurinavičius K. Vertybinių popierių vieta civilinių teisių objektų sistemoje // Jurisprudencija. 2002, Nr. 28(20).
52. Law Reform Commission Consultation Paper Alternative Dispute Resolution. Dublin: Law Reform Commission, 2008
53. Law Reform Commission Report Alternative Dispute Resolution: Mediation and Conciliation. Dublin: Law Reform Commission, 2010
54. Law Reform Commission Report Third Programme of Law Reform 2008 – 2014. Dublin: Law Reform Commission, 2007
55. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo Teismų praktikos departamentas. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, taikant išankstinio ginčų nagrinėjimo ne per teismą tvarką reglamentuojančias teisės normas, apibendrinimas. 2010

56. Makaraitytė G. Smulkiųjų akcininkų teisių gynimas (2). Teisės nuginkšti (panaikinti) visuotinio akcininkų susirinkimo daugumos sprendimus // Juristas. 2006, Nr. 11
57. Mikalonienė L. Akcininko *locus standi* dėl visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų pripažinimo negaliojančiais // Teisės problemos. 2012, Nr. 3 (77).
58. Mikalonienė L. Asmeninio komercinio bendradarbiavimo pagrindinės teisinės formos: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011.
59. Mikalonienė L. Bendrovės įstatų teisinė prigimtis // Verslo ir teisės aktualijos. 2011, Nr. 6(2).
60. Mikalonienė L. Bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų negaliojimas // Teisė 2012, Nr. 83.
61. Mikalonienė L. Uždarosios akcinės bendrovės akcininkų sutarties teisinė kvalifikacija // Teisės problemos. 2011, Nr. 1(71).
62. Mikelėnas V., Bartkus G., Mizaras V., Keserauskas Š. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Justitia, 2002.
63. Mikelėnas V., Taminskas A., Vileita A. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras. Vilnius: Justitia, 2001.
64. Miliauskas P. Kai kurie teoriniai akcininkų sutarčių aspektai // Teisė. 2012, Nr. 82.
65. Miliauskas P. Kai kurie akcininkų sutarčių reglamentavimo lyginamieji aspektai: Lietuvos Respublika // Teisė. 2012, Nr. 83.
66. Moll D. K. Shareholder Oppression and Reasonable Expectations: of Change, Gifts and Inheritances in Close Corporation Disputes // Minnesota Law Review. 2002, Nr. 86
67. Monkevičius E., Miškinis A., Meškys L. ir kt. Aplinkosaugos teisė. Vilnius: Justitia, 2011.
68. Mourre A. Arbitration, jurisdiction conflicts and ADR for the resolution of disputes between shareholders // International Business Law Journal. 2004, Nr. 3
69. National Arbitration Forum. Business-to-Business Mediation/ Arbitration vs. Litigation. Minneapolis: National Arbitration Forum, 2005.
70. Nicholson R., Corbett J. Mediation and section 459 petitions // Company Lawyer. 2002, Nr. 23(9).
71. Payne J. Sections 459-461 Companies Act 1985 in Flux: The Future of Shareholder Protection // The Cambridge Law Journal. 2005, Nr. 3(64).
72. Report of the Legal Costs Working Group // Stationary Office, Government Publications. 2005.
73. Rozentale I. Sections 205 of Companies Act 1963: a comprehensive remedy for aggrieved shareholders // Undergraduate Awards. 2012.

74. Runesson M. R., Guy M. L. Mediating Corporate Governance Conflicts and Disputes // The International Finance Corporation. 2007
75. Stafford J. Boardroom/ shareholder disputes and how to resolve them // Accountancy Ireland. 2006, Nr. 3(38).
76. Stanislovaitis R. Lietuvos komercinė teisė. Vilnius: Ekonomikos mokymo centras, 2003.
77. United Nations Commission on International Trade Law. 2012 Digest of Case Law on the Model Law on International Commercial Arbitration. 2012.

Teismų praktika

78. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje N. V. K., I. V. K. ir R. W. A. v. K. v. UAB „Luksora“, A. L. (bylos Nr. 3K-3-353/2012)
79. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje V. A. v. A. Č., UAB „Ad Locum“ (bylos Nr. 3K-3-299/2010).
80. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje J. J. v. UAB „Lankava“ (bylos Nr. 3K-3-315/2010)
81. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje G. P. v. UAB „Lavestina“ (bylos Nr. 3K-3-393/2010)
82. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje V. Z. v. UAB „Rovita“ (bylos Nr. 3K-3-461/2009)
83. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje J. N. v. S. G. ir R. F. (bylos Nr. 3K-3-587/2009)
84. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje AB „Klaipėdos Smeltė“ v. UAB „Birių krovinių terminalas“ (bylos Nr. 3K-3-73/2008)
85. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje J. K. v. UAB „Vilties vaistinė“ (bylos Nr. 3K-3-171/2008)
86. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje T. Ž. v. A. Ž. (bylos Nr. 3K-7-192/2007)
87. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kauno Žalgirio Jachtklubas“ v. UAB „Bam Lit“, BUAB „Arčia“ (bylos Nr. 2-644/2013)
88. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. spalio 1 d. nutartis civilinėje byloje S. A. V., E. G. v. UAB „Fotoakis“ (bylos Nr. 2A-776/2013)
89. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje V. K. v. UAB „TeleSATpress“ , K. K. (bylos Nr. 2A-863/2013)
90. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. sausio 26 d. nutartis civilinėje byloje L. R. v. UAB „Baltic Industrial Services“, M. C (bylos Nr. 2-9/2012)

91. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje A.K., V. G. v. UAB „Veiklūnė“ (bylos Nr. 2A-196/2012)
92. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje AB „ORLEN Lietuva“ v. AB „Lietuvos geležinkeliai“ (bylos nr. 2A-360/2012)
93. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje OAO „Gazprom“ (bylos Nr. 2T-90/2012)
94. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje H. S. v. L. B. (bylos Nr. 2-439/2011)
95. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje R. M. v. J. Š. (bylos Nr. 2-2149/2011)
96. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. lapkričio 17d. nutartis civilinėje byloje N. von K., I. Von K., R.W.A. von K. v. UAB „Luksora“ ir A. L. (bylos Nr. 2-2273/2011)
97. Lietuvos apeliacinis teismas 2010 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje UAB „ZZZ Baltic“ v. A. M. F. B., L. J. R. P. (bylos Nr. 2A-91/2010)
98. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje T. S., L. A. v. UAB „Respublikos spaustuvė“, V. T. (bylos Nr. 2A-121/2010)
99. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Katranga“ v. UAB „KRS“ (bylos Nr. 2A-362/2008)
100. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Manage Holding“ v. V. B., R. B., M. B., K. S., M. T., N. B (bylos Nr. 2A-330/2008)
101. Vilniaus apygardos teismo 2012 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje A. P. v. A. C. (bylos Nr. 2A-2085-656/2012)
102. Vilniaus apygardos teismo 2012 m. liepos 11 d. nutartis civilinėje byloje S. P. v. G. I., UAB „OMTX Group“ (bylos Nr. 2A-275-798/2012)
103. Vilniaus apygardos teismo 2009 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje UAB „VSA Holding“ v. A. M. (bylos Nr. 2S-1318-567/2009)
104. Vilniaus apygardos teismo 2009 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje A. P., M. Š., R. J., A. A., N. A., T. S., E. S. v. G. K. (bylos Nr. 2S-1314-492/2009)
105. Kauno apygardos teismo 2013 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje G. L., V. V. V. v. UAB „Atnauja“ (bylos Nr. 2-1723-257/2013)
106. Kauno apygardos teismo 2013 m. liepos 25 d. nutartis civilinėje byloje A.N. v. UAB „VIACO“ (bylos Nr. 2-313-454/2013)
107. Kauno apygardos teismo 2012 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje K. S. v. UAB „Baltkomeda“ (bylos Nr. 2A-382-413/2012)

108. Panevėžio apygardos teismo 2013 m. gegužės 27 d. sprendimas civilinėje byloje J. G. R. v. UAB „Renalvita“, V. S. (bylos Nr. 2A-302-252/2013)
109. Šiaulių apygardos teismo 2010 m. gruodžio 23 d. sprendimas civilinėje byloje Z. L. v. V. S., I. S. (bylos Nr. 2-555-357/2010)
110. Šiaulių miesto apylinkės teismo 2012 m. gruodžio 6 d. nutartis civilinėje byloje A. S., UAB „3 RILL“ v. KŪB „Litcapital I“, UAB „Putokšnis“ (bylos Nr. 2-8340-394/2012)
111. England and Wales Court of Appeal 2004 May 11 decision in Halsey vs. Milton Keynes General NHS Trust (Case No: B3/2003/1458 and B3/2003/1582)
112. The House of Lords 1999 May 20 judgement in O'Neill v. Phillips case // <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld199899/ldjudgmt/jd990520/neill01.htm>; prisijungimo laikas: 2013-10-10

Žodynai

113. Black's law dictionary. 8 th ed. Thomson west, 2007
114. Encyclopedia Britannica: Micropeadia, 1991
115. Vainienė R. Ekonomikos terminų žodynas. Vilnius: Tyto alba, 2008.

SANTRAUKA

Alternatyvus akcininkų ginčų sprendimas

Pagrindinės sąvokos: akcininkai, akcininkų ginčai, arbitražas, mediacija, engiamų akcininkų instrumentas.

Šis magistro baigiamasis darbas skirtas ištirti alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo galimybes sprendžiant akcininkų ginčus Lietuvoje.

Tyrimas pradedamas akcininko sąvokos analize, aptariant akcininkų vaidmenį bendrovės valdyme bei išskiriant tris pagrindinius akcininkų ginčų tipus. Toliau darbe analizuojamos šios trys akcininkų ginčų rūšys, jų ypatumai bei sprendimo arbitražu tendencijos.

Magistriniame darbe atkreipiamas dėmesys į akcininkų ginčų sprendimo arbitraže ypatumus, trūkumus bei išsamiai pateikiami arbitražo bei mediacijos teikiami privalumai akcininkams pasirinkus ginčus spręsti šiais alternatyviais būdais. Akcininkų ginčų sprendimas mediacijos keliu plačiau aptariamas analizuojant užsienio šalių praktiką.

Remiantis išanalizuota užsienio šalių praktika darbas baigiamas engiamų akcininkų instrumento reglamentavimo bendrosios teisės sistemos šalyse ir Lietuvos Respublikoje palyginimu bei mediacijos įtvirtinimo šiame institute analize. Taip pat pateikiama šeimos verslo ginčų bei jų sprendimo mediacijos būdu analizė.

SUMMARY

Alternative Resolution of Shareholder Disputes

Key words: shareholders, shareholder disputes, arbitration, mediation, oppression remedy.

This Master's thesis is designated to analyze possible applications of alternative dispute resolution methods while solving shareholder disputes in Lithuania.

The research paper starts by defining the term *shareholder*. It is analyzed considering shareholders' role in the process of company management and by distinguishing three main types of shareholder disputes. These three types of shareholder disputes continue to be examined throughout the first part of the paper, paying specific attention to their peculiarities, as well as to the tendency to resolve disputes via arbitration.

The thesis points out the features and drawbacks of shareholder dispute resolution via arbitration, and thoroughly examines the advantages of arbitration and mediation when shareholder disputes are being resolved in this way. Resolution of shareholder disputes via mediation is elaborated by analyzing foreign practices.

The paper ends with a comparison of oppression remedy regulation in Lithuania, as well as in the common law system countries with a reference to already mentioned foreign practices, and with an examination of the establishment of mediation in this institution. An analysis of family business disputes and their resolution via mediation is also presented at the end of the paper.

PRIEDAI

LONDONO TARPTAUTINIO ARBITRAŽO TEISMO PATEIKTI DUOMENYS

Dear Sir/Madam,

My name is Ausra Krisciunaite, and I am a 24-year-old Mediation major (Master's level) at Mykolas Romeris University (Lithuania). I am currently working on my final paper, titled „Alternative Resolution of Shareholders' Disputes“, and trying to gather as much credible information as possible in order to complete the paper properly. I decided to contact you, because there is very little information about the subject that would be accessible in Lithuanian, and I had a hope that you might provide me with certain information and data, which could be used in the study. The goal of the paper is to evaluate practical possibilities of resolving shareholders' disputes using alternative dispute resolution methods, such as mediation and/or arbitration.

In my final paper I would like to display some statistical data related to the analyzed shareholders' disputes, their origins and case results. I would also like to stress that I can only use cases where both parties are shareholders. It is also important to ascertain whether these disputes were being resolved only via arbitration, or whether mediation was also used. In the paper I would like to display the newest statistics of these disputes (2009-2012), if possible.

The information provided would carry a very high value and would make this final paper much more credible. After showing that alternative dispute resolution is effective means to solve shareholders' disputes, it would be possible to offer the shareholders an efficient way of resolving their disputes, and that could prevent possible enterprise failures and support stable state economy.

Therefore, I would like to ask whether you would be able to provide me with such information (statistical data), or whether I would have to present an official request in order to get it?

Sincerely,

Ausra Krisciunaite

Dear Ausra Krisciunaite

Thank you for your email.

Although we can provide statistics on the number of shareholders' disputes that are referred to the LCIA, we will not be able to provide information on which cases may or may not have been mediated as in most instances we would not know that mediation had been undertaken.

The statistics that we can provide may not, therefore, be of much use to you, but please let me know if you would like them.

Yours sincerely

Wing Shek
Counsel
LCIA
70 Fleet Street
London EC4Y 1EU
Tel: +44 (0) 20 7936 6200
Fax: +44 (0) 20 7936 6222
www.lcia.org

Mr. Wing Shek,

Thank you for the reply. All statistical data regarding shareholders' disputes would be very useful to me. I would also like to ask whether you could present origins of shareholders disputes. For example, shareholders' agreements, shares sales-purchase agreements, and articles of association of the company. If it is not possible to indicate origins of disputes, it would still be good to receive all the statistical data related to the shareholders' disputes (number of disputes that were investigated in 2009, 2010, 2011 and 2012).

Thank you so much for all the help.

Sincerely,

Ausra Krisciunaite

Dear Ms Krisciunaite

Thank you for your email below. I apologise for the delay in reverting to you.

I set out below a table showing the percentage of shareholders' disputes referred to the LCIA, in each year from 2009 to 2012. Please note that the data is based on cases administered by the LCIA under the LCIA Rules, and does not include other cases in which the LCIA was involved, such as mediation cases or cases where the LCIA acted as fundholder or appointing authority.

Also included in the table are approximate percentages relating to the types of contracts out of which the shareholders' disputes arise.

Year	% cases involving shareholders' disputes	% of disputes that arise out of share purchase agreements	% of disputes that arise out of shareholders' agreements	% of disputes that arise out of other types of contracts relating to shares
2009	14.4	64.7	35.3	N/A
2010	23.9	68.1	31.9	N/A
2011	12.1	60.0	40.0	N/A
2012	14.00	57.2	35.7	7.1

Let me know if you have any questions.

Yours sincerely

Wing Shek

Counsel

LCIA

70 Fleet Street

London EC4Y 1EU

Tel: +44 (0) 20 7936 6200

Fax: +44 (0) 20 7936 6222

www.lcia.org

1 priedas

STOKHOLMO PREKYBOS RŪMŲ ARBITRAŽINIO INSTITUTO PATEIKTI DUOMENYS

Dear Sir/Madam,

My name is Ausra Krisciunaite, and I am a 24-year-old Mediation major (Master's level) at Mykolas Romeris University (Lithuania). I am currently working on my final paper, titled „Alternative Resolution of Shareholders' Disputes“, and trying to gather as much credible information as possible in order to complete the paper properly. I decided to contact you, because there is very little information about the subject that would be accessible in Lithuanian, and I had a hope that you might provide me with certain information and data, which could be used in the study. The goal of the paper is to evaluate practical possibilities of resolving shareholders' disputes using alternative dispute resolution methods, such as mediation and/or arbitration.

In my final paper I would like to display some statistical data related to the analyzed shareholders' disputes, their origins and case results. I would also like to stress that I can only use cases where both parties are shareholders. It is also important to ascertain whether these disputes were being resolved only via arbitration, or whether mediation was also used. In the paper I would like to display the newest statistics of these disputes (2009-2012), if possible.

The information provided would carry a very high value and would make this final paper much more credible. After showing that alternative dispute resolution is effective means to solve shareholders' disputes, it would be possible to offer the shareholders an efficient way of resolving their disputes, and that could prevent possible enterprise failures and support stable state economy.

Therefore, I would like to ask whether you would be able to provide me with such information (statistical data), or whether I would have to present an official request in order to get it?

Sincerely,

Ausra Krisciunaite

Hello Ausra,

My name is Brian Kotick and I am legal counsel here at the Arbitration Institute. I would gladly take a look at this for you however it seems your request is a bit difficult for us to find a quick solution to. I started thinking that we could just search private person against private person in the field of actions based on a shareholder's agreement. However, sometimes a company can be a shareholder in another company. Is this something that would still be relevant for your statistic or would you only prefer to have a list of dispute where private persons are the parties in the dispute.

I hope I can help you further so let me know at your earliest convenience.

Kind regards,

Brian Kotick
Legal counsel

Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce
P.O. Box 16050, SE-103 21 Stockholm, Sweden
Phone: +46 8 555 100 08
Mobil: +46 7 061 983 84
brian.kotic@chamber.se
www.sccinstitute.com

Mr. Kotick,

Thank you so much for a quick reply. If it would not cause you any major inconveniences, it would be very helpful for me if I could get statistics regarding both of these types of disputes. It would be extremely helpful if you could keep the statistics of these types of disputes separate. I mean, one list of disputes where private persons are the parties in the dispute, and the other where one of the parties is a company. I think my study could only benefit from that.

I really appreciate your time and effort to help me.

Sincerely,

Ausra Krisciunaite

Hello again,

So the way our database works is that we are able to search for all disputes that arose from the underlying contract being a shareholder agreement. Therefore I am able to check by looking at the name of the dispute whether or not it was individuals against a company, or two companies (one probably owning shares in the other). Our database came back with the following numbers:

Out of 130 registered cases involving shareholder agreements:

24 cases involved a private person against a private person;

21 cases involved a private person against a company;

And therefore 85 cases involving two companies where either one is a shareholder of another or both are shareholders of a third party entity.

I hope this helps your research, please let us know if there is anything further you may need.

Brian

2 priedas

Darbą atliko:

Mykolo Romerio universiteto Socialinės politikos fakulteto Mediacijos studijų programos

MEMNS2-01 grupės studentė

Aušra Kriščiūnaitė

el. paštas: ausra.krisciunaite@gmail.com